

T.C.

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ'DA ÇOK ANLAMLILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan Aslı ÖZKAN ŞEN

Niğde

Temmuz, 2020

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ'DA ÇOK ANLAMLILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Aslı ÖZKAN ŞEN

Danışman : Doç. Dr. Serpil SOYDAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BÜYÜKAKKAŞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Songül ERDOĞAN

Niğde

Temmuz, 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kıyasü'l-Enbiyâ'da Çok Anlamlılık” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 10/07/2020

Ash ÖZKAN ŞEN

ÖN SÖZ

Ƙıŝaŝü'l-Enbiyâ, Harezmi Türkçesinin ilk mensur eserlerden olmasının yanında Türkçenin ilk peygamberler kıssasıdır. Eserde peygamberlerin hayat hikâyeleri ibret verici şekilde anlatılmaktadır. Rabguzi anlattığı olayların neden ve sonuçlarını gerekçelere dayandırarak vermiştir. Eserin manzum bölümleri olmakla birlikte mensur bölümleri daha fazla yer tutmaktadır.

Ƙıŝaŝü'l-Enbiyâ, sözcük varlığı incelendiğinde bu eserin sadece Harezmi ve Çağatay Türkçesi özellikleri değil Oğuz dil ve diyalektlerinin (Özbek, Türkmen, Azerbaycan Türkçesi vb.) özelliklerini de kapsadığı görülmektedir. Naile Hacıyade'nin de ifade ettiği gibi (1994: 67-77) umum-Türk yadigârı olarak ele alınması ve değerlendirilmesi gerektiği düşüncesine bağlı kalarak bu eser üzerinde çalışma yapılmıştır. Bu yönüyle zengin bir söz varlığına sahip olan eserde yer alan fiiller ve isimler çok anlamlılık açısından incelenmiştir. Çok anlamlılık bir kelimenin birden çok kavramı karşılayabilmesidir. Metinde isim ve fiillerin yüklendiği anlamlar için farklı dönemlere ait sözlükler ile Güncel Türkçe Sözlük'ten yararlanılmıştır, eğer sözlüklerde ya da dizinde bulunmuyorsa cümledeki bağlamdan hareketle anlam verilmeye çalışılmıştır.

Ƙıŝaŝü'l-Enbiyâ'nın dizin bölümünde verilen anlamlar metin üzerinde ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Tespit edilen çok anlamlı kelimeler fiiller ve isimler olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır. Bunlar da kendi içinde yapı bakımından tasnif edilmiştir. Bu fiiller ve isimler etimolojik açıdan incelenirken Türk dilinin ilk sözlüğü DLT başta olmak üzere , Kaçalın, Clauson, Gülensoy vd. sözlüklerden yararlanılmıştır. Eserde tespit edilen fiil ya da isimlerin etimoloji incelemeleri sözcüklerin hemen yanında parantez içerisinde gösterilmiştir. Amacımız eserde geçen isim ve fiilleri tespit edip yapı ve anlam bakımından değerlendirmeye çalışmaktır.

Giriş bölümünde eser, eserin müellifi ve nüshaları hakkında bilgi verilmiştir. Eser üzerinde yapılan çalışmalardan bazıları kısaca tanıtılmıştır. Dil, dil bilim, anlam bilim, anlam, bağlam-anlam, çok anlamlılık konularında tanım ve açıklamalar yapılmıştır.

Birinci bölümde eserde tespit edilen çok anlamlı fiiller, ikinci bölümde çok anlamlı isimler eserde geçen örnekleriyle birlikte verilmiştir. Sonuç bölümünde çok anlamlı sözcüklerin türlerine göre sayısal veri tablosu yapılmıştır.

Bu çalışmada kaynak eser olarak Aysu Ata'nın Kıṣaṣü'l-Enbiyā “Giriş-Metin-Tıpkıbasım, Dizin” eserinden yararlanılmıştır. Binbir emekle bu çalışmayı araştırmacıların istifadesine sunan değerli Aysu Ata hocamıza teşekkür ederim.

Beni sabırla dinleyip çalışmam boyunca bana destek olan danışmanım Doç. Dr. Serpil SOYDAN'a sonsuz teşekkür ederim

ASLI ÖZKAN ŞEN

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ'DA ÇOK ANLAMLILIK
ÖZKAN ŞEN, Aşlı
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serpil SOYDAN
Temmuz 2020, XXVIII+141 sayfa

Kışaşü'l-Enbiyâ'da kullanılan isim ve fiiller çok anlamlılık ve yapı bakımından incelenmiştir. Eserde çok anlamlı fiillerin ve isimlerin tespitinde öncelikle dizin taranmıştır. Dizindeki çok anlamlı olarak verilen sözcüklerin dışında metin incelenirken dizindeki anlamı verilmeyen birçok sözcükle karşılaşıldığı gibi, sözcüğün dizinde verilen anlamı dışında farklı anlamlar da yüklendiği görülmüştür. Çok anlamlı olarak tespit edilen isimler ve fiiller, etimolojik olarak incelenmiş olup sözcüğün hemen yanında parantez içerisinde gösterilmiştir. Sözcüklerin metinde geçtiği yerler de örneklendirilmiştir.

Çok anlamlı olarak toplamda yüz yetmiş fiil tespit edilmiş olup bu fiillerin yetmiş basit yapı, yüz üçü türemiş yapıdır. İsim olarak doksan üç tane çok anlamlı sözcük tespit edilmiştir. Bunların kırk beşi basit yapıda diğerleri türemiştir.

Anahtar Kelimeler: Anlam, anlam bilim, çok anlamlılık, Kışaşü'l-Enbiyâ

SUMMARY
MASTER THESIS
POLYSEMY IN KİŞAŞÜ'L-ENBİYĀ
ÖZKAN ŞEN, Aslı
Turkish Language and Literature
Thesis Advisor: Associate Professor Serpil SOYDAN
July 2020, XXVIII+141 pages

The nouns and verbs used in Kīṣāṣū'l-Enbiyā were examined in terms of very meaningfulness and structure. Firstly, the index was searched for the identification of very meaningful verbs and nouns in the work. While examining the text other than the words given in the index in a very meaningful way, it was seen that many words that were not given meaning in the index were loaded with different meanings besides the meaning of the word in the index. The nouns and verbs that have been found to be very meaningful are examined etymologically and are shown in parentheses right next to the word. The places where the words appear in the text are also exemplified.

Very meaningfully, a total of one hundred and seventy verbs have been identified, and seventy of these verbs are simple and one hundred and three derived. Ninety-three very meaningful words were identified as the name. Forty-five of them are derived from simple structures.

Keywords: Meaning, semantics, polysemy, Kīṣāṣū'l-Enbiyā

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V-XIV
ÇALIŞMADA KULLANILAN İŞARETLER VE KISALTMALAR	XV
Çalışmada Kullanılan İşaretler	XV
Çeviri Yazı İşaretleri	XVI
Çalışmada Kullanılan Kısaltmalar	XVII
Tablo Listesi.....	XVIII
GİRİŞ	XIX
0.1.DİL	XIX
0.2.DİLBİLİM.....	XIX
0.3.ANLAMBİLİM.....	XX
0.4.ANLAM	XX
0.4.1. Anlam Değişmesi	XXI
0.4.2. Anlam Daralması.....	XXI
0.4.3. Anlam Genişlemesi	XXI
0.4.4. Anlam İyileşmesi.....	XXI
0.4.5. Anlam Kayması.....	XXI
0.4.6. Anlam Kötüleşmesi	XXII
0.5.ANLAM-BAĞLAM.....	XXII
0.6.ÇOK ANLAMLILIK	XXII
0.7. KİŞASÜ'L-ENBİYĀ.....	XXV
0.7.1. Eserin Adı, Yazarı, Yazılış Amacı ve Konusu.....	XXV
0.7.2 Eserin Yazılış Tarihi, İthaf Edildiği Kişi	XXVI
v0.7.3. Eserin Nüshaları ve Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar	XXVI
0.8.ÇALIŞMANIN AMACI	XXVI
0.9.ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM	XXVII
0.10. VERİTABANI VE SINIRLAMALAR	XXVIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1.FİİLLER	1
1.1.Kök Hâlindeki Fiiller	1
1.1.1. aç- fiili	1
1.1.2. ağ- fiili	2
1.1.3. ağrı- fiili	2
1.1.4. ak- fiili	3
1.1.5. al- fiili	3
1.1.6.ar- fiili	4
1.1.7. as- fiili	5
1.1.8. aş- fiili	5
1.1.9. at- fiili	6
1.1.10. ayır- fiili	6
1.1.11. ay- fiili	7
1.1.12.ayna- fiili	7
1.1.13.bar- fiili	7
1.1.14.bas- fiili	8
1.1.15. bat- fiili.....	8
1.1.16. bér- fiili.....	9
1.1.17. bil- fiili.....	10
1.1.18. bit- fiili.....	10
1.1.19. bol- fiili.....	11
1.1.20. buz- fiili.....	11
1.1.21.çal- fiili	11
1.1.22. çık - fiili.....	12
1.1.23. in- fiili.....	14
1.1.24.kaç- fiili	15
1.1.25. kak- fiili	15
1.1.26. kav- fiili.....	15
1.1.27. keç- fiili	16

1.1.28. kel- fiili.....	17
1.1.29. kemiş- fiili	17
1.1.30. kes- fiili	18
1.1.31. kıl- fiili.....	18
1.1.32. kir- fiili	19
1.1.33. kit- fiili.....	20
1.1.34. kop- fiili.....	20
1.1.35. kön- fiili.....	21
1.1.36. kör- fiili	21
1.1.37. köy- fiili.....	23
1.1.38. kurı- fiili	23
1.1.39. küse- fiili	23
1.1.40. min- fiili.....	24
1.1.41. öl- fiili.....	24
1.1.42. öt- fiili.....	24
1.1.43. öte- fiili.....	25
1.1.44. sanç- fiili.....	26
1.1.45. sawı-/savu- fiili.....	26
1.1.46. siñ- fiili	26
1.1.47. soy- fiili	26
1.1.48. sök- fiili	27
1.1.49. tap- fiili.....	27
1.1.50. teg- fiili.....	28
1.1.51. tik- fiili.....	29
1.1.52. tın- fiili.....	30
1.1.53. toğ-/tuğ-fiili	31
1.1.54. tokı- fiili.....	31
1.1.55. tök- fiili.....	32
1.1.56. tur- fiili	32
1.1.57. tut- fiili.....	33
1.1.58. tüş- fiili	35
1.1.59. tüz- fiili.....	37

1.1.60. uç- fiili.....	38
1.1.61. ur- fiili	38
1.1.62.uy- fiili.....	39
1.1.63.ür- fiili	39
1.1.64.yan- fiili.....	40
1.1.65.yar- fiili.....	40
1.1.66.yaz- fiili	41
1.1.67.yenç- fiili	41
1.1.68.yet- fiili.....	42
1.1.69.yığ- fiili.....	42
1.1.70.yut- fiili.....	43
1.2.Gövde Hâlindeki Fiiller.....	43
1.2.1.açıl- fiili	43
1.2.2. ağırla- fiili.....	44
1.2.3.ata- fiili	44
1.2.4.ayt- fiili.....	45
1.2.5. bağıs-la- fiili	45
1.2.6.bağ-la- fiili	45
1.2.7.bak- fiili	46
1.2.8.başur- fiili	47
1.2.9.baş-la- fiili.....	47
1.2.10.belgür- fiili.....	48
1.2.11. béril- fiili	48
1.2.12.berkit- fiili	49
1.2.13.birik- fiili	49
1.2.14.bitür- fiili	50
1.2.15.boğuz-la- fiili	50
1.2.16.buluş- fiili	50
1.2.17.çıkar- fiili.....	51
1.2.18.çök- fiili	53
1.2.19. egir- fiili.....	53
1.2.20.èlt- fiili.....	53

1.2.21.ilin- fiili	54
1.2.22. kala- fiili	54
1.2.23. kal- fiili.....	54
1.2.24. katıl- fiili.....	56
1.2.25. kavuş-/kavuş- fiili.....	56
1.2.26.keçür- fiili.....	57
1.2.27. kiter- fiili	57
1.2.28. kivgür-/kigür-/kiwür- fiili.....	58
1.2.29. kod-/koy- fiili	59
1.2.30. kopar-fiili.....	61
1.2.31.koydur-fiili	61
1.2.32.köker- fiili.....	62
1.2.33. köter- fiili.....	62
1.2.34.kötür- fiili	63
1.2.35.kötrül- fiili	63
1.2.36.oğra- fiili.....	64
1.2.37. oku/okı- fiili.....	64
1.2.38.ozdur- fiili.....	65
1.2.39.ör- fiili	65
1.2.40.ört- fiili	65
1.2.41.ös- fiili	65
1.2.42.saçra- fiili.....	66
1.2.43.sağın- fiili	66
1.2.44.sakın- fiili	66
1.2.45.sakla- fiili.....	67
1.2.46.saklat- fiili	68
1.2.47.sal- fiili	68
1.2.48.sıgın- fiili.....	70
1.2.49. sıkı-/ sıkı- fiili	70
1.2.50.sıma- fiili	70
1.2.51.sındur- fiili.....	71
1.2.52.sok- fiili	71

1.2.53.sol- fiili	71
1.2.54.suçul- fiili	72
1.2.55.sun- fiili	72
1.2.56.sür- fiili	72
1.2.57.talaş- fiili	73
1.2.58.talpın- fiili	73
1.2.59.tapşur- fiili	73
1.2.60. tarıl- fiili	74
1.2.61.tart- fiili	74
1.2.62.taşla- fiili	75
1.2.63.tayan- fiili	76
1.2.64.tegür- fiili	76
1.2.65.tepre- fiili	76
1.2.66.tepren- fiili	77
1.2.67.tındur-fiili	77
1.2.68.tikil- fiili	77
1.2.69.tile- fiili	78
1.2.70.tirgüz- fiili	78
1.2.71.tiril- fiili	78
1.2.72.tol- fiili	79
1.2.73.tölen- fiili	79
1.2.74.tuğur- fiili	80
1.2.75.turguz- fiili	80
1.2.76.tutun- fiili	80
1.2.77.tügül- fiili	80
1.2.78.tüken- fiili	81
1.2.79.tüşür- fiili	81
1.2.80.ulan- fiili	82
1.2.81.ulğar- fiili	82
1.2.82.una- fiili	82
1.1.83.üdü- fiili	83
1.2.84.ünde- fiili	83

1.2.85. üzül-/üzil- fiili	83
1.2.86.yak- fiili	84
1.2.87.yandur- fiili.....	84
1.2.88.yap- fiili	84
1.2.89.yapuş- fiili	85
1.2.90.yara- fiili.....	85
1.2.91.yaraş- fiili	85
1.2.92. yarul/yarıl- fiili.....	86
1.2.93.yat- fiili.....	86
1.2.94. yayıl-/yağıl- fiili	87
1.2.95.yıgıl- fiili	87
1.2.96.yıkıl- fiili	87
1.2.97.yitür- fiili	87
1.2.98.yoğur- fiili	88
1.2.99.yolçıla- fiili.....	88
1.2.100.yoluğ- fiili.....	89
1.2.101.yöri- fiili	89
1.2.102.yörit- fiili	90
1.2.103.yükle- fiili.....	90

İKİNCİ BÖLÜM

2.İSİMLER.....	91
2.1.Kök Hâlindeki İsimler.....	91
2.1.1.açığ ismi	91
2.1.2.adın ismi	91
2.1.3.ağız ismi	92
2.1.4.ara ismi	92
2.1.5.ata ismi	93
2.1.6.ay ismi	93
2.1.7.baş ismi.....	94

2.1.8.berk ismi.....	95
2.1.9.boy ismi.....	95
2.1.10.�l ismi.....	96
2.1.11.er ismi.....	96
2.1.12.�ş ismi.....	97
2.1.13.iç ismi.....	97
2.1.14.is ismi.....	99
2.1.15.kara ismi.....	99
2.1.16.kat ismi.....	99
2.1.17.katıg ismi.....	100
2.1.18.k�n ismi.....	100
2.1.19.kız ismi.....	101
2.1.20.kol ismi.....	101
2.1.21.koş ismi.....	102
2.1.22.kök ismi.....	102
2.1.23.kuğı/kuyı ismi.....	103
2.1.24.kul ismi.....	103
2.1.25.ku ismi.....	104
2.1.26.k�n ismi.....	104
2.1.27.�n ismi.....	105
2.1.28.soñ ismi.....	105
2.1.29.su/suw ismi.....	106
2.1.30.tam ismi.....	106
2.1.31.taş ismi.....	106
2.1.32.teñ ismi.....	107
2.1.33.ten ismi.....	108
2.1.34.tiş ismi.....	108
2.1.35.ton ismi.....	108
2.1.36.t�p ismi.....	109
2.1.37.t�z ismi.....	109
2.1.38.uç ismi.....	109
2.1.39.yalıñ/ yalañ ismi.....	110

2.1.40.yan ismi	110
2.1.41.yèl ismi	110
2.1.42.yèr ismi.....	111
2.1.43.yığaç ismi	111
2.1.44.yol ismi.....	112
2.1.45.yüñ ismi.....	112
2.2.Gövde Hâlindeki İsimler	113
2.2.1.açuk/açuk ismi.....	113
2.2.2.ağır ismi.....	113
2.2.3.ağırılık ismi.....	114
2.2.4.arıg ismi.....	114
2.2.5.arıgsız ismi	115
2.2.6.arka ismi	115
2.2.7.astın ismi	116
2.2.8.başçı ismi.....	116
2.2.9.bitig ismi.....	117
2.2.10.boğuz ismi	117
2.2.11. ediz ismi	117
2.2.12.erdem ismi	118
2.2.13.erk ismi.....	118
2.2.14.erklig ismi.....	118
2.2.15.ertesı ismi	119
2.2.16.etek ismi	119
2.2.17.hatun ismi	119
2.2.17.hatun ismi	119
2.2.18. kırağ / kıraq ismi	119
2.2.19.konak ismi	120
2.2.20.koy(u)n ismi	120
2.2.21.kuruğ ismi.....	121
2.2.22.oğlan ismi	121
2.2.23.orta ismi.....	121
2.2.24.orun ismi.....	122

2.2.25.öz ismi	122
2.2.26.savç1 ismi.....	122
2.2.27.söz ismi.....	123
2.2.28.tapuğ ismi	123
2.2.29.tayak ismi	123
2.2.30.teben ismi	124
2.2.31.tepe ismi	124
2.2.32.til ismi.....	125
2.2.33.tölük ismi.....	125
2.2.34.ulug ismi.....	125
2.2.35.uruğ ismi.....	126
2.2.36.uzun ismi	126
2.2.37.ülüş ismi	127
2.2.38.ün ismi.....	127
2.2.39.üstin ismi	127
2.2.40.üze ismi	128
2.2.41.yarım ismi.....	128
2.2.42.yaruk ismi.....	128
2.2.43.yaş ismi.....	129
2.2.44.yawlak ismi	130
2.2.45.yazı ismi	130
2.2.46.yazuk ismi	131
2.2.47.yoğun ismi.....	131
2.2.48.yük ismi.....	131
SONUÇ	133
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	138
ÖZ GEÇMİŞ	141

Çalışmada Kullanılan İşaretler ve Kısaltmalar

Çalışmada Kullanılan İşaretler

- ... :Metinde alınmayan yerlerdir.
- :Metinde Arapça olarak yazılmıştır.
- [] :Metnin hasar gören yerleridir.
- < > :Metne eklenmiştir.
- :Fiil kökü, fiil köküne gelen ek.
- + :İsim kökü, isim köküne gelen ek.
- * :Tespit edilmemiş, tahmine dayalı şekil.
- < :Bu şekilden gelir.
- > :Bu şekle girer.
- ~ :Değişken şekil.

Çeviriyazı İşaretleri

ا	: a, ā, e	اي	: è
ب	: b, p	پ	: p
ت	: t	ٹ	: ã
ج	: c, ç	چ	: ç
ح	: h	خ	: h
د	: d	ذ	: z, ê
ر	: r	ز	: z
س	: s	ش	: ş
ص	: ş	ض	: ž
ط	: t	ظ	: ž
ع	: è	غ	: ğ
ف	: f, w	ق	: k
ك	: g, k	ل	: l
م	: m	ك	: ñ
و	: o, ö, u, ū, ü, v	ه	: h, a, e
ی	: i, ī, y		

Çalışmada Kullanılan Kısaltmalar

DLT	Dîvânu Lugâti't-Türk
EDPT	An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteen-Century
ETG	Eski Türkçenin Grameri
GTS	Gramer Terimleri Sözlüğü
TTSKBS	Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü
KE	Kışasü'l-Enbiyâ
NSÇT	Nevai'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar
TDK	Türk Dil Kurumu

Tablo Listesi

Tablo 1. Kök Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu

Tablo 2. Gövde Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu

Tablo 3. Kök Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu

Tablo 4. Gövde Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu

GİRİŞ

0.1.DİL

Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü'nde(TDK,2020) dil, “ İnsanların duygu ve düşüncelerini bildirmek üzere sözcüklerle veya gereçlerle yaptıkları anlaşma.” olarak tanımlanmaktadır. ”Dil, nedensiz simgelerden oluşan, bildirişimin gerçekleşmesini sağlayan dizge; çok boyutlu kavramlar bütünüdür. “ (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011:86).

Ergin (2009:3) dili, “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayın tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli bir anlaşma sistemi, sistemlerden örülmüş içtimai bir müessese.” olarak tanımlar.

“Dil deyince konuşulan ve yazılan bütün kelime ve cümleleri anlamak lazımdır. Halk günlük hayatında kelimeleri menşelerine ayırmaz. Onu ilgilendiren, kelimelerin manası, işe yaramasıdır.” (Kaplan, 1982:187).

Dil, insanların iletişim kurabilmesi için en temel amaçtır. Canlı bir varlıktır. Eski Türkçe döneminde yaşayan “saban” kelimesi teknolojinin ilerlemesiyle günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Dilin bünyesinde barındırdığı kelimeler ve kelimelerin anlamları zamanla kullanımdan kalkabileceği gibi anlam değişimleri de olabilir.

0.2.DİL BİLİMİ

Dil bilim, “Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bakımından genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim, lisaniyat, lengüistik, filolojidir.”(TDK, 2020).

“Dil bilimin en kısa tanımı, ‘dili inceleyen bilim, dilin bilimi’ biçiminde yapılabilir. Dil nasıl, insanın fizik, düşünce ve ruh yapısıyla ve çeşitli eylemleriyle ilişkili ise dilbilim de bütün bu eylemleri kendisine konu alarak öteki bilim dallarıyla sıkı sıkıya ilişkilidir.” (Aksan, 2015:15).

“Dil araştırmaları XIX. yüzyıl başlarında bağımsız bir kimlik kazanarak dilbilim adını aldıktan sonra çalışmalar, dilin evrimsel boyutuna, tarihsel derinliğine yönelmiş, tüm dil olguları gibi anlam sorunları da salt artsremliler açıdan incelenmiştir.” (Guiraud, 1999:7).

Dil bilim çok geniş bir kavramdır. Dille ilgili her Şeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda dilin etkileşime girdiği bilim dalları, dilde yaşanan anlam olayları başta olmak üzere birçok konuda çalışmalar yapılmaktadır.

0.3.ANLAM BİLİM

“Anlam bilim, dili anlam açısından inceleyen daldır.” (Guiraud, 1999:7). Dil Bilim Terimleri Sözlüğü’nde (TDK, 2020) ise, “Kelime anlamlarını başka kelimelerle karşılaştırarak veya onların zaman içindeki gelişimlerini göz önünde tutarak inceleyen bilim.” olarak tanımlanmıştır.

“Türkiye Türkçesinde görülen anlam ve kelime değişmeleri ana hatlarıyla anlam bilimi çerçevesinde ele alınmıştır.” (Egro, 2009:841).

“Dil bilimsel anlam bilim göstergelerin içeriğini inceler, göstergeler arası ilişkileri ele alır. Her etkinliğin altında bir gösterge dizgesi, her gösterge dizgesinde de anlamsal işlevler vardır.” (Guiraud, 1999:9).

Dil, sürekli olarak değişmektedir. Buna bağlı olarak kullanılan sözcüklerin anlamlarında değişmeler olmaktadır. Anlam bilim bu değişme ve gelişmeleri inceler.

0.4.ANLAM

Güncel Türkçe Sözlük’te(TDK, 2020) anlam, “Bir kelimedenden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan Şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, meal, fehva, deme, mazmun, valör.” olarak tanımlanır.

Korkmaz (2010:18) anlamı, “Kelimelerin tek başına ya da söz içindeki öteki ögelerle bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri.” olarak tanımlamıştır.

Açıklamalı Dilbilimleri Terimleri Sözlük'ünde anlam (Vardar, 2002:18), “ Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce; içerik. Anlamı, dil içi bağıntıların yanı sıra bağlam ve durum belirler.” olarak ifade edilir.

0.4.1.Anlam Değişmesi

Anlam değişmesi, “Bir kelimenin gösterdiği anlamdan az veya çok uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması olayıdır.” (Korkmaz, 1992:10). “Anlam değişmelerinde; anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesinin önemli bir yeri olduğuna değinir. Anlam değişmeleri çok anlamlılığın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.” (Aksan, 2016:167). Tütün sözcüğü ilk başta “duman” anlamında kullanılırken günümüzde “nikotin içeren içeren bitki” anlamında kullanılmaktadır.

0.4.2.Anlam Daralması

Korkmaz, GTS'de (1992:9) anlam daralmasını, “Kelimenin kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak, eskiden anlattığı şeyin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesi; bir kelimenin genel bir anlamdan özel bir anlama geçişi.” olarak tanımlar. Oğul kelimesi, ilk başta “evlat” anlamını taşıırken zamanla “erkek çocuk” anlamıyla kullanılmaktadır.

0.4.3.Anlam Genişlemesi

“Anlamlı bir birimin daha geniş bir kâpsam içermeye başlaması; dar bir anlamdan geniş bir anlama geçiş sonucu gerçekleşen değişimdir.”(Vardar, 2002:21). Araba kelimesi, sadece “atlı arabayı” karşılarken günümüzde” motorlu taşıtları” karşılamaktadır.

0.4.4.Anlam İyileşmesi

“Kötü anlamlı bir kelimenin zamanla iyi bir anlam kazanması olayıdır.” (Korkmaz, 1992:11). “Emek” kelimesi “acı, eziyet” anlamında kullanılırken günümüzde “özenli çalışma” anlamıyla kullanılmaktadır.

0.4.5.Anlam Kayması

“Düzdeğişmece, eğretilme, kapsamlayış, vb. yoluyla gerçekleşen anlam değişimidir.” (Vardar, 2002:21). Üzmek fiili, “nesnelere için kırmak, kesmek” anlamına gelirken günümüzde sadece “insanları üzme” olarak kullanılmaktadır.

0.4.6. Anlam Kötüleşmesi

“İyi anlamlı bir kelimenin zamanla kötü veya kötüye doğru giden bir anlam kazanması; bu yönde bir zayıflamaya uğraması olayıdır.” (Kokmaz, 1992:11). Canavar kelimesi, “canlı” anlamına gelirken günümüzde “yabani hayvan” olarak tanımlanır.

0.5. BAĞLAM-ANLAM

Bağlam, bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütündür (Kokmaz, 1992:19).

Vardar (2002:31) bağlamı, “Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünü.” olarak tanımlar.

Bir yıgaççığa sen kirgüçe sandük yondurğıl, ağzını kulf birle berkitsün, sen aña kirgil. (28r18-39) Kilit, sandık ve girmek kelimeleri bir arada kullanılmıştır. Verilen bölümde ağız “kapak” anlamını taşımaktadır. 2. *Hāzer halknı yığıp ol ot yakğan yerde çukur kazdı teriñ tüpi, tar ağzı keñ eni saman birle, arıgsız nesre tolturdu.* (43r10-59) Bu cümlede ise kazılan çukurun darlığı ve genişliğiyle ilgili bilgi verilmiştir. Bağlamdan hareketle anlamlandırma yapılarak ağız kelimesine “giriş” anlamı verilmiştir. Kelime tek başına bir ya da birden çok anlama gelse de metin içinde hangi anlama geldiğini bağlam belirler. Anlam metin içinde kazanılır. Pek çok anlam olayı vardır. Bu çalışmada ise çok anlamlılık konusu ele alınmıştır.

0.6. ÇOK ANLAMLILIK

Çok anlamlılık Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK,2020), “Bir kelimenin birden çok anlam bildirme niteliği.” olarak tanımlanmıştır.

Açıklamalı Dilbilimleri Sözlük’ünde çok anlamlılık (Vardar, 2002:62) şu şekilde tanımlanmıştır: Bir gösterenin birçok gösterilen belirtme özelliği; bir birimin birçok anlam

içerme durumu. Örneğin Türkçe'de baş anlambirimi çok anlamlılık içeren bir ögedir. Çok anlamlılık sıklık kavramıyla yakından ilgilidir. En sık rastlanan birimler, çok anlamlılığın en yoğun düzeye ulaştığı ögelerdir. Bağlam ve durum, kullanım düzleminde çok anlamlılığı dengeleyici ve anlam belirsizliğini giderici etkenlerdir.

“Bir sözcüğün temel anlamı dışında sahip olduğu tüm yan anlamlar o sözcüğün çok anlamlı yapısına işaret etmektedir.”(Toprak, Besli 2005:1002).

Anlam çeşitlerinden biri olarak polisemi bir kelimenin bir ya da birden çok ‘yan anlama’ sahip olmasını ifade eder. Bir kelimedede temel anlamla bağlantılı birden çok anlamın bulunması; bir kelimenin anlam genişlemesi yoluyla, asıl anlamı olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanmasıdır (Berbercan, 2013:83).

“Bir kelimedede temel anlamla bağlantılı birden çok anlamın bulunması; bir kelimenin, anlam gelişmesi yoluyla, asıl anlamı ile olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanmasıdır.” (Korkmaz, 1992:38).

Mustafa Öner(2012), “yal” kelimesinin Türk yazı dillerinde hangi anlamlarda kullanıldığında araştırmıştır. Kelimenin ilk başta “ırgat aşısı, işçi yemeği” anlamlarında kullanıldığını tespit eder. Bu sözcüğün günümüzde ise “dinlenme, izin, tatil” anlamlarına geldiğini belirtir. Sözcüğün bu anlamda kullanılmasının ilk anlamla bağlantılı olduğunu örneklerle açıklamıştır.

“Türkçenin her döneminde yaygın olarak görülen çok anlamlılık özellikle kullanım sıklığı yüksek olan fiillerde daha sık göze çarpmaktadır. Metinlerin doğru yorumlanmasında kelimelerin, özellikle fiillerin kazandığı yan anlamların tespit edilmesi büyük önem taşır.” (Uçar, 2016:125).

“Bugünkü Türkiye Türkçesindeki eylemler gözden geçirilecek olursa, kullanım sıklığı olan eylemlerde çok anlamlılığın yüksek olduğu göze çarpar.”(Aksan, 2016:156). Eser üzerinde yapılan bu çalışma da açıklamayı destekler niteliktedir. Metinden hareketle çok anlamlılık açısından değerlendirilen sal-, at-, çık- fiilleri, diğer fiillere kıyasla daha çok kullanılmış ve metinde daha çok anlamı barındırmaktadır.

Çok anlamlılık sözcüğün temel anlamına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Temel anlam, sözcük söylendiğinde aklımıza ilk gelen anlamdır. Doğan Aksan, temel anlama eklenen yan anlamların oluşmasını şu şekilde göstergelere bağlamıştır:

“1)Somuta yeni somut anlamlar eklenmesi

- 2) Somuta yeni soyut anlamlar eklenmesi
- 3) Soyuta yeni soyut anlamlar eklenmesi
- 4) Soyuta yeni somut anlamlar eklenmesi” (Aksan, 2016:77).

“Diller işlendikçe, değişik bilim, teknik, sanat dallarında ürünler verildikçe, söz varlığındaki genişlemeye koşut olarak çok anlamlılıkta artış görülür.” (Aksan, 2016:155). Kıssa’l-Enbiyâ’nın dili, yazıldığı döneme göre gelişmiş bir dildir. Eseri incelediğinde bu sonuca varılmaktadır.

“Anlam tek başına, cümle içinde, metin içinde, konunun mahiyetine, insanların zihniyetine göre farklı farklı manalar kazanabilmektedir.” (Soydan, 2017:37). *kurğa aydı: tütün çıksa el yığılur kamuğnu yeyürler tedi. (160v21-228)* KE’den alınan bu bölüm okuduğunda “tütün” sözcüğünü ilk okuduğumuzda aklımıza içilen tütün gelmektedir. Fakat buradaki kullanım duman anlamındadır. Kelimeleri anlamlandırırken bağlama ve zamana dikkat edilmelidir.

Anlam üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaları Mehmet Hazar, Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası adı altında 2013’te yayımlamıştır. Çok anlamlılık üzerine çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Bu alanda yazılmış; Veysel Kılıç’ın Anlambilimine Giriş-Temel Kavramlar, Nizamettin Uğur’un Anlambilim/Sözcüğün Anlam Açılımı, Muhittin Bilgin’in Anlamdan Anlatıma Türkçemiz, Mehmet Hazar’ın Türkçe (Sözcük) Anlam Bilimi I, Enes Duymaz ve Abdülkadir Turan’ın Türkçede Anlam Bilgisi adlı eserleri mevcuttur.

Engin Selçuk Batı Türkçesindeki anlam olaylarını, Fatih Doğru Kâmûs-ı Türki’den Türkçe Sözlük’e anlam olaylarını, Emine Atmaca Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine anlam değişmelerini çalışmıştır. Hülya Arslan Erol, Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine anlam değişmelerini incelemiştir. Günay Karaağaç’ın eş yazlılık, sesteşlik ve çok anlamlılık konusunda çalışması vardır.

Serpil Soydan Çağatayca Türkesindeki çok anlamlı fiiller üzerinde çalışmıştır. Muhammedmurat Saparov Türkmence ve Türkiye Türkçesini, Nazım Muradov Türkiye Türkçesi ve Azarbaycan Türkçesini çok anlamlılık açısından değerlendirmiştir. Esin Karacan, Türkçe ve Almanca metinlerde çok anlamlılık çalışmıştır. Ceren Selvi, Selçuk Kahraman ve

Ayşegül Baykan Türkçe metinler üzerinde çok anlamlılık çalışmıştır. Faruk Gökçe, Kutadgu Bilig'deki "kör-" fiili çok anlamlılık açısından incelemiştir. Kışaşü'l-Enbiyâ üzerine yapılan bu çalışmada ise isimler ve fiiller çok anlamlılık açısından incelenmiştir.

Bu çalışma, sadece Harezmi ve Çağatay Türkçesi özelliklerini değil, Oğuz dil ve diyalektlerinin (Özbek, Türkmen, Azerbaycan Türkçesi vb.) özelliklerini de içerisinde barındıran Kışaşü'l-Enbiyâ adlı eser üzerinde çok anlamlılık açısından yapılan bir çalışmadır, bu yönüyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

0.7. KİŞAŞÜ'L-ENBİYÂ

0.7.1 Eserin Adı, Yazarı, Yazılış Amacı ve Konusu

Kışaşü'l-Enbiyâ, adından da anlaşılacağı üzere peygamberler kıssalarını konu almaktadır. Başta Hz. Muhammed olmak üzere İslâm dininin doğruladığı diğer peygamberlerin kıssaları ile Avac bin 'Annak, Harut ve Marut gibi kıssaları da içermektedir. Rabgûzî'nin yazma amacı (2v14-5 2v21-5 bölümleri), insanların peygamber kıssalarına rağbet etmesi fakat bu konuda başarılı eserlerin bulunmamasıdır. Ayrıca yazar, eserini arayanın çabuk bulması, işitenin ise çabuk bilmesi için eserine Kışaş-ı Râbgûzî adını vermiştir: *izlegen bat tapkay, işitken bat bilgey tēp Kışaş-ı Râbgûzî adını vermiştir* (3r3-4) (Ata,1997: XI-XIV).

Eserin yazarı Nâsırü'd-dîn Burhânü'd-dîn Rabgûzî'dir. Rabgûzî, eserin girişinde Ribat Oğuzlu, Burhan'ın oğlu ve kadı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir. Bu kitâbnı tüzgen, tã'at yolında tizgen, ma'siyet yâbânın kezgen, az azuğluğ köp yazukluğ Ribat Oğuzluğ, Burhân oğlu kâdî Nâşr settera'llâhu 'aybehu ve nevvere kalbehu (2r17-20) Ribat Oğuz'un tam olarak neresi olduğu bilinmemektedir (Ata,1997: XI).

KE'de peygamberlerin hikâyeleri anlatılırken bilinenden farklı bir yaklaşım sergilenmiştir. Rabgûzî hikâyeleri anlatırken nedensellik üzerinde durmuştur. Hz. Yakup'un Yusuf'tan ayrı kalmasını nedeni olarak bir köleyi oğlundan ayırması gösterilmiştir. Dünyada kıtlık yaşanmasının sebebi olarak Hz. Havva'nın önündeki yemeği bitirmemesi gösterilmiştir.

Rabgûzî dili kullanmakta oldukça ustadır. Çok anlamlı sözcükleri aynı cümlede kullanarak ustalığını kanıtlamıştır. *Bulutlar yaş ağıtsa yaş oğlan anadın tuğar teg yaş yaşap ölgen kara yerdin kök yaş otlar ünēr.* (68r15-94) Metnin çoğunluğu mensur olarak yazılmasına rağmen dili şiire çok yakındır. Akıcı bir üslup kullanmıştır. *Zeliḥā kelebek teg özin otğa atdı, kul alur bolup kulluğğa özin sattı.* (77r9-106)

0.7.2 Eserin Yazılış Tarihi, İthaf Edildiği Kişi

Hicri 710/miladi 1311'de yazılmış “Kışaşü'l-Enbiyâ” Kuran-ı Kerim'de adı geçen peygamberler hakkında geniş mazmunlu bedii bir nesir eseridir. Rabguzi bu eseri İslam dinini kabul etmiş Moğol hükümdarı Nasireddin Tokbuğa'dan aldığı sipariş esesasında yazmaya başlamış (Hacızade, 1994: 67-77).

Yetti yüz on erdi yılğa kim bitildi bu kitâb (Ata, 1997: XII). “Eckmann, Rabguzi'nin Kışaşü'l-Enbiyâ'sı Arapçadan Farsçaya yapılmış bir tercümeden uyarlama olduğunu ve Moğol şehzadesi Toğ Buğa'nın isteğiyle yazıldığını söyler.” (Ercilasun, 2017:371).

0.7.3. Eserin Nüshaları ve Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar

Eserin Londra'da 1, Leningrad'da 6, İsveç'te 2, Paris'te 1, Bakü'de 1 nüshası bulunmaktadır (Ata, 1997: XIX). Bunların dışında hepsi XIX. yy.'a ait yedi elyazması nüshası da Özbekistan'da bulunmaktadır. Ayrıca, Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde dört el yazması mevcuttur: Bunlardan üçünün müstensihleri, istinsah edildikleri yıl ve yer yoktur; zaten baştan ve sondan eksiktirler (Gözütok 2008:2).

Aysu Ata (1997: XIX), Londra nüshasının eski olması ve dil özelliklerini yansıtması bakımından en iyi nüsha olduğunu söyler. “Bu nüsha K. Gröncech tarafından 1948 yılında Kopenhak kentinde yayımlanmıştır.” (Hacızade, 1994: 67-77). “Kışaşü'l-Enbiyâ ilk kez N. İ. İlminskiy (1822–1891) tarafından 1859 yılında Kazan'da neşredilmiştir.” (Gözütok, 2008:2).

İlminskiy, Kışaşü'l-Enbiyâ'nın Petersburg ve Kazan'daki nüshalarını karşılaştırarak Kısas-ı Rabguzî adıyla Kazan'da yayımlamıştır. Bu çalışmadan sonra, Şemsüddin Hüseyin, Katanov, Melioranskiy, Gulam Hasan Arifgan, Abdurrahim Fitret, Malov gibi bazı bilim adamları eser üzerinde çalışmalar yapmıştır (Cin, 2010:238) .

Naile Hacızade Bakü nüshası, Avni Gözütok Kazan yazması, Ali Cin Tahran yazması üzerine çalışmışlardır. Eser üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Osman Kabadayı, yapılan çalışmalarını bir araya getirerek eserin bibliyografyasını 2017'de yayımlamıştır.

0.8. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmada Rabguzi'nin Kışaşü'l-Enbiyâ adlı eseri çok anlamlılık açısından incelenmiştir. Kısasü'l Enbiya eseri incelendiğinde sözcük varlığının sadece Harezmi ve Çağatay Türkçesi özelliklerini değil, Oğuz dil ve diyalektlerinin (Özbek, Türkmen, Azerbaycan Türkçesi vb.) özelliklerini de kapsadığı görülmektedir.

Fuad Köprülü eserin dilini Hakaniye lehçesinin Moğol istilasından sonraki değişmiş şekline, Ribat-Oğuz (Rabguzi'nin doğum yeri) lehçesine, dayandığını, söylemekte eserin Hakaniye lehçesini Çağatay lehçesine bağlayan tekamül silsilesinde önemli bir yeri olduğunu belirtmektedir (Toprak, 2005:106).

Kışasü'l-Enbiyâ gibi pek çok tarihî döneme ait özellikleri içerisinde barındıran eserler üzerinde çok anlamlılık yönüyle yapılacak art ve eş zamanlı çalışmalar hem bu eserlerin zenginliğini ortaya koyacak hem de sözvarlığının kültür tarihimizdeki yerini gün ışığına çıkaracaktır. Bu düşünceler ışığında Kışasü'l-Enbiyâ eseri bu çalışmada kaynak eser olarak kullanılmıştır. Eser üzerinde çalışma yapılırken Aysu Ata'nın emek vererek hazırladığı ve araştırmacıların istifadesine sunduğu “Kışasü'l-Enbiyâ - Giriş- Metin -Tıpkıbasım ve Dizin” adlı eserlerden yararlanılmıştır.

Bu çalışma çok anlam üzerine bir çalışma olduğu için inceleme yaparken sadece dizinden yararlanılmamıştır. Metinden yola çıkarak fiil ve isimlere anlamlar verilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle dizinde verilmemiş pek çok anlamla da karşılaşmıştır. Tespit edilen çok anlamlı kelimelerin bağlamdan hareketle yüklendikleri anlamlar açıklamalarıyla verilmiştir.

0.9.ÇALIŞMADA KULLANILAN YÖNTEM

Çalışmada tespit edilen çok anlamlı sözcükler, Kışasü'l-Enbiyâ taranarak elde edilmiş. Çok anlamlı olarak değerlendirilen sözcük anlamları için ilk önce dizinde verilen anlamlar incelenmiştir. Dizinde verilen anlamlar bağlamla uyuşmadığında fiil ve isimlerin ifade ettiği anlamlarını verebilmek için, Suat Ünlü'nün Harezmi ve Altınordu Türkçesi Sözlüğü, Güncel Türkçe Sözlük gibi pek çok sözlükten yararlanılmıştır.

Çok anlamlılık açısından değerlendirilen sözcükler fiiller ve isimler olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. İncelenen bu isim ve fiillerin anlamları maddeleştirilerek verilmiştir. İsim ve fiillerin metinde geçtiği yerler örnek cümleler üzerinde gösterilmiştir. Cümle içerisinde yer alan isim ve fiiller italik olarak gösterilmiştir. Bu fiiller ve isimler yapı bakımından tasnif edilip etimolojik açıdan incelenirken Türk dilinin ilk sözlüğü DLT başta olmak üzere Kaçalın, Clauson, Gülensoy vd. sözlüklerden yararlanılmıştır. Etimoloji incelemeleri, incelenen fiil ya da isimlerin hemen yanında parantez içerisinde gösterilmiştir.

Bu fiil ve isimlerin etimolojik incelemesi yapılarak yapı bakımından tasnif edilmiştir. Eserde, birleşik yapılı fiillerin çok sık kullanılmasına rağmen, genellikle aynı anlamlarda kullanıldığı için birleşik fiillere yer verilmemiştir. Sesteş olarak kullanılan isimlere de yer verilmemiştir.

0.10.VERİ TABANI VE SINIRLAMALAR

Ḳıṣāṣü'l-Enbiyā üzerinde yapılan bu çalışmada, sözcüklere verilen anlamlar metne bağlı kalınarak verilmiştir. Çok anlamlılık isimler ve fiiller olmak üzere iki başlıkta verilmiştir. Sesteş isimlere çalışmada yer verilmemiştir. Fiillerden ise birleşik fiiller genellikle aynı anlamda kullanıldıkları için çalışmaya alınmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.FİİLLER

1.1.Kök Hâlindeki Fiiller

Kökler, kelimenin yapısında yer alan bütün ekler çıkarıldıktan sonra, daha küçük parçalara ayrılamayan ve kelimelerin temel anlamlarını oluşturan öğelerdir(Korkmaz 2009:9).Sözlük kelimelerinden bir takımı bölünmez anlam unsurlarıdır. Çoğu tek heceli olan bu ses topluluklarından daha basit parçalara bölmek mümkün olmaz. Baş, su, ak, boş kırk, sev gibi. Bunlara kökler deriz (Banguoğlu, 1986:111).

Türkiye Türkçesinde kökler ister o zamirinde(<ET ol)görüldüğü gibi pek nadir olarak bir sestem, ister birkaç sesin birleşmesinden oluşmuş olsun genellikle tek hecelidir. Birden fazla heceli kelimelerin kök yapıları zamanla unutulmuş ya da değişikliğe uğramış olduğundan bunları bugün tek heceli yalın köke indirgemek mümkün değildir (Korkmaz, 2009: 9-10).

Çalışmada tek heceli fiil kökleri ve birden fazla heceli fiil kökleri mevcuttur. Tek heceli ET’de kullanılan “ös-“ fiilin kökünü Tuncer Gülensoy(2007:673) “<*ö:-s-“ şeklinde vermiştir. İki heceli kemiş- fiilini Clauson (1972:724) kök olarak göstermiştir. Her iki fiil de farklı hece sayılarına sahip olmasına rağmen kök hâlinindedir.

Bu çalışmada incelenen basit fiiller ve bu fiillerin anlamlarına ilişkin örnekler tasnifler şu şekildedir:

1.1.1. aç- fiili (DLT I,63) (<*haç- TTSKBS,2007:47)

aç-: 1. Kapalı durumdan açık hâle getirmek.

Yılan korkdı unamadı, İblīs aydı; ağzıñnı açğıl men kireyin, tedi. (11r17-16)

Rızvān birle yanaşgan, dünyādın kuş teg uçgan, tımuğga kirip çıkgan, sırātdın yaşın teg keçgen, uçmağ kapuğın açgan, özi ‘azız zatlıg Ehnūh atlıg İdrīs yalawaç ‘aleyhi‘s-selām. (19v13-28)

2.(karnı vb.) acıkmak.

Ey Dāvūd açtıñ erşe aş bëreyin, susadıñ erşe su bëreyin, yalañaç bolsañ ton bëreyin. (136r7-191)

3.Söylemek, yaymak.

Arıg kim on eki yıl zindānda meniñ için yatdı ve sırrımni açmadı ve ‘aybımni aytmadı tēju perdedin çıka keldi ve çadırın başıdın salıp aydı: (90v17-126)

4.Görünür duruma getirmek.

Cebre’il keltürgil tedi, Süleymānı ündep hātını kolunğa bérdi erse açmayın okudı, açıp bahtılar. (136v7-192)

Andın bildim kim keldi tēgeniñde başımni açdım kitti tediñ, bildim kim ferişte turur. (194r2-276)

5. Gözünü açmak, görmeye başlamak.

Sen köz yumup açgunça kelt[ür] tedi. (149r17-212)

6.(Fal) açmak.

Ma’nisi ol bolur: tēgme küç kılğan boynuğu rahmetdin nevmid boldı. Köñliñe yaqmadı yana açtı ol āyet oq çıktı, üçünçide açtı erse öwkelep öre koıptı muşhafını yerge çaldı, adaqı astın baştı evrākların yırtıp päre päre kıldı yelge bıraktı... (248v17-362)

1.1.2. ağ- **fili** (DLT I,173) (<*ağ-/*aw- TTSKBS 2007:51)

ağ- :1.Yükselmek.

Qavmi ‘ārın kötrümedin kökke ağkan ‘İsi ol

Ümmeñiğa buluşuban yerde qalğan Muşafā (2r11-3)

2.Tırmanmak.

‘Ad bin ‘İvaz bin İrem bin Sām bin Nūh ‘aleyhi’s-selām turğu yerleri Ahnāq qumdın tepeler bolur. Hüd ol tepelerge ağıp olarnı imānğa, islāmğa da‘vet kıdur erdi. (29r12-41)

1.1.3. ağır- **fili** (DLT I,46) (<ağır- TTSKBS 2007:57)

ağır-: 1. Ağrımak, acı çekmek.

Ādem odaq bolsa eyegüsi ağırğay erdi. (7v8-11)

Süleymān yanıp keldi, andın tört ay yēti kün *ağrıdı*, bir kün kıoptı, yatur yēriñe barurda ağrık tutdı tayakınga yapuşı. (151r10-214)

2.Hasta olmak; yatalak olmak.

İshāk tuğmıŝta kēdin yēgirmi üç yıl tirildi, yēgirmi bēş kün *ağrıdı*, muharrem ayında penç-şenbe kün ikindük namāzı vaqtında vefāt kıldı, yüz yēgirmi toköz yaşap. (56r10-77)

Atasıdın soñ yēgirmi tört yıl tirildi, andın soñ üç ay yēti kün *ağrıdı*, āhir ‘ömri boldı erse münācāt kıldı.(110v13-154)

1.1.4. aq- fiili (DLT I,15) (<*aq- TTSKBS 2007:58)

aq-: 1.Zamanın geçmesi.

Yēti yaşap yaş oğulnı yitriben yaşı *akıp*

Anı seksen yılda kēdin qayra bulğan Ya‘qub ol. (61v12-85)

2. Sıvı maddeler aşağı doğru yönelmek, dökülmek.

Tüşüm bolur teñiz kırağında olturur-men, teñizdin yētti sığır çıkar tüsleri sarıg, yüzleri aq, emükleridin süt *akar*. (89r19-124)

Ança yıgladı kim közi yaşı nāv-dāndın su bolup *aqtı*. (100r19-140)

1.1.5. al - fiili (DLT I,40) (<al- TTSKBS 2007:61)

al - : 1. Satın almak.

Bu bizniñ qaçğunçı kulumuz turur, üç kün boldı bizdin qaçıp turur, *alur* erseñ satar-miz tēdiler.(73r5-101)

2. Kabul etmek.

Feriştelər ‘aleykümü’s-selām ve raħmetu’l-lāhi ve berekātehu tēp ‘*aleyk alur* erdiler. (7v2-11)

Bērmediñiz erse men kınga kirür-men, siz hem emgekke tüşer-siz, özüñüzge küç kıлмаñ, belāga tüşmeñ, tewe yüki buğdaynı *alñ* sağunı bēriñ. (97r6-135)

3.Evlenmek.

Sāre ölmüşde kedin Yüftürānīñ Fütūrā atlıg kızını *aldı*, andın altı oğul boldı: (56r5-77)

4.Zorla alıkoymak.

Yana aydı: siz erenlerni *alur*-siz yol keser-siz, arqışını urup mällarnı *alur*-siz, encümende olturup halkını koş kıılır-siz. (59r3-82)

5.Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

Yūsufumğa yahşı bakıñ, açsa aş bëriñ, suwsasa suw bëriñ, arsa egniñizge alıñ. (69v19-96)

6.Birlikte, beraber götürmek.

Oğlanları İbn Yāmīnīni *alıp* teprediler, uluğ arqış yığıldı, oğlanları Ya‘kūb yalawaçğa aydılar: (94v12-132)

7.(can) almak.

Ey Yūnus niçe yığlayursen? Teñri bërmış erdi *aldı*. (156r2-221)

8.Kazanmak, elde etmek.

Ey melik èllerni çerig birle <aldıñ> imdi қatlangıl <kim> köñüllerni yahşılıq birle alğay-sèn. (17v8-252)

9.Tutmak.

Bu süñükümdegi ‘azīznī nē kılayın, tuğmışdın soñ neteg saqlağayın, oğlum tēyü elgimdin kim *alğay*, ulğarmışda kimni atam tēgey, tēp yıgladı. (183r4-260)

10.Ele geçirmek.

Eger tam yıkılsa ol māl körünüp özgeler *almasun* tēp ol tamnı rāst kıldım. (131r1-184)

Ya‘nī kāfirlerdin *alıngan* mällar helāl bolmasa uluğ kıngı kirgey erdüñiz. (222v18-319)

1.1.6. ar- fiili (DLT I,172) (<*ar- DLT <*hār- TTSKBS 2007:73)

ar-: 1.Yorulmak.

Yūsufumğa yahşı bakıñ, açsa aş bëriñ, suwsasa suw bëriñ, *arsa* egniñizge alıñ. (69v19-96)

Yūsuf *ardı*, tegme bir qarındaşınıñ yüziñe telmüre baқа başladı, birisi raħm kılğay tēp. (69v9-96)

2.Bozulmak.

Az künde incir birle üzümniñ suwı *arar*, se[niñ] azuqın *armadı*. (165r13-235)

1.1.7. as- fiili (DLT I,173) (<as- TTSKBS 2007:82)

as-:1. İdam etmek.

Üç kündin soñ keldiler ayakçını çıkardılar soyurgadılar, aşçını *asıp* öltürdiler. (88v21-124)

Ba'zısı aydı: kolların kesiñ, ba'zısı aydı: dārga *asıñ*.(103r8-144)

2.Bir şeyi aşağı sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak.

Bu kün ol kün turur kim eligleriñizni kesip Mısr ėliniñ eşiklerindir *asar-men*.(104r17-145)

3.(bayrak) asmak.

Bu kün meni oqıyur, sizler *asmañ*. Olar aydılar: ey Mūsī sizler asmağunça bizler aşmaz-miz.(125r5-175)

4.Koymak, yerleştirmek.

Cābir ečküni boğuzladı t[akı] un öğitti, tennūrqa ot kemişti, aşaç *astı*, Resül 'aleyhi's-selāmka aydı: (228r20-329)

1.1.8. aş - fiili (DLT I,173) (<O.T. aş- aşur- <*aş- TTSKBS 2007:83)

aş - : 1.Aşmak, yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek.

Ol Nāşırü'd-dīn künyeti

Ėl *aşasun* yüz yaşasun

Bolup muṭī' Mevlisınğa

Mundın ziyāde qurbeti (2v12-5)

2.Atlamak.

Möşük tamdın tamğa *aşıp* yörise yüz yıgaç yèr yörir erdi. (23r10-32)

3.Artmak, çoğalmak.

Bu tertîb birle bahâsı *aştı*, têrisi toluğ altun bërür boldılar. (128v16-181)

4.Yükselmek.

Kündüz bu işler birle turuñ kèçe bolsa kökke aşñ, tañ atğınça tã‘at kılıñ tęp aydı.(21v2-30)

1.1.9. at- fiili (DLT I,21) (<āt- TTSKBS 2007:86)

at-: 1.Ağarmak, aydınlanmak.

Kündüz bu işler birle turuñ kèçe bolsa kökke aşñ, tañ *atğınça* tã‘at kılıñ tęp aydı.(21v2-30)

2.Bırakmak.

Zeliḥā kelebek teg özin otğa *atdı*, kul alur bolp kullukğa özin satdı, yolu Yūsufğa tuşdı, közi körklügge tuşdı, al kıldı ağğa ilindi, köz birle köreyin tedi köñül aldurdı (77r10-106)

3.Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.

Vara‘a bini‘ş-Şeriki‘t-Temmī Hüseyniñ elgiñe buқауу birle urdı, ‘Amr bini‘l-Ḥalīfeti‘l-Ḥaḥfi kılıç birle egniñe urdı, Sinān bin Ensi‘l-Naḥ‘ī oқ *attu* kögsiñe tikildi... (248r13-361)

1.1.10. ayır- fiili (< adır- DLT III,228) (<*ad(<*d)ru <*hadır- TTSKBS 2007:94)

ayır-: 1.Birbirinden uzaklaştırmak.

Ya‘küb ant içti Beşrni satқay-men tęp, āḥir anasıdın *ayırip* sattı. (105r19-147)

İdiyā munı kamuğ halkdın *ayırğıl* kimersege қatılmasun. (127r5-178)

Periler қолı tégme[yin] tégil, yipge tüzgil, erkek oğlanlardın kız oğlanlarını elig tégürmeyin ayırğıl.(149r1-211)

2. Farklı davranmak, fark gözetmek.

Muḥammed aydı: bizdın keçürgil, ma‘lüm turur [ki]m Muḥammedniñ yazuқı yoқ, ümmetni du‘ā vaқtında özindın *ayırmadı*, özini olarğa қata yarlıқadı, aydı: (214r8-307)

1.1.11. ay- fiili (< O.T. *ay-it- “ söylemek” DLT) krş. (< ayt-/ eyit-/ eyt- TTSKBS 2007: 95)

ay- :1. Söylemek

Açuk *aydım* işitmediler, sır içinde pend bərdim kabūl kılmadılar. (23v2-33)

Feriştelər bu hiṭābnı işitdiler ərse qaḍguluḡ bolup *aydılar*: (5r6-8)

2.Sormak.

Aydılar: Bularḡa tapunmaz-sen kimge tapunur-sen? (38v15-54)

İbrāhīm ‘aleyhi‘s-selāmnı yəti yıl atası butḡa saḡçı qoḍdı, İbrāhīm ol tapunḡanlarḡa *aydı*:siz bularḡa ne üçün tapunur-siz? (39r10-54)

1.1.12.ayna- fiili (<adna- DLT. I,288) (<adna- ~ ayna- EDPT 1972: 62)

ayna-: 1. Başka bir durum veya biçime girmek.

Tāvus Yeşāḡa tüşdi. qamuḡlarınñ ḡalleri *aynadı*, Ādem Ḥavvā yalıñ qaldılar, İblīs mel‘ün boldı. (13r4-19)

2. Farklılaşmak, ayrılaşmak.

Ol tünle qamuḡ tiller Mevlī qudreti(ñe) bulḡaştı, tiller *aynadı*. (43v11-60)

1.1.13. bar- fiili (DLT I,20) (<bar- TTSKBS 2007:113)

bar-:1. Gitmek.

Ol turur, bu kün qamuḡ feriştiler *barıñ* Ādem taḡtını boynuñuzḡa köterip tapuḡ tarīkın kezdürüñ, tēp yarlıḡ boldı. (8v9-13)

qaḡan Ādem ḡacge *barur* ərđi ərse Hābīlni kökke tapşurđı men kelginçe saḡlaḡıl tēp qabul kılmadı. (16r18-23)

2.Duyulmak.

Ol yıḡaç yēr üni *barsa* anıñ törtte bir ülüşinde işitgen ḡāmile za‘ifler oḡlan tüşürür ermiş. Ol kim-dür?(104r1-145)

3.Evlenmek.

Men aña muhtıç ermes-men, sèn meni alur bolsañ *barur-men*.(150v2-213)

Hadıce Tevrıt-h'ân erdi, özi tetik erdi, eri ölüp özi tul qalmış erdi. 'Arap melikleri tilediler erse *barmadı*. (186v18-265)

4.Varmak, ulaşmak.

'Abdu'llāh évge *barıp* Eymenege qavuřdı, ol řořbetde ol nūr Eymene rařmine kėç[di].(182v18-260)

5.Dönmek, durumdan duruma geçmek.

Yana aydılar: du'ā kılgıl evvelğı hālınğa *barsun*. (205r13-293)

Du'ā kıldı yana evvelğı hālınğa *bardı*. (205r13-293)

1.1.14. bas- fiili (DLT I,434) (<bas- TTSKBS 2007:115)

bas-: 1.Baskın yapmak.

Bizge 'azāb tegmesdin burun, sözi köni bolsa bizdin burun ölmüş bolğay, yalğan bolsa ol ölgey biz qalğay-miz, tēp şalıhni *basıp* öldürmekke oğradılar. (36r4-50)

Mevlī ta'ālā olarnıñ köñliñ hoş kıldı, artınça az çerig üküşni *bastılar*. (132v20-187)

2.Baskı yapmak, dokunmak.

Unamadılar, tağ indi tepeleriñe tēgdi, uçaların *bastı* yüzün tüşdiler. (119v12-167)

3.Ezmek.

Ey qarıçğalar qaçıñ evleriñizge kiriñ, Süleymān çerigi sizle<r>ni *basıp* helāk kılmasun. (139r3-196)

Bu taşnı köterip başım üze qoyğıl bėk yerge minip Muřammedniñ başınğa qoyayın tēgende qudreti yetmedi, kötergeli taş öwrölüp qolın *bastı*, kolı yançıldı, ağırınğa çıdamadı, Mevlī ta'ālā birle nezr kıldı: (204v16-292)

1.1.15. bat- fiili (DLT I,528) (<bat- TTSKBS 2007:120)

bat-: 1.Dünya'nın dönüşü sonucu Güneş, Ay ve yıldızların ufkun altına inmesi.

Kün *batdı*, êkindü namāzı fevt boldı.(140v21-198)

2.Bir sıvının üstüneyken sıvının içine gömülmek.

ķamuğları birer taşın bitidiler suwğa saldılar, ķamuğınıñ taşı suwğa *battı*. (156r14-222)

Yūnus taşı batmadı. (156r15-222)

1.1.16. bér- fīli (DLT I,35) (<bè:(ī)r- TTSKBS 2007:1013)

bér-: 1.Bırakmak.

‘āşılık kıldılar erse olarnı kivürdi feriştelerge *bérđi*, yétmiş miñ yıl olar tutdılar dünyāge köñül bağladı. (4v17-7)

2.Gerçekleştirmek.

Nūh aydı: kim teşükni berkitse ne tilegi bolsa *bérgey-men*. (25v7-36)

Bėşinç Mūsī ħabībdin başķa dīdār tiledi *bérmedi*. (122v13-172)

3.Sahip olmasını sağlamak.

İçi ‘azze ve celle birlikiñe bütüñ, yaratğan ni‘met *bérgey* ol turur. (34v4-48)

Ey Sāre ol teñri ķuruğ yığaçnı seniñ elgiñde yaşardı, saña ķarılıkda oğul *bérse* ne ‘aceb bolğay ? (60r3-83)

4.Cinsel yönden kendisini kullanırmak.

Şadūķ aydı: men özümni saña *bérgey-men*, tēp yüzini aça *bérđi*, yawlaķ körklüg erđi. (35r10-49)

5.Kızı, kadını biriyle evlendirmek.

Sāre İbrāhīm ķatında olturđı, melik aydı: ey ‘abda‘llāh, meniñ mālım mülkimniñ nihāyeti yoķ yarusını saña *béreyin tēđi*, karındaşınıñ maña *bérgil tēđi*. (45v13-63)

Melik aydı: kız qarındaşlarıñızni maña *bəriñ*, atañızni taqı sizlerni ma māl birle ‘azīz qılayın, kamuğdın artuq bolğay-siz. (63r7-87)

6.Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek.

Ol hâlde Cebrā‘īl bir kuruğ yığaç Sāre elgiñe *bérđi*, kuruğ yığaç elginde yaşardı, yapurğakladı. (60r2-82)

Mālik Ze‘r aydı: öz eliñiz birle bitig bitip maña *bəriñ* tedi. (73r17-101)

7.Sağlamak, temin etmek.

Ya‘kūb aydı: men sizge silāh *bereyin* kim ol silāh birle [kim] toquş kılsa Teñri düşmānları üze zafer tapğay. (64r3-88)

1.1.17. bil- fiili (DLT I,11) (<bil- TTSKBS 2007:144)

bil-: 1.Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş olmak.

Aydı: kirtünür-men, ançası bar meni dostluqqa qabul qılmişñ [bar mu?] hem *bileyin* köñlüm tınsun tedi. (55r1-75)

Belğüsü ol turur kim üç kün tiliñ ağır bolğay kişige sözley *bilmegey-sen*. (168r2-239)

2.Tanımak, hatırlamak.

Ol tewe üç künlük yer[de] Yūsuf yıdın *bildi* körgüğe muñluğ boldı, üç kün ot yemedi erse suw içmedi, maq[şud] ğa tegdi amrudı.(78v16-108)

3.Kabul etmek.

Mevlīni bir tēñ, butğa tapunmañ, meni Haq yalavaçı *biliñ*, lā ilāhe illa'llāh Muḥammed Resūlu'llāh tēñ tedi. (202v21-290)

1.1.18. bit- fiili (<büt- DLT II,294) (<bit- ~ püt- TTSKBS 2007:151)

bit-: 1.Yetişmek.

Yūsuf yeti yılda *bitken* ekinlerni anbar kıldı, ol uçzlık tamām boldı erse ertesi yıl kızlık boldı.(92v16-129)

2. İnanmak.

Mūsī aydı: imdi bildiñiz mü, *bitdiñiz* mü?(120v9-169)

3. Yayılmak.

Bu iş Benī İsrā'īl arasında *bitmesün* tēp özini hasta kılp yolını saklap olturdı oğlanlarığa aydı:(128v6-180)

1.1.19. bol- fiili (DLT I,26) (< E.T., O.T. bol- <*böl- TTSKBS 2007:620)

bol-:1. Bir şeyi elde etmek, sahip olmak.

Ey oğlı kıızı *bolmağanlar*, boldı erse murādça bolmağanlar içleriñiz arıtıñ, i'tiķādlarıñız yarıtıñ, bu kelimātnı tilde yōritiñ. (878r17-108)

2. Bir durumdan başka bir duruma geçmek.

Andın soñ astında koydılar, kömürler koydurdı, kamuğı ot *bolğunca* uruñ tēdi. (175v11-250)

1.1.20. buz- fiili (boz- DLT II,8) (<E.T. boz- <*buz- [<*bur-] TTSKBS 2007:166)

buz- : 1. Harap etmek.

Ey ata özüñge, bizge küç kıлмаğıl, Ken'ān şehrin *buzmağıl*, kıızıñı bu melikge bērgil tēdiler. (63v7-88)

2. Değişirmek.

Resül aleyhi's-selām aydı: raħmān raħīmni *buzğıl*, neteg tēseñ sen bitigil, tēdi. (226r10-325)

Süheyl anı kördi erse aydı: biz seni Resūlu'llāh tēdimiz, nē söz kıaldı, seni Resül tēmes-biz.

Resül 'aleyhi's-selām 'Āliķa aydı: Resūlu'llāhni *buzğıl*. (226r13-325)

1.1.21. çal- fiili DLT(-) (<çal- TTSKBS 2007:213)

çal-: 1. Sürtmek.

İbrāhīm tağ başıña aşdı, bıçaķnı taşğa *çaldı* yığlayu āğāz kıldı. (51r8-70)

2. Bir müzik aletini çalıştırmak.

Yana sordı kim: çeng, ʃanbūr, ʃopuz *çalmağ* belgürdi mü? (177r252)

1.1.22. çık - fiili (DLT I,81) (çık- TTSKBS 2007:235)

çık -: 1. Demek, söylemek. (2v16-5)

kesük, birevlerniñ maqşudları öksük. İmdi seniñ deheniñdin *çıkkın*, ʃalemüñdin... (2v16-5)

Derviş bilür erdi kim yalğan söz Müsīdin *çıkmaz*.(124r10-174)

2.Dışarı çıkmak.

Kirgil ol şart üze kim terk *çıkgıl*. İdrīs ʃabul ʃıldı.(20v8-29)

‘Azrā‘īl bir sâ‘at, eki sâ‘at küydi *çıkmadı*.(20v11-29)

3. Elde edilmek, sağlanmak.

Bir kesek yerdin üç yük buğday *çıkar* erdi. (23r4-32)

4.İnceleyerek, araştırarak sonuca ulaşmak.

Oğlanlarını sanadılar tokuz *çıkdı*, aydılar: on bolsa birin (al)ğay erdimiz.(45r13-62)

Biri aydı: böri yedi, biri aydı: oğrı öltürdi, yana biri aydı: köñlekin kanlığ taptuğ. Sözləri ayrı *çıktı*., Yūsuf aydı: (94r9-131)

5.Bir yere ulaşmak, varmak.

Ol oğlarıña aygıl yarın ʃāfirğa utru *çıksunlar*, turuşsunlar, men ʃudretimni ʃ[avi] [ʃı]layım. (63v21-88)

6.(bir şeyin içinde) bulunmak, var olmak.

Sağü ol kün aniñ yükinde *çıktı* oğrıʃı üçün ʃul tēp alıp ʃalduğ, ʃul ataduğ. (104v7-146)

7. (bir ürün vb.) yetişmek.

Ol aruğ sığırlar anı yēgeli barurlar, alar yemes erken yētti baş kuruğ buğday *çıkar*, tegme bir ʃuruğ buğday yaş buğdayğa ʃulğasıp ola[r]nı ʃuruturlar. (89v5-125)

8.Yola çıkmak.

Tagı Ken'āndın *çıktuk* erse tewelerimiz ağızların birle bağladuq, kişi mülkinde öngen otını yemesün, kâfirler yığacının yafraq üzmesün tep Mırsın çıkğanımızda andağ kılduq.
(97r14-136)

9.Tırmanmak.

Tag öler, men *çıkdım* erse köyer-men. (121r18-170)

10.Karşı gelmek, boy ölçüşmek.

Yana bir aslan keldi, tutup eñeklerin sındurdum. tälüt aydı: pes *çıkgıl*. (133v1-188)

11. (havaya vb.) yükselmek.

Süleymān seferde erdi suwğa muhtāç erdi, hüdhüd suw istep havāğa *çıktı*. (146r9-207)

12.(duman vb.) yayılmak.

ķurtğa aydı: tütün *çıksa* el yıgılur ķamuğnı yeyürler tedi. (160v21-228)

13. (varlığı, niteliği vb.) sonradan anlaşılmak.

Melik öñinde ağızın açtılar, bir soyulmuş koy *çıktı*. (164v6-234)

14. (oy, kur'a vb.) seçilmek, belirlenmek.

ķur'a salalıñ , kimniñ adığa *çıksa* ol alğay tedi[ler]. (166v21-237)

15.Taşmak.

Melik buyurdı, Yāhyanı taşt içinde boğuzladılar, kanı tınmadı, taşt toldı *çıkıp* yerge aķa başladı. (168r20-239)

16. (eve vb.) gitmek.

Andın soñ boyağçılıkğa bërdi, üstād evi[ge] *çıktı* erse 'İsī ķamuğ tonlarını küpge saldı, üstād kirdi dükkānda toñ körmed[i], tonlar kanı? (171v9-244)

17.Ortaya çıkmak.

İmām Süddī rivāyetinçe āhirü'z-zamānda *çıkgaylar*. (175r14-249)

Mende kèdin ‘İsî yalavaç kelür, ‘İsî yalawaç aydı: mende kèdin Muḥammed yalawaç kelür. İmdi Muḥammed *çıktı*, anıñ dīnindin sizni kim yığar. (230r12-332)

18.Bir iddia ile ortalıkta görünmek.

Kāhinler, müneccimler bu zamānda *çıkgusu* tēp aytur ęrdiler. (182v9-259)

19.Gerçek olduğu anlaşılmak.

Ey Ḥadīce tüşüñ könige *çıktı*, saña lāyık cüft ḥaşıl boldı ammā āşkäre kılur vaqt ęmes. (187v2-266)

20. Savaş meydanına çıkmak.

Ağın şāḥābeler Bedr toķuşında yüreklenmiş ęrdiler, *çıkalıñ* tédiler. (223r6-320)

21.Talihine veya payına düşmek, isabet etmek.

Ma‘nīsi ol bolur: tégme küç kılğan boynuğu rahmetdin nevmīd boldı. Köñliñe yaķmadı yana açtı ol āyet oķ *çıktı*, üçünçide açtı ęse öwkelep öre koptı muşhafnı yerge çaldı, adaķı astın baştı evrāķların yırtıp pāre pāre kıldı yélge bıraķtı... (248v17-362)

22.(dalından, salkımından vb.) düşmek.

Ayaķçı aydı:tüşüm bu turur kim üzüm yéyür erdim üç dānesi *çıktı*, ol dānelerni yerge tiktim kökerdi üzüm kıldı, ol üzümni sıkıp suyun ayaķğa salıp melikge ayaķ tutardım. (88r13-123)

1.1.23. in- fiili (DLT I,169) (*ēn- TTSKBS 2007:433)

in-: 1.Yüksekten veya yukarıdan aşığı doğru inmek.

ķarañđu dünyāge *ingen*, üç yüz yıl tēp yığlağan ḥiṭābın iştiken, tācını başınğa urğan, ḥil‘atin keçgen, kerāmeti birle mükerrerrem bolğan, tēşrīfini bulğan Ādemi-i şafī ol ḥalīfe-i vefī. (5v2-8)

Andın Ādem kolinğa elgini o nūrğa kötrü bėrdi, nūr andın *inip* şehādet ernekiniñ uçında turuķtı. (7r16-11)

2.Alçalmak.

Unamadılar, tağ *indi* tepeleriñe tégdi, uçaların bastı yüzün tüşdiler. (119v12-167)

1.1.24. kaç- fiili (DLT I,12) (<kaç- TTSKBS 2007:449)

kaç-: 1.Vazgeçmek, caymak.

Ebū Üalibge baralıñ. Barıp aydılar: bu qarındaşıñ oğlığa aygıl bu sözdin *kaçsun*. (205r6-293)

2.Kaçmak, uzaklaşmak.

Ey qarıçğalar *kaçıñ* évleriñizge kiriñ, Süleymān çerigi sizle<r>ni başıp helāk kılmason. (139r3-196)

Zelīhā Yūsufnı tutmaqğa öre qoptı, Yūsuf *kaçtı* Zelīhā *kaçdı*. (83v3-116)

1.1.25. kaç- fiili (DLT I,102) (<kak- TTSKBS 2007:452)

kaç-: 1.Çalmak, vurmak.

Bir kimerse қапуғ *kaçdı* heybetlig aydı: (19r2-27)

2.Çakmak.

Ol қазуқға ашып yana қазуқ *қакar* érди. (117v21-165)

Yegirmi têmür қазық *қакıñ*. (161v19-230)

3.Galamak.

Hüdhüd kökreki üze қonup ёki ёmçeki arasыға tumşuқı birle *қакtı*. (147v13-209)

1.1.26. қав- fiili (DLT III,155) (<kow-TTSKBS 2007:546)

қав-: 1.Bir yerden sürüp çıkarmak, kovalamak.

İt Ādemğa ısıнды, адын қуш қurtlarға tepündi қamuғnı *қавdı*.(13r16-19)

Üç yüz miñ er birle Fir‘avn alandı yetmiş miñ yayağ Mūsini *қавdıлар*. (115v8-162)

2.Каçanın arkasından koşmak, yakalamaya çalışmak.

Zelīhā Yūsufnı tutmaqğa öre qoptı, Yūsuf *kaçtı* Zelīhā *kaçdı*. (83v3-116)

3.Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek, saymak, defetmek.

Bir niçeni öltürdi, bir niçeni èldin çıkarıp *ķavdı*. (89v19-125)

1.1.27. keç- fiili (DLT I,44) (<kêç- TTSKBS 2007:358)

keç-: 1.Vazgeçmek.

İdi yarlıgı neteg erse andağ kılğıl, sen oğluñdın *keçtiñ* erse men me cānımdın *keçtim*, işke buyurgıl tedi.(51r17-70)

İmdige tegrü aşlık kolup şadaķa kılğıl tødük, andın *keçtiük*. (103r20-144)

2.Zamanı aşmak, geride bırakmak.

Èkinçi cevāb: bu kışsa evvelindin āhiringa tegi ba'zı ķavlinçe seksen yıl *keçti*. (66r3-91)

Keçti behmen zemheri kış ķalmadı ķarı buzı (68r18-94)

3. (gam vb.) yaşayıp uzaklaşmak.

Şabr kılğıl bu ğamdın *keçtiñ* erse ançada bizni körgey-sen. (123r1-172)

4.Sayılmak.

Sen yalavaç-sen seniñ ģaķkıñ uluğ turur taķşır *keçmesün* tedi. (130r2-182)

5.Geçmek, yer değiştirmek.

'Abdu'llāh évge barıp Eymenege ķavuşdı, ol şöhetde ol nür Eymene raħmine *keç[di]*.(182v18-260)

6.Bir yerin, bir insanın yakınından geçmek.

Cebra'ıl birle Resül öre ķoptılar, Ebū Rem'e 'aleyhi'l-la'ne Cebre'ıl öñidın *keçti*, Cebre'ıl bir yaşıl yapurgak anıñ öñide saldı, eki közi körmes boldı. (203v2-290)

7.Düşünmek.

Yana andın keçer-men körklüg cemāllig ģūrlar körer-men, şıfat ķılğandın artuğ, kāşķi nu ģūrlar maña bolsa tēp köñlümde *keçer*, yarlıg kelür: (215r4-308)

8.Bir yerden başka bir yere gitmek.

Aydı: imdige tēgi bōri koyqa tepünmes ērdi, bu kün tepündi bildim kim ‘Ömer dünyādın *kēçti* bardı. (239r16-346)

1.1.28. kel- fiili (DLT I,20) (<kel- TTSKBS 2007:360)

kel-: 1. Gelmek.

Çaçan Muştafā ‘aleyhi’s-selāmniñ bitigi Türklerge *kēldi* erse kabül kıldılar ağırladılar. (126r16-177)

2.Ortaya çıkmak.

Zelihāniñ açığı *kēldi*, kıptı enegisiğa bardı, hālini aytu bērdi.(80v2-111)

3.Belli bir zamana ulaşmak.

Bu yētti yıldın soñ yana yētti yıl *kelgey* kim kökdin yamğur yağmağay, yērdin kök yaş önmegey. (90r18-126)

4.(bir bela, musibet vb.) olmak, e- uğramak.

bularniñ qolındın ne *kelgey* koyğıl barsunlar, siziñ küçüñüz olarğa aytsun. (118r4-165)

6. (aynı ölçü, aynı durum vb.)olmak.

Şemvıl ol qamışni kēltürüp Cālūtğa teñledi berāber *kēldi*. (132r18-186)

Hıç kimerse boyunğa teñ *kēlmedi*, aydı: (152r8-216)

7.Ulaşmak.

çaçan Muştafā ‘aleyhi’s-selāmniñ bitigi Türklerge *kēldi* erse kabül kıldılar ağırladılar. (126r16-177)

1.1.29. kemiş-fiili (DLT I,309) (<kemiş- EDPT 1972:724)

kemiş-:1. Vermek.

Mevli ta‘ālā Ādemğa uyqu *kemişti*. (7v6-11)

Mevli ta‘ālā Şālihğa uğqu *kemişti*.((34r16-48)

2. (savaş, ateş vb. kötü bir durumda) bırakmak.

Ey melik bizge bu teñri kerekmez, bizni toķuşğa *kemişti*, ağın teñri tutunur-biz, bizni toķuřturmağay tēp. (32r21-45)

Men ayğanımın kılmasa zindānğa *kemişgey-men*.(86v15-121)

3. Koymak, karıştırmak.

Hāzer ot keltürdi ol samānğa *kemişti*, Mevlī yarlığı birle keldi ol otdın bir kesekni ketürdi Hāzerniñ başınğa saldı Hāzer yıķıldı, köye başladı.(42r13-59)

Nemrūd ‘aleyhi‘l-la‘ne ol bođunniñ saķınçını bildi erse qorqđı, mendin tanıp İbrāhīm tapa ewrülseler tēp, munı otğa *kemiřsiñ*, teñrilerñ[izge] nuşret kılıñ. (40v11-56)

1.1.30. kes- fiili (DLT I,11) (<kes- TTSKBS 2007:501)

kes-:1. Yaralamak.

Yūsuf cemāliniñ nūrı hořluķında eliglerin *kesdi* tuymadılar, mü‘minler yime andağuķ. (51v20-72)

2. Dibinden ayırmak.

Ördek suw [içg]eli kelip barğınça qabaķ yığacınıñ yulduzın *kesdi*, qavardı. (55r17-76)

... sarāyların buzdılar taş birle urdılar, bāğları büstānlarığa kirip ħurmā yığaçlarını *kēstiler*, tegme bir ħurmā yığaçı bir qul bahālīg erdi. (228r2-328)

3.(tırnak, saç vb.) kesmek.

Aymışlar: Mevlī ta‘ālā olarğa ħādimlar musallať kıldı ħidmelerin kılurlar, tırnaķların *kesip* saçların kırqarlar erdi. (179v10-253)

4.Küçük parçalara ayırmak.

Yūsuf ewdin çıķğaç tiřiler ařuķup bıçaķ birle türmek *kesip* Yūsuf ağzığa tikke bēreliñ tēp kese başladılar.(85v16-119)

1.1.31. kıl- fiili (DLT I,36) (<kıl- TTSKBS 2007:507)

kıl-: 1.Bir şeyi başka bir duruma getirmek, yapmak.

Men ādem erdim öldüm, telim yıllar kēçti ētim, tenim süñüküm çüridi toprak boldı, ol toprağdın küp *kıldılar*. (171v1-244)

2.Yapmak.

Kēdin ‘Āyeşiķa vaşiyet kıldı ol kün kim islāmķa kirdim bir kilīm içinde erdim, ölsem ol kilīmdin kefen *kılıñ*. (238v19-346)

1.1.32. kir- fiili (DLT I,87) (<ki:r- TTSKBS 2007:371)

kir-: 1.Bulaşmak.

La‘nettin küğerdi, özi la‘netke *kirdi*. (8v3-12)

2. Girmek.

Yılan qorqđı unamadı, İblīs aydı; ağızıñnı açgıl men *kireyin*, tēdi. (11r17-16)

Mevlīdin destūr qoldı tamuğğa *kirdi*, tamuğnuñ ‘uķūbetlerin kōrdi yana aydı: (20v3-29)

Anda kēdin tonların suçulđı, bir ançaları tağ ünürleriñe kirip yaşundılar, yel anda *kirip* tartıp çıkaru ew tamlarıña tokıyu helāk kıldı.(30v16-43)

3.Yeni bir durma geçmek, dönüşmek.

İbrāhīmdin burun kimersenıñ saķalıñğa ürüñ kirmişi yok ęrdi.(56r16-77)

4.Kabul etmek inanmak.

Yana aydı: İlāhī bular *kirmezler* niçe ündeyin? Cebrā‘ıl keldi taķı <ķırk> yıl ündegil. (59r8-81)

Mūsīdin soñ kavmi yētmiş türlüg boldılar cuhūdluķğa *kirdiler*.(131r17-84)

5.Sulu bir şeyin içine veya su dolu yerin içine batmak veya dalmak.

Aydılar: teñiz tüpi balçık neteg *kireliñ*.(115v12-162)

Tilekim ol turur, olarnı bizge bėrgil oğumizni olardın alalıñ, tėp bitigni ‘Amr bin ‘Aşka bėrdiler, ‘Āmr teñizge *kirip* üç ayda Ĥabeşaka bardı, ammā Ca‘fer-i Ūayyār üç yıl kaldı. (232r11-336)

6.Sığmak.

Tört yüz koy kirer kızanı bar ərđi.(141r15-199)

7.Başlamak.

... yarın ceddiñ Muşafā şefā‘atidin aluş bolğan men bolaym, tėp sancışğa *kirdi* bu şi‘rlerni aytıp tokuš kıldı. (246v16-358)

1.1.33. kit- fiili (DLT III,48) (<kit- TTSKBS 2007:372)

kit-:1.Sürmek, devam etmek.

Yūsuf kađgusıda kızadıñ, muñadıñ kızadağı Yūsufnı tileyür-sen, evvelkı sewüglükiñ *kitmedi*.(105v19-147)

2.Uzak durmak.

Mendin *kitgil* tirig bar erginçe hiç ĥalk ādemī, dīv, perī saña yavumasın. (127r7-178)

3.Gitmek, uzaklaşmak.

Andın bildim kim kėldi tėgeniñde başımnı açdım *kitti* tėdiñ, bildim kim ferişte turur. (194r2-276)

4.Aradan çıkmak, yok olmak.

Anda kėdin Cebra‘ıl kızanat tokıdı aradağı tamlar, sarāylar, yığaçlar kamuğı aradın *kitti*, yazı boldı. (234r5-338)

1.1.34. kop-fiili (DLT I, 88) (<kop- TTSKBS 2007:540)

kop- :1.Zuhur etmek, görünmek.

Körklüg şıfatlıg şüreti

Kündüz oğur tünle *kopar*

Ṭā‘at kıılır kirip suğa (2v10-4)

2.Var olmak.

Ol oğulga Ḥārīš aṭ bērdi, bu Ḥārīš ğayet mekkār, tetik *kopdı*. (4r18-7)

3.Yükselmek

Munuñ üçün yaratdım.Anda kēdin cān köğüziñe keldi, aşuğdı, *koğalı* oğradı. (6v17-10)

Yawuz bolğan ḥatunlarını keltürgü erenler olarnıñ birle fāhīşe kılsalar ançada mancınık *kopar* tēdi. (41v7-57)

4.Kalkmak.

Ādem *kopdı* Ḥavvāğa keldi. (7v16-12)

koptı on mañım buğday yığaçağa tegdi, bir butağ sıdı. (11v4-17)

5.Başlamak, ortaya çıkmak.

Üç yolu kırudı, yer tepredi zelzele *koptı*.(46r4-63)

Mevlī ta‘ālā yarlığı birle yēl *kopdı*, kār vān yol yitürdi, Mālik Zē‘r arkıñını yığdı, arkıñ tüşdi Mālik aydı: (74r12-102)

6.Uyanmak.

Tañ birle *koṣañız* yüzleriñiz qararğay, ekinçi kün şararğay. (153v13-218)

1.1.35. kön- fiili (DLT II,29) (<*kön- TTSKBS 2007:553)

kön- : 1.Dönmek.

Tağı bizni arığ yolğa *köndürüp* ... (1v5-3)

2.Doğru yola girmek.

Fir‘avnı helāk kıldım *könmediñiz*. (125r4-175)

1.1.36. kör- fiili (DLT I,62) (<kör- TTSKBS 2007:383)

kör-: 1.Göz yardımıyla bir şeyin varlığını seçmek.

Su‘al: Ferişteler Âdemni taķı oğlanlarını *körmişleri* yok erdi. (5r9-8)

Teñrü mü bolur başınga tilkü siyse bir sağın

Közleri *körmez* karağı hem tili anıñ ağın (38r8-54)

2.Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.

Meni üçün telim emgekler *kördüñ*, bu Hâcerni saña bağışladım, saña bolsun tedi.(47v10-65)

Andın evvel zillet ernese yalavaç ol kaçdrnı özlerindin uluğ zillet *kördiler*.

3.Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek.

ķulb atlığ, aydı: men kendü kirtünüp turur-men, ançası bar bu ķulb *körsün* köñli tınsun tedi. (55r3-76)

4.Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak.

Ey Lüt sen cādūlarını keltürmiş-sen, bizni mundağ karağı kıldılar, aşıķmağıl konuķlarıñ kitsün sañ a ne iş kıılır-miz *körgey-sen* tēp ançada elge haber yağıldı.(61r1-84)

Yūsufv aydı: ne‘ūzu bi’llāh atam meni söwdi erse ķuduğğa tüşüm, āzād erdüm ķul boldum, Zelīhā söwdi erse zindānga tüşdüm, imdi sizler söwer erseñiz neler *körer-men* erken tēp kaçatı yığladı. (87v10-122)

5.Yanına gidip konuşmak.

Ya‘ķūb oğları ne işke kelmiş [bi]r *körüñ* tedi.(64r8-89)

6.Şahit, tanık olmak.

Keldiler Mālik başladı, tamuğķa kirdiler, her tamuğnıñ kilidini Mālik keltürdi, ‘azābların *kördi*, türlüğ türlüğ yazuķlarını türlüğ türlüğ kıınayurlar. (215r20-309)

7.Almak, hissetmek.

‘Ātike aydı: sewinmişdin saçrap ķoptum oğlanı alıp ķoynumğa soķtum, andağ hoş yıdığlar *kördüm* kim dünyāda andağ yıdığ körmüşim yok erdi. (184r2-261)

8.Tanık olmak.

Reyyān Yūsufnıñ küçin kuvvetin *körmış* erdi. (107v12-150)

1.1.37. köy- fiili (DLT I,43) (<köy- TTSKBS 2007:389)

köy-: 1.Hükümsüz kalmak, değerinin yitirmek.

Sen öler-sen *haqqım köyer*. (164v2-233)

2.Üzölmek.

Resül ‘aleyhi’s-selām olarak *köyüp* kolğalu sağındı. (215r8-309)

1.1.38.ķuri-fiili (DLT II,206) (<*ķuri- TTSKBS 2007:577)

ķuri-:1.Akarsu, göl vb.nin suyu kalmamak.

Mevlī ta‘ālā yel ıddı, kün ısığı bir sâ‘atda teñiz tüpi *ķurıdı*.(115v13-162)

Mūsīga kelim yalbardılar, Mūsı du‘ā kıldı tūfān kötrüldi, yer *ķurıdı*, yaş otlar ündi, çeçekler açıldı. (114r14-160)

2.Sütü çekilmek.

Yerdin nebāt ünmez, ķoylarımız süti *ķurıdı*. (157v12-224)

3.Bazı nesnelere için yumuşaklığını yitirmek, sertleşmek.

Şehrge kirdi erse *ķurumış* ölüğler kördi ıslanmay sasımay turur, bu ne hāl turur? tēp sordı. (173v20-247)

4.(mürekkep, boya vb.) nemliliğini yitirmek.

Süheyl aydı: hālī bitigleştük, bitig taķı *ķurımadı*, ‘ahdni buza turur-siz.(226r18-326)

1.1.39. küse- fiili DLT (-) (<E.T., O.T. küs- <küse- TTSKBS,2007:592)

küse-: 1.Arzu etmek, istemek.

Ādem ol nürnuñ yaruqlıķın körüp, bu nürni men körsen, tēp *küsedı*. (7r14-11)

2.Özlemek.

Özi muñluğ keç eñni *küsep* meñzi solğan Ya‘qub ol

Yeti yaşap yaş oğulnı yitrüben yaşı aqıp (61v11-85)

1.1.40. min- fiili DLT (-) (<min- ~ mün- TTSKBS 2007:147)

min-: 1.Binmek.

Kimi kıllur-men tepesiñe *minip* suw üze yörür-men (24r4-33)

2.Çıkmak, tırmanmak.

Bu taşnı köterip başım üze *qoyğıl* bék yerge *minip* Muhammedniñ başıñğa qoyayın tégende qüdreti yetmedi, köergeli taş öwrülüp qolın bastı, kolı yançıldı, ağırıñğa çıdamadı, Mevlî ta‘ālā birle nezr kıldı: (204v14-292)

1.1.41. öl- fiili (<öli- DLT.II,324) (<E.T. öl “nem, yaş” TTSKBS 2007:661), +i-)

öl-: 1.Terlemek.

Ol oğlan tuğdı erse atın Hāriş atadı, Havvā ol sā‘at oq *öldi*. (14v4-21)

2.Bir şeyin üzerinde buhar olarak yoğunlaşmak.

Tag *öler*, men çıkdım erse köyer-men. (121r18-170)

1.1.42. öt- fiili (DLT III,529) (<öt- TTSKBS 2007:676)

öt-: 1.Etki yapmak, işlemek.

Sözleri *ötmedi*, anda kēdin oğlan öltürmek qaldı, ol oğulğa *qazzār* atadılar, atasıñın atı Sālif erdi.(35r21-49)

2.Bitmek, yetişmek.

Ey melik üçegü öñünde oltururlar tegresinde yēgirmiş tikim yaz çēçekleri açılmış, çēşmeler aqa turur, *hurmā* yığaçı *ötmiş*.(42r21-58)

3.Bir yerden başka bir yere gitmek.

İbrāhīm birle Lūt yol saqçılarındın *öttiler*, keçerde sordılar; kimler-siz? tēp. (43v14-60)

4.Bulunduğu yeri veya konumunu değiştirmek.

Mundağ oğ Yūsuf ma dünyādın *öttiler* telim yıllar ketçi eđü atı ıaldı. (82v18-114)

5.Geçmek.

Ol aqarda bir kişi tam tüpidin *ötüp* barur érdi, anıñ tonıña suw tamdı, aydı: (100r20-140)

6.Delmek.

Ol kuş ol taşnı atsa bitilgenniñ tepesinge tēger, andın *ötüp* atıdın *ötüp* ekileriñ hem helāk kılur érdi. (180v12-256)

1.1.43. öte- fiili (DLT III,251) (<ö:te- TTSKBS 2007:647)

öte-: 1. Etmek, eylemek.

Savçılar mi'rāç tüninde Beyt-i Makdişka kelip

Her řefā'at *öteyürde* başçı bolğan Muřtafā (2r14-3)

2.(namaz) kılmak, ibadetini yerine getirmek.

Yana rivāyetde İbrāhīmü'n-Necef ekindük namazın keçrek *öteyür* érdi. (21r16-31)

Bir künde yüz reķ'at namāzniñ kazāsını öteseler vaqıtında *ötemiş* teg kabül kılğaymen.(140v17-199)

Kim ol kün cevāp aydı erse neçeme küçlüg çığay erse hac *ötegey*, taķı kim cevāp aymadı erse neçeme küçlüg bolsun hac ötemegey. (53v10-74)

Çağan Muħammed belgürdi erse da've zāhir kıldı, uş Hazrec Mekkege keldi, hac *ötediler*. (203v21-291)

3.Korumak.

Köni sözled[im] emānetni *ötedim* haķğa yaramasını koydum bu maķāmğa tēgdim. (163v17-233)

1.1.44. sanç- fiili (DLT III,420) (<sanç- TTSKBS 2007:729)

sanç-: 1.Batırmak, saptamak.

Tegme igne *sançmısdā* tesbîh aytur erdi. (21r1-28)

Yarlıg boldı Cebrā'ılge oqın alıp balıqğa sançıp qanğa bulğap şandūknı sala bērgil. (44r13-61)

2.Bıçaklamak.

... mescidge kirmişte Ebū Lü'lü' t[ežrek] elgindeki èki uçluğ hancer 'Ömerniñ kindikidin kuđırağ *sançtı*...(239v6-347)

'Abdu'r-Rāhmān imāmetlik kıldı, anda kēdin 'Ömerni ewge ilettiler, 'Abdu'r-Rāhmānka aydı: meni kim *sançtı* körgil. (239v8-347)

1.1.45. sawı-/savu- fiili (<soğı- DLT III,268) (<soğı- TTSKBS 2007:791)

sawı-/savu-: 1.Soğumak.

Ey ot *sawıgıl*, selāmet turğıl İbrāhīm üze. (42r8-58)

2.(sevgi, ilgi) kalmamak.

Andın soñ emgeklerin aytdı ammā qarındaşları kılmışın aytmadı atam köñli qarındaşlarımın *savumağay* tēp. (107r3-149)

1.1.46. siñ- fiili (DLT III,155) (<sin(g)- TTSKBS 2007:783)

siñ-: 1.Çekilmek.

Bardı say yer buldı, suwı *siñmiş* ol yerde qondı adaqı balçık boldı. (27r3-37)

2. Sinmek, saklanmak.

Meniñ dīdarımnı köre bilmes-sen. Tağ eridi suw bolup yerge *siñdi*.(121v3-170)

1.1.47. soy- fiili (DLT III,244) (<soy- TTSKBS 2007:801-802)

soy-: 1.Soymak.

Ağakların tizlerine tegi yerge taşğa berkitdiler, yel keldi ağakları altınğa kirdi, topraqnı üñdi, ol yarıqların *soydi*, etlerini eritü aldı, quruğ süñükleri qaldı.(30v15-43)

2.(hayvan) kesmek.

Beni İsrā'ıl sewünüşüp İdige şükr kıldılar, teweler, uylar *soyup* şükrâne bėrdiler. (132r7-186)

'Abdu'llāhın çadırğa tüşürdi, bir tēve *soydi*, ta'am yegendin soñ 'özrlər qılıp öz[in] aña 'arza kıldı. (182r14-259)

1.1.48. sök- fiili (DLT I,444) (<O.T. söğ-~sök- <sök- TTSKBS 2007:808)

sök-: 1. Ayıklamak.

qarnı açsa teñiz kırağında kelip balıq tutup qatıg üze koyup *söklüp* yer erdi.(14v16-20)

Tağlar üze oturup teñizge elgin sunup balıqnı alıp küñge qarşu tutup *söklüp* yeyür erdi. (28r11-39)

2.Sövmek.

Nūhın ewlügi qāfir erdi, bir kün bir qarı abuşqa bir oğlanı başlap Nūhğa keldi Nūhın yüzüne tüwkürdi, tili birle *sökdi*. (23v7-33)

Bir kün qaçırğa yük yükleseler urmağınça *sömekinçe* turmas. (40v18-56)

1.1.49. tap - fiili (DLT I,425) (<*tap- TTSKBS 2007:858)

tap - :1.İbadet etmek.

Yétildi kim peygamberler kışşalarığa gāyet rağbetimiz bar. Tēgme yerde ol kitābet *taplur* ammā (2v14-5)

2. Tapmak.

Bir kün bir mescide Ādem şüretini buldılar aña *tapunu* başladılar. (19v9-27)

3.Kaybedilen bir şeyi ele geçirmek.

Muhammed Resūlū'llāh atı bitilgen temür bağnı İblis oğurladı, Nūh niçe *tapmadı*.(24r16-34)

4.İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak.

kaç künde kèdin Hācer oğul *tapdı* ay kündin körklügrek, Muştafāniñ nūrı alında. (48r6-67)

(64r3-85)

5.Bir şeyi elde etmek.

Aydılar: kândın bu kerāmetni *tapdıñ*? Aydı: kâfirlikni koydum.(88v4-123)

Bu üç sözdin üç kerāmet *taptı* yat erdi yavuk boldı, ħor erdi ‘azīz boldı, kurtka erdi yigit boldı, mundın taķı artuķrak ol kim Yūsufğa cüft boldı. (91r6-127)

6.Duymak, hissetmek.

Ol atlar suw içgeli kèldiler, çağır isin *tapıp* içmediler.(140r16-198)

7.Sağlamak, temin etmek.

Ol arıķ Hızır ve İlyās andın suw içer erdiler, kurudı, uçmaħdın ta‘ām kèlmes boldı, çāre *tapmadılar*. (160v18-228)

Süleymān hüdhüdin yoķlamışdın soñ kün ısığında tüş çakı kün tüşdi, susadı, suw *tapmadı*. (147r8-208)

1.1.50. teg- fiili (< teg- DLT I, 207) (<teg- TTSKBS 2007:271)

teg-: 1.Ulaşmak.

Ādemde kèdin kırk beş yılda kèdin Şişğa yalawaçlık *teğdi*. (19v4-27)

Mevlīdin destūr koldı uçmaħ eşikiñe *tègdiler*. (20v7-29)

2.Çarpmak.

Mūsīniñ boyı on èki qarı erdi, tayaķı yime ança erdi, ol alıp on èki qarı yana sekridi, urdı aşuķıñğa *teğdi*. (28v15-40)

3.Değerinde olmak.

Tegme vilāyetniñ begleri kelip altun kümüş, yılķı ara, māl tawar yıǵdılar alǵuı boldular, dellāl ara kirip artuǵa *teger* tēdi. (75r7-103)

3.Elde etmek, erişmek.

Ol tewe u künlük yēr[de] Yūsuf yıđım bildi körgüǵe muñluǵ boldı, u kün ot yēmedi eřse suw imedi, ma[řud] ǵa *tegdi* amrudı.(78v16-108)

Köni sözled[im] emānetni ötedim haǵa yaramasñı oydum bu maāmǵa *tēgdim*. (163v17-233)

4.Dokunmak, temas etmek.

Azuın alurda olındın bir atre suw tamdı azu üstige, ammā ol atre suw balıqlarǵa *tēgdi* balıqlar tirildiler sekrip teñizge tüştiler. (129v3-182)

Ammā özge dīv perī kimersenñ elgi *tēgmesün*.(142r18-201)

5.Faydası olmak.

‘İsī aydı: tirigler du‘āsı bu ölüǵ[ge] *tēger mü?* (172v4-245)

Yā Ebā Bekr amuǵ vatda seniñ bizge ēdgülükiñ *tēgdi*, telim halar biziñ üze vācip ıldıñ, seferde haarda. (193r10-274)

6.İsabet etmek.

Mevlī ta‘ālā azāsındın bir o keldi, Sa‘d bin Mu‘aznıñ köziñe *tēgdi*, atıǵ aǵrıdı, İği ‘azze ve cellea yalbardı, İlāhī Benū ureyzadın öümni almaǵuna cānımnı almaǵıl. (229v16-331)

1.1.51.tik- fiili (DLT I,195) (<tik- TTSKBS 2007:282)

tik-: 1.Yetiştirmek iin bir bitkiyi topraǵa yerleştirmek.

Birin Ādem yerge *tikdi*, yūñ boldı ıyāmetǵa teǵi oǵlanlarǵa küç boldı. (12v15-18)

Ādem aydı: yēyeyin mü? Cebrā‘ıl aydı: yo tiksün, *tikdi*.(13v21-20)

2.Bir cismi dik olarak durdurmak.

Lût anda barıp tüşdi, çadır *tikdi* kirip olyurdu, ‘Āmmūrā halkı Lûtğa taķı eki koldaşlarığa tama’ kıldılar, kelip Lūtnı kördiler tuğalı oğradılar. (58r13-80)

3.Bağlamak.

Aymışlar: yėti yüz çerâğ yaqlur erdi, Ya‘küb bir tünle sakladı, şeytân kelp çerâğnı öçürürde Ya‘küb sekridi şeytânı tutup boynını zincirledi bir tirtükge berk *tikdi*. (62r8-86)

Toñ biliglig aç keçürgen kırsakınga taş *tikip*

Bulmadı buğday aşını hem yok erdi arpası. (181v5-258)

4. (yapı) kurmak, inşa etmek.

İbermedi meni yalğançı atadılar, dār *tikip* meni asayın tédiler.(155r1-220)

5.Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara, vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

Beķ yerge éltip koyup Resūlnı arķan yatķurup kökrekin yardılar yürekini çıkarıp bir altun taşt içinde yudılar yana yerinde ornattılar, altun iğne birle yarasın *tiktiler*. (185r20-263)

6. Böcek, akrep gibi canlıların sokması.

... yol tapmadılar, bu ékinge keldiler çıķa almadılar erse Ebū Bekr razıya'llāhu ‘anhu tabanın *tikti*, Ebū Bekr ayaķın tartmadı. (220r14-315)

Aymışlar: yėti katla *tikti*, Ebū Bekr adaķın tartmadı, şabr kıldı, āh tedi. (220r15-315)

1.1.52. tın- fiili (DLT I,206) (<tın- TTSKBS 2007:285)

tın-: 1.Kar ve yağmurun yağması, rüzgarın esmesi veya kesilmek, durmak.

Ol yel çehār-şenbe kün yetildi yėti kün sekiz kün esdi.Yana çehār-şenbe kün aķşam *tındı*, ol yėti kün sekiz künye eyyām-ı ‘acāz atadılar.(31r4-43)

2.Sona ermek, bitmek, durmak.

ķamuğ halāyıkğa ma‘lūm bolsun kim munça teñlig yumruķlar eñseleriñe yetken kimerse teñrilikğe neteg yarayur, tēp anıñ birle ağrığı *tınmadı*, topuzlar uru başladı. (44v18-61)

Melik buyurdu, Yāhyanı taşt içinde boğuzladılar, kanı *tinmadi*, taşt toldı çıkıp yerge aқа başladı. (168r20-239)

3.Rahatlamak, huzur bulmak.

Aydi: kirtünür-men, ançası bar meni dostluqқа қабул қılmışıñ [bar mu?] hem bileyin köñlüm *tinsun* tedi. (55r1-75)

Құлб atlıғ, aydı: men kendü kirtünüp turur-men, ançası bar bu құлб körsün köñli *tinsun* tedi. (55r3-76)

4.Kesmek, esirgemek.

İdiyā yüksek kök қатарātın yaғız yer bereқātın bu yolsızlardın *tinğil* bėrmegil, tēp yıғladı, ‘Aliyyü'll-Ekber қatıғ sancıqtı Şām çeriginyastı... (247-359)

1.1.53. toғ-/tuғ- **fiili** (DLT II,14) (<to(/u)ğ- TTSKBS 2007:291)

toғ-/tuғ-: 1.Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek.

Yā Resūla'llāh, men kendü yaşımnı tecribe қılmışım yoқ ammā bir yulduz bar Neşrdāmıқ atlıғ, otuz miñ yılda bir toғar, anıñ otuz miñ yolu *toғğanın* körüpmen.(182v3-259)

2.Dünyaya gelmek.

Ol kızını Birge tuғğan oғulğa berürdi. yetinçi қарın oғul *tuғdı* ęse ol oғulga Hārīš at bėrdi (4r16-6)

İbrāhīmniñ oғlı ęrdi İshāқ Mevlī sawçısı

Miñ yalavaç *tuғdı* andın barқанıñ ol başçısı (50v16-74)

1.1.54. toқı- **fiili** (DLT I,12) (<toқı- TTSKBS 2007:293)

toқı-: 1.Dokumak, kumaşa çevirmek.

Ol қоылар yüñin egirdi Ādem *toқıdı*. (13v11-20)

2. Vurmak, çarpmak.

Suw kötrüldi ęse taғ tepesinde қудı oғradı, төрт sıñardın қāf taғıña *toқıdı*.(26r5-37)

Anda kedin tonların suçuldu, bir ançaları tağ ünürleriñe kirip yaşundılar, yel anda kirip tartıp çıkaru ew tamlarıña *toқыu* helāk kıldı.(30v16-43)

3.Kanat çırpmak.

Erkek tawuқ uđđa kirmiş üçün kimige kirip kimi tamıńǵa aşıp kanat *toқыp* çarlayu başladı. (26v16-37)

Tihāme tapa bardılar feriştelerni kördiler kanat kanatǵa *toқыp* hāvada tururlar, igne kirküçe aчıқ yoқ. (184r10-261)

1.1.55. tók fiili (DLT II,19) (<tók- TTSKBS 2007:301)

tók-: 1.Akıtmak.

қан *töktiler* erse anlardın alıp feriştelerge bérdi.(5r3-7)

2.Sıvı veya tane durumunda olan şeylerin buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak.

‘İsī bir küpdin suw içti tatıǵsız nesre bar bolǵay mu? Tép suwnı *tökti* taқı arıǵdın toldurdı, içti süçüg.(171r18-243)

1.1.56. tur- fiili (DLT I,139) (<tur- TTSKBS 2007:307)

tur-: 1.Beklemek.

Yana Hāvā eğdin yaratıldı, et *turmuşınça* sasır. (8r13-12)

Mūsī aydı: siz munda *turuñ* , men tađǵa aşayın siz soñumça keliñ kelām işitiñ.(120v3-168)

2.(bir yerde vb.) durmak.

‘Ad bin ‘İvaz bin İrem bin Sām bin Nūh ‘aleyhi’s-selām *turǵu* yerleri Ahnāk qumdın tepeler bolur. Hūd ol tepelerge ađıp olarnı imānǵa, islāmǵa da‘vet kılur erdi. (29r12-41)

Bir kün kaçırǵa yük yūklesele urmaǵınça sökmekinçe *turmas*. (40v18-56)

3.Kalmak.

Ey Yūsuf, telim yıllar boldı bizge eş erdiñ eğgülik kıldıñ, imdi bizler zindānda neteg *turalıñ*? (91v15-127)

Biz Resül ‘aleyhi's-selām birle işāret kıldı erse ay yarıldı, yarımı ornıda *turdi*, yana yarımı ırakrak barıp turdu. (208r18-298)

4.Yaşamak.

Andın soñ on üç yıl Mekkede turdı, andın soñ Medīnege hicret kıılıp keldi ,on yıl Medīnede *turdi*, altmış üç yıl [ya]şadı rebī‘ü'l-evvel ayımıñ on üçünçi küni duşenbe küni dünyādın bardı. (198r16-282)

1.1.57.tut-fili (DLT I,37) (<tut- TTSKBS 2007:935)

tut-:1. Elinde bulundurmak.

Bir yığaçnı *tutdı*, ‘Azrī‘ıl birle söz talaşdı. (20v13-29)

2.Yakalamak.

Ey yēr *tutğıl* k̄ābīlni aşukıña tegi *tutdı*, k̄ābīl k̄orqđı. (17v1-25)

İbrāhīm k̄amuğ döğdi, yençdi, t̄ört ülüşni t̄ört tag tepesiñe k̄oddı, başların elgiñe alıp berk *tutup* ündedi. (55v11-76)

3.Ele geçirmek.

Nemrüd k̄āfirlikı birle ulam söz işitmedi, el yığılsun tanuqluğ b̄erseler *tutalıñ* t̄edi. (40r1-55)

4.Yapışmak.

Sāre k̄ördi ol nūr İbrāhīmdin kitmiş, öwkesi keldi ol nūrđın ümıdsiz k̄almışına k̄atıg k̄ünilep İbrāhīmniñ yakasın *tutdı*.(48r2-66)

5.Avlamak.

k̄arnı açsa teñiz kırağında kelip balıg *tutup* k̄atıg üze koyup söklüp yēr erdi.(14v16-20)

Ĥitāb keldi:t̄ört kuşnı *tutğıl* boğuzlağıl, t̄üsin yolğıl, etin toğrağıl, t̄üslerin yelge savurgıl, süñüklerin t̄öggil, berrige k̄atğıl. (55r3-76)

6.Yaşamak.

‘āşılık kıldılar erte olarnı kivürdi feriştelerge bërdi, yètmiş miñ yıl olar *tutdılar* dünyāge köñül bağladı. (4v17-7)

Kelbī rivāyetinçe dünyānı yètmiş miñ yıl olar *tutdılar*. (4v14-7)

7.Benimsemek, beğenmek.

Munı eđgü *tutğıl*, [m]uña eğgülik kılğıl, ađınlardıñ artuqraq ağırlağıl, tatlıg yemler, yumşaq [ke]đimler bërgil. (79r2-109)

8.Sunmak.

Ayaqçı aydı:tüşüm bu turur kim üzüm yeyür erdim üç dānesi çıktı, ol dānelerni yerge tiktim kökerdi üzüm kıldı, ol üzümni sıkıp suyun ayaqğa salıp melikge ayaq *tutardım*. (88r14-123)

9.Bilmek.

Maqşüdü ol erdi kim tişiler sözi belgülig bolmayın çıqsam Reyyan melik maña sorsa kim ne boldı kim zindānga tüşdüñ men aytu bërsem Reyyan köñliñe yakmağay meni düşmen *tutğay*. (90v7-126)

10.Herhangi bir durumda bulunmak.

Ol qarı atamızıñ mundın artuq qadğuda *tutmağıl* tedi erte derhāl Yūsuf yüzündin perdesin köterdi. (104v3-146)

Men namāz kılrda bir dīv kirdi, namāzımnı artatğalı, *tutdum* berkitdim. (146r13-207)

11.Kaplamak.

Tag tegresin tört yıgaçlık yerge tegi *tuttılar*. (121r3-169)

12.Yerine getirmek.

hil‘ātin bulğan, emrini *tutkan*, nehīsindin bërilgen, müsāvereti birle çavlanğan Dāvūd yalavaç ‘aleyhi’s-selām.(131r21-185)

13. Kapatmak, engel olmak.

Siz barıp qanat birle közlerin *tutuñ*, tumşubirle etleriñ üzüñ. (142r10-201)

14. (ağrı vb.) başlamak.

Süleymān yanıp keldi, andın tört ay yēti kün ağrıdı, bir kün ıoptı, yatur yēriñe barurda ağrıķ *tutdı* tayarıñğa yapuşıtı. (151r10-214)

15. Saymak, farz etmek.

olarıñ bilmesliki üze hūkm kıldım, bilmeyin hūkm kıldılar tēp ‘özr aydım, ‘afv kıldım, arıgsız sunı arıgķa *tutup* yazuķların kēçürdüm. (201r11-305)

16. Herhangi bir durumda bulundurmak.

... kimersenıñ köñlüñe me kēçmişı yoķ, kamuğ peygamberlerģa selām ve taħıyyāt aytur, ıardaşlarını ulamaķ buyurur, ata ananı edģü *tutuñ* tēyür... (233r3-337)

17. Başlamak.

Süleymān yanıp keldi, andın tört ay yēti kün ağrıdı, bir kün ıoptı, yatur yēriñe barurda ağrıķ *tutdı* tayarıñğa yapuşıtı. (151r10-214)

1.1.58. tüş- fiili (DLT I,320) (<tüş- TTSKBS 2007:341)

tüş-: 1. İnmek.

Tāvus Yeşāñģa *tüşdi*. kamuğlarınıñ halleri aynadı, Ādem Hāvavā yalıñ ıaldılar, İblīs mel‘ün boldı. (13r4-19)

Olar[ģa] her yılda kökdin bir yılan iner kamuğları anı yēyürler ve eger ēki yılan tüşse kēñlik bolur, bir yılan *tüşse* tarlıķ. (175v2-249)

2. Bir sebepten dolayı istenmeyen yerde bulunmak.

Bözçilerdin keçerde yol sordı, yawuz yolģa yolçılادılar, tikenlik yērģe *tüşti*, anlarģa ıarıģadı. (18r13-26)

Yūsuf aydı: ne‘uzu bi’llāh atam meni söwdi erse ıuduğģa *tüştüm*, āzād erdüm ıul boldum, Zelīhā söwdi erse zindāñģa tüşdüm, imdi sizler söwer erseñiz neler körer-men erken tēp ıatıģ yığladı. (87v9-122)

3. Yıkılmak.

Maşrıqđın mağrıpgá tegi kıayı yérde tayak taşlasa kışı başıngá *tüşer* erdi. (23r9-32)

4.Yerleşmek.

Şalıh dünyādın rıhlet kıldılar erse olar yér yüzinde tarıldılar, bir ançası Cábülka *tüştiler*, bir ançası Cábülsa *tüştiler*. (37r8-51)

İbrāhīm Lūtga aydı: munda *tüşgil*. Tüşdi, kıara ewge tégdi.(47r6-64)

5.Gelmek.

Mevlī kudreti birle yol azıp Ken‘ān vilāyetingá *tüşdi*. (71v7-98)

Elçi Mısrğa keldi kün keç bolup erdi, kıonarğa ew tiledi körer kim bir kıurtka ewi eşikide olturur, aydı: kıonak kerek mü? men teg kıurt[kı]nı tileseñ *tüşgil*. (87v18-122)

6.Yere devrilmek, yere serilmek.

Ya‘küb yalawaç bu sözni işitdi erse feryād kıldı erse ögsüz bolup *tüşti*. (72r1-99)

Ögsüz bolup atđın *tüşdi*, çeçek teg meñzi soldı, ağlak yerge savuldi, kıız kıırkınları birle kıarşı olturup ün tüzüp aytu başladı. (77r12-106)

7.(binek) hayvanlardan inmek.

‘Azız-i Mısr taht üze ay kördi, āh tēyü atđın *tüşdi*, kıayı ‘aql bolgay kim Yūsufnıñ yüzindeki meñin kırörüp meñi yüzi birle tüşüp yağağlamasa. (76r8-104)

kıaçan mumı işitti erse özini tēwedın taşladı anasınıñ ađakıñga *tüşdi*, uş ođlıñ men-men tēp.(105v14-147)

8.Konaklamak.

Atğır atlıg vezirin Yūsufnı satgın algalu ıddı. Ellig éllig er birle elig alışıp, atlar yarışıp arkış *tüşgen* yerge keldiler.(76r3-104)

Mevlī ta‘ālā yarlıgı birle yel kıopdı, kıārvān yol yitürdi, Mālik Ze‘r arkışnı yıgđı, arkış *tüşdi* Mālik aydı: (74r12-102)

10.Bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak.

Zelîhâ kelebek teg özin otğa atdı, kul alur bolp kullukğa özin satdı, yolu Yūsufğa tuşdı, közi körklügge *tüşdi*, al kıldı ağğa ilindi, köz birle köreyin tedi köñül aldurdı. (77r10-106)

11. Kapanmak, yalvarmak.

Zelîhâ kelip Yūsufnîñ ađakınğa *tüşer*, Yūsuf ađakı birle Zelîhâni ite salur, Zelîhâ emgenür, îfranur. (89v17-125)

12. (kurt, böcek vb.) canlıların yerleşerek çoğalması.

Ol oq sā'atde öl<me>di, velikîn uvut endâminga kırt *tüşti*, olardıñ bildi erse mülki içinde kimerse orunğa olturğu tég bar erse kamuğın öltürdi. (231r18-335)

13. Atlamak.

Azuqın alurda qolındın bir kıatre suw tamdı azuq üstige, ammâ ol kıatre suw balıqlarğa tégdi balıqlar tirildiler sekrip teñizge *tüştiler*. (129v3-182)

Aymışlar: sarâyda taht üze oltururda sarây tünlükidin eki möşük ürüşüp hırlaşu *tüştiler*. (178r7-253)

14. Bakmak.

Dāvūd közi taşqarı *tüşdi* erse bir kıız kördi yalıñ baş, bu ne turur? tég turur erdi. (135v6-190)

15. Muhammed kirdi erse kıtluğ közi kıandillarğa *tüşti* er[se] têmür zencirler sökildi, kıandiller yerge tüşti. (189v15-269)

15. Mağlup olmak.

Kāfirler tuğı *tüş[ti]*, islām çerigi anı körüp ganimetğa baralıñ, Bedr toqışındaқы meñizlig kıuruğ kıalmalıñ tég ganimetğa barur bol[dılar]. (223v3-321)

1.1.59. tüz- **fili** (DLT II,9) (<tüz- TTSKBS 2007:316)

tüz- : 1. Şiir, destan, şarkı vb. yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek.

kıumri bülbül muqrî bolup ün *tüzzer* tün kündüzi (68r5-95)

Tesbîh aytsa birle bolup ün *tüzüip* îıraştılar. (131v4-185)

2.(mal, mülk vb.) edinmek, sağlamak.

Ağın yarğ bolmadı ęse Yūsufnı almak için‘Azīzge terğtb kıldı, bolmadı ęse öñin melike bardı iltimās kıldı, icābet boldı, māl *tüzdi*, bahā bėrdi. (77v8-107)

3. (askeri vb.) sıraya dizmek, düzenlemek.

Süleymān Āsafğa aydı: ęerigni *tüzgil*. (142r4-201)

Periler ęolı tēgme[yin] tēşgil, yipge *tüzgil*.(149r1-211)

4. Bazı nesneleri iplik, tel, vb.ne geçirmek.

Özgeler köp monçuğ *tüzdiler* ęl teziginip

Men dür-i meknün tüzdüm kezmedim yābān yazı. (249v13-364)

1.1.60. uç- fiili (DLT I,163) (<uç- TTSKBS 2007:954)

uç-: 1. Çıkmak.

Yüzük eliglerindin *uçmuş*, öknüp yığlaştılar; ęazretde suwı kalmadı. (21v20-31)

2.Uçmak.

Şart ol turur kim Kāvān athıg adağda miñ ęanatlıg at kördüm *uçup* havāğa agdılar.(140r8-198)

1.1.61. ur- fiili (DLT I,12) (<ur- TTSKBS 2007:2018)

ur-: 1. (tac vb.) takmak, kuşanmak.

Altun tāc başınğa *urdi*, ol taht üze olturdi. (7r9-11)

2.Vurmak, saldırmak.

Taş birle *urup* oğlanrı öltürdi. Ol hālde feriştelere aydılar: (21r11-30)

Kāfirler Nūhı uru başladılar ança yañlığ *urdılar* süñükleri sındı, ęuvāl içinde buz neteg ęağşasa süñükleri terisi içinde kaçşayur ęrdi. (23r18-33)

3.Takmak, koymak, bağlamak.

İbrāhīmiñ elgin adağın yètmış batman temür birle bağlap mancınıkğa *urdılar*, aydılar: (41r12-57)

Anda kèdin mancınıkğa *urdılar*, niçe telim halk yığılıp mancınıkını tarta bilmedi. (41v1-57)

5. (kürsü vb.)kürmek, kürsü oluşturmak.

Kün kelgüçe bahāsın arturdılar, yarındası kün Mālik taht *urdu*, Yūsufnı atlas tonlar birle altun tāclar birle, muraşsa‘ kur birle bezep taht üze otur<t>dı. (75r8-103)

Süleymān tahtını ol teñiz kırağında qoydılar bir kürsī *urdılar*. (138v8-195)

6. (düğüm) atmak.

kaçan Zelīhā Yūsufnı ewge kivürdi erse қаpuğlarını temür zincirler birle berkitti erse Yūsuf anı sezip tiz tonı bağığa tügünler *ur[di]*. (82v20-115)

7. (bir şeyi) yere vurmak, çarpmak.

Bu cādū turur, tēp tonlarını suwğa èltip ta[ş]ğa *urdi* er tonlarını boyığı arığrak boldı. (171v14-244)

8. Bir şeyi başka bir şeyin üzerine eklemek.

Andın soñ astında qoydılar,kömürler qoydurdı, қamuğı ot bolğunca *uruñ* tedi. (175v11-250)

1.1.62.uy- **fili** (DLT III,146) (<*ud- TTSKBS 2007:974)

uy-: 1.Tabii olmak, bağlı olmak.

İlāhī arslanlar ma[ña] neteg *uyarlar?* (158v16-225)

Bir niçe periler kelip Resülğa uydılar, namāz kıldılar, periler aydılar: (206r17-295)

2.Bir inanca, bir anlayışa, bir duruma veya egemen bir güce uygun davranışta bulunmak, riayet etmek.

Vāy siziñ üze uwtanmas mu-siz, bu Muḥammed sizni islāmğa ünder, siz aña *uymas-siz*. (204v1-292)

1.1.63.ür- **fili** (DLT I,55) (<*ür-/*(h)ür- TTSKBS 2007:992)

ür-: 1.Havlamak.

Cüftün birle ança neteg-sen? Aydı: kaçnık it teg *ürer*. Nūh bildi kim it turur. (27v18-39)

Aymışlar: sarāyda taht üze oltururda sarāy tüñlükidin eki möşük *ürüşüp* hırlaşu tüştiler. (178r7-253)

2.Üflemek.

Ançada Resül ‘aleyhi's-selām kavmi birle kirid, tennūr başında turuqtı, tennūr başın açtı kütluğ ağızındın *ürdi*, aşıç ağızın aña ürdi, sofrta keltürüñ, tedi. (228v15-330)

Ol aydı: bu kün Muḥammed ağızındın yel *ürse* öler-men, anıñ için kim men seni öldürgem temiş erdim. (231r3-334)

1.1.64.yan- fiili (DLT III,14) (<yan- NSÇT 2011: 1037)

yan-: 1. Geri dönmek.

Olar *yandılar*, öz işleriñe meşğül boldılar, yarındası kün yüzleri kızardı, üçünç kün kararadı.(36v1-50)

2.Yanmak.

Mevlī yarlığı birle yel ol küllerni yüzleriñe urdı, ol ḥalāyık kamuğ *yandılar*. (42v9-59)

ķamuğ tonlar yigne birle tikilür adınlarını örter ammā özi yalıñ kalur, ya kendü çerāğ meñizlig özi *yanar* özgelerge yaruqluğ berür. (78v8-108)

3.İnanç, din veya düşüncesini değıştirmek.

Ey Yūsuf men seni söwdüm, köñül bėrdim [yal]bardım maña baķmadıñ işitmediñ erse yaratğan İdimge yandım ol ķapuğğa tapuğ kılu yapuşdum.(106r6-153)

... çerig telim kördiler erse Ḥüseyn ermesin bilip ķorķtılar, üküşrekleri bey‘atdın *yandılar*. (245v1-356)

1.1.65.yar- fiili (DLT I,399) (<yār- TTSKBS 2007:1068)

yar-: 1.Uzunlamasına bölüp ayırmak.

Cebrā'īl Nūhğa ta'lim bērdi yığaçnı yargu birle *yardılar*.(24r21-33)

Kimersenı miñ yolu orgak birle ortaru *yarsalar* taķı miñ yolu kaynar suwnı tepesiñe qoysalar taķı min yolu kılıç birle çapsalar niçe teñlik emgense maña andag erdi.(56v2-78)

2.Kesip açmak.

Beķ yerge eltıp qoyup Resūlnı arķan yatqurup kökrekin *yardılar* yürekini çıkarıp bir altun taş içinde yudılar yana yerinde ornattılar, altun igne birle yarasın tiktiler. (185r19-263)

1.1.66.yaz- fiili (DLT I,92) (<yaz- TTSKBS 2007:1101)

yaz-: 1.Günah işlemek.

rivāyetinçe dünyānı yétmiş miñ yıl olar tutdılar.kaçan Mevlīğa *yazdılar* erse olarnı kiterdi. (4v15-7)

2. Yaymak, açmak.

Yarlıg boldı Cebrā'ılge, bir kiçig qanatın *yazdı*, Lūtnı qanatlarınıñ üstine soqdı, yerni suwğa tegi oydı.(61r8-84)

3.Çözmek.

Zeliḥā anı körüp tız ton bağın *yazar* tēp söwünmişdin ew törinde but bar erdi, çadır birle [yaptı].

(82v21-115)

Yūsufnı zindānğa kelürdiler erse Yūsuf tonın çıkaralñ, qurını *yazalñ* tēdi. (87r17-121)

4.Yazmak.

‘Üzeyr sözin rāst tutmadılar, aydılar: ‘Üzeyir Tevrītni yād kıılır erdi, sēn imlā kıılğıl biz inanalñ ve *yazalñ*. (165v7-236)

1.1.67.yenç- fiili (DLT III,303) (<*yè:ñç- TTSKBS 2007:1120)

yenç-: 1.Ezmek.

Taķı yana taş birle *yençdi*, kābīl anı körüp öltürmek öğrendi. (15v20-22)

Yarlıg boldı: bu tört kuşlar[nı ltr]gil, başların elgiñe alğıl, kalğanın bir idişge alıp toğrağıl, *yençgil*, bir biriñe katıp tört ülüş kılğıl, tört tağ başında koğğıl.(55r11-76)

2.Kesmek, doğramak.

İbrāhīm kamuğ dgdi, *yençdi*, tört lşni tört tağ tepesiñe koğdı, başların elgiñe alıp berk tutup ündedi. (55v11-76)

kağunlardan yençip Ysuf ağzıga kıta beriñ, kim tzrek teprense uluğrak *yençip* Ysuf ağzıga kıta berse aña uluğrak, *hil*‘at bergey-men tdi. (85v4-118)

1.1.68.yet- fiili (DLT II,314) (<yüt- TTSKBS 2007:1129)

yet-: 1.Ulaşmak.

Tfānda suwga gařk bolmadı, anın üçün kim tfān suwı tiziñe *yetmedi*. (28r10-39)

İbrāhīm kendin çıkdı, yābānga *yetdi*, Mevlī ta‘ālāga küllük kıldı, atası öldi.(39v1-54)

2. Bir gereksinimi karşılayacak nitelikte olmak.

Ey ‘abda’llāh sen bu sözni māl in aytur eřseñ ança teñlik māl bereyin kim kamuğ uruđuñga *yetsn*.(58v17-81)

Bu taşnı köterip başım ze koğgil bk yerge minip Muħammedniñ başınga koğayın tgende kdreti *yetmedi*, köergeli taş wrlp klin bastı, kolı yançıldı, ađrıķınga çıdamadı, Mevlī ta‘ālā birle nezr kıldı: (204v15-292)

3.Tamamlanmak.

Ynus bir sā‘at şabr kılğıl kaçan va‘dem *yetse* meni tofraķda koğgan-sen.(155v3-221)

1.1.69.yığ- fiili (DLT I,15) (<yığ- TTSKBS 2007:1134)

yığ-: 1.Engel olmak, uzak tutmak, men etmek.

Yığcıdın *yıđmaķda* ne ĥikmet eřdi? Cevāb: Mevlī ‘azze ve celle Ādem yaratmazda aşnu yer yüziñe ĥalife yaratur-men. (9v18-14)

Mende kèdin ‘Ísī yalavaç kelür, ‘Ísī yalawaç aydı: mende kèdin Muḥammed yalawaç kelür.
İmdi Muḥammed çıqtı, anıñ dīnindin sizni kim yığar. (230r12-332)

Mevlī ‘azze ve celle bizni bēş nersedin yıgımış erdi.

2.Toplamak.

Nemrūd tüş kördi bir çoçkar kelip tahtını süsüp ahtarı salur, tañdası yorumçı müneccimlerini
kāhinlerini yığıp sordı. (38r2-53)

1.1.70.yut- fiili (DLT II,313) (<yüt- TTSKBS 1182)

yut-: 1.Yemek.

Fir‘avnnı kapağı, ağızın açıp ol cādūlarınñ kamuğın yuttı. (112v18-158)

2.İçine almak.

Yana aydı: Ey yer tutğıl. kārūnnı tamām yer yuttı. (125v17-176)

1.2.Gövde Hālindeki Fiiller

“Gövde, isim ve fiil köklerine yapım eklerinin getirilmesiyle oluşmuş türemiş kelimedir.”(Kokmaz ,1992:75). “Yapım eki, kelime kök ve gövdelerine getirilerek yeni kavramların yansıtılmasını, kavramlara karşılık yeni kelimeler yapılmasını sağlayan ektir.”(Kokmaz 1992:171). “Gövdeler de tıpkı kökler gibi nesnelere ve hareketlerin dildeki karşılıklarıdır.”(Ergin 2009:146).

Yapım ekleri; isimden isim, isimden fiil, fiilden isim, fiilden fiil yapım eki olmak üzere dört gruba ayrılır. Bu bölümde isim ve fiil kökünden türeyen fiiller incelenmiştir.

1.2.1.açıl- fiili (DLT I,193) (<*aç-ıl- TTSKBS 2007:48)

açıl-: 1.Ferahlamak.

İrikmiş köñül açılsun tēp yalğan til birle ataların yalğap, tınç köñülleri bulğap tēyü kola keldiler. (68v9-95)

2.Duyulmak, yayılmak, açığa çıkmak.

Ol altı hatun Zelihā katıġa kirer çıkar  rdiler, Zelihā Y sufġa ‘açık boldı erse olarnı katıġa yavutmas boldı, r zım *açılmasun* t p. (85r13-118)

3.(çiçek) a mak.

M s ġa k lip yalbardılar, M s  du‘  kıldı t f n k tr ldi, yer k rıldı, yaş otlar  ndi,   ekler *açıldı*. (114r14-160)

4. (kilit, kapı) a ılması.

Aydı: bu eřikniň kilidi seniň kutluk barmaġnı turur, iřaret kılġıl *açılsun* t di. (215r3-309)

5.Yerleşime a ılmak.

Ol şerhler turur kim benim  mmetim    n *açılġay*, F rs ve R m ve H oras n taġı adın şerhler. (228r20-329)

1.2.2. aġırla- fiili (DLT I,53) (<*aġ-ır+la- TTSKBS 2007:54)

aġırla- :1.Deġer vermek.

Hid yet birle *aġırlap* yaman yoldın kutkardı. (1v6-3)

ka an Muřtaf  ‘aleyhi’s-sel mnıň bitigi T rklerge k ldi erse kab l kıldılar *aġırladılar*. (126r16-177)

2.Konuġa saygı g stererek onun her t rl  rahatını, gereksinimini saġlamak, ikram etmek.

Ma‘rifet birle *aġırlamadım* mu,k rkl ġ ş ret birle bezemed m m  ferifetlerge k t rtmed m m ?(12v3-18)

Munı eġġ t tġıl, [m]uňa eġġl k kılġıl, adınların artuġrak *aġırlaġıl*, tatlıġ y mler, yumşak [ke]dimler b rgil. (79r2-109)

1.2.3.ata- fiili (DLT III,250) (< t+a- TTSKBS 2007:87)

ata-: 1.Saymak, yerine ge mek.

Munı alġıl biz[ge] řadaġa *atap* buġday b rgil t p yalbardılar. (101r19-142)

2.Ad verilmek.

Sözleri ötmeydi, anda kedin oğlan öltürmek kaldı, ol oğulğa qazzār atadılar, atasının atı Sâlif erdi.(35r21-49)

1.2.4.ayt- fiili (< ay- DLT I,36) (< O.T. *ay-it- “ söylemek” (DLT) krş. < ayt-/eyit-/eyt- TTSKBS 2007: 95)

ayt - : Kabul ederek yapılmasını istemek.

Bargıl Ecbge ve küñüm Ermelege ayğıl *aytsunlar* lâ ilâhe illâ‘llâh İlyâs resûlu‘llâh. (158v9-225)

2.Söylemek.

Andın soñ emgeklerin *aytdı* ammâ qarındaşları kılmışın aytmadı atam köñli qarındaşlarımdın savumağay tıp. (107r3-149)

3.Anlatmak.

Bularnıñ qolındın ne kélgey qoyğıl barsunlar, siziñ küçüñiz olarğa *aytsun*. (118r4-165)

1.2.5. bağısla-fiili (DLT III,334) (<bağış+la- TTSKBS 2007:104)

bağısla-: Hediye etmek.

Meni üçün telim emgekler kördüñ, bu Hâcerni saña *bağışladım*, saña bolsun tedi.(47v10-65)

2.Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek.

Bitiglerin bėrdürtdi, ol cümle mälların hem olarğa *bağışladı*. (109v11-153)

... tamâm sevâbların Muhammed ümmeleriğa *bağışlayurlar*. (218v13-313)

3.Affetmek.

Maña mülkī bėrgil kim mendin özge kimersege bėrmiş bolmağay-sen, kamuğnı *bağışlayan* sen-sen.(137r19-194)

1.2.6.bağla- fiili (DLT III,292) (<*bā-ğ+la- TTSKBS 2007:104)

bağla-: 1.Bağışlamak.

‘Azrā‘īl aydı: ol kırk yılını Dāvūdğa *bağladıñ*. (19v17-27)

2.Düğümlemek.

Anda kedin ot yaqdılar, eki yıldın burun İbrāhīmi ağır kişen birle *bağlap* ew içinde tutar ırdılar. (41r1-56)

İbrāhīmiñ elgin adaqın yetmiş batman temür birle *bağlap* mancınıqğa urdılar, aydılar: (41r12-57)

3.İlgi kurmak.

Ba‘zılar mundın hem yaramas sözlerni Dāvūdğa *bağlamışlar*, kamuğı *haṭā* turur. (135v8-191)

4.Kapatmak.

Belkīs sarāy kapuğın *bağlap* kapuğçılarga saqlatıp özi içgerü kirip taht üze aq h[arīr] örtünüp yatur ırdı.

5.Bir şeyi bir yere tutturmak.

Bu butnı boynumğa *bağlağıl* meni yüzün salğıl.(154r6-2018)

6.Kilitlemek.

Yana ol kapuğnı *bağlap* kilidni bir yerde koymış ırdı, ol kilidniñ on sekiz tişi bar ırdı kamuğı temürdin. (176r6-250)

1.2.7.bağ- **fili** (DLT III,23) (*ba-ğ- TTSKBS 2007:105)

bağ-: Uğraşmak, meşgul olmak.

İbrāhīm aydı: men nücüm ‘ilminde *bağdım* maña ağırlık kelir teg turur çıqa bilmez-men tedi. (39v8-55)

2.Bir şeyin gelişmesi veya iyi bir durumda kalması için emek vermek.

Yūsufumğa yahşı *bakiñ*, açsa aş bəriñ, suwsasa suw bəriñ, arsa egniñizge aliñ. (69v19-96)

3.İlgilenmek.

Ey Yūsuf men seni söwdüm, köñül bėrdim [yal]bardım maña *bağmadıñ* işitmediñ ərse yaratğan İdimge yandım ol қапуғға тапуғ қилу yapıшдум.(106r6-153)

4.Bakmak.

Sıñar yañaqların yerge қoyup sıñar көzleri тағға *baqtılar*. (119v13-167)

Yarlıғ keldi: ol тағға *bağıl* тағ ornında төlense-sen meni көргеysen.(120v21-169)

5.İncelemek.

Birisi aydı: bizge niçe бақар-sen, biz қamuғ тапуғçı yumuşçılar-miz, cennāt-ı ‘adndin тапуғ қılғalı кeldük bizni қoyғıl аña *bağıl* faһr-ı ‘alem ol turur. (183r21-260)

1.2.8.başur- fiili (DLT II,77) (<bas- ur-TTSKBS 2011:117)

basur-:1. Atmak.

Anda кeđin süñüklerin қарım түпüñe кемişti, ol topraқlarını üzeleriñe *basurdı*, topraқ altında қaldılar. (30v18-43)

2.Tıkamak, bastırmak.

Yana tutup urdılar andın soñ zindānға saldıлар, bir uluғ таşını қапуғınға *basurdılar*. (162r4-230)

1.2.9.başla- fiili (DLT III,291) (<baş+la- TTSKBS 2011:120)

başla-: 1.Yol göstermek.

Nūһnıñ ewlügi қāfir ərди, bir күn bir қarı abuşқа bir oғlannı *başlap* Nūһға keldi Nūһnuñ yüzüñe түwkürди, tili birle sökди. (23v7-33)

Keldiler Mālik *başladı*, тамуғқа kirdiler, her тамуғnıñ kilidini Mālik keltürди, ‘azābların көrdи, түrlүг түrlүг yazuқlarını түrlүг түrlүг қınayurlar. (215r20-309)

2.Komuta etmek.

‘Umlāқ yawlaқ semüz ərди, tegme at, қақır көtürmez ərди, yaғanga mündiler, çerig *başlap* Ken‘ānға keldi.(63v14-88)

Hārūn ēki yarım sıbtı *başlap* kılıç tartıp kēldiler.(127v6-179)

3.(şiir vb.) okumaya başlamak.

Közleri Yūsufnı körer, tilleri Yūsufnı öger, tegme biri bir şi'r *başladı*. (85v18-119)

‘Ömer aydı: okuñ işiteyin. qarındaşı *başladı*. (196v9-280)

4.Bir işe girişmek, harekete geçmek.

qartlar kelip öñide olturdılar, mā'ide keltürdiler ilgeri qoydılar, tegme biri hikmet söz *başladılar*. (174r2-247)

Ey ‘Ömer ol kız qarındaşıñ ve küveyüñdin *başlağıl* soñra Muḥammedge oğrağıl kim küveyüñ ve kız qarındaşıñ Muḥammed[g]e imān keltürüp tururlar. (196r20-279)

5.Göndermek.

... uşaq taşnı tesbīhge keltürdüñ, tamuğda baru turğanları yandurup uçmağ yoluña *başladıñ*, yeyü iñrayu başladılar. (237r2-343)

1.2.10.belgür-fiili (DLT I,384) (<Uyg. O.T. *bēlgürüre-r- <*bel+gü+r- TTSKBS 2007:130)

belgür-: 1. Belli olmak.

Süñük, et, teri, tamur, siñirler *belgürdi*, teprenü başladı. (6v20-10)

qaçan bu zillet *belgürdi* erse tāc başlarındın suçuldı. (11v10-17)

2.İyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek.

qaçan qanında oğlan *belgürdi* erse eriñe aydı: (165v9-236)

1.2.11. bēril- fiili (DLT II,131) (E.T. brē-~bir- <bē:(/ī)r-(i)l- TTSKBS, 2007:1014-1015)

bēril-:1. Bağışlanmak.

şevāblarıñız ḥabta boldı, ol şevāblar Ādem oğlanlarığa *bērildi*. (8v8-13)

2.Verilmek.

Ḥavvā teg cüft *bêrilgen*, İblīs vesvesiñe ilingen, yaruq, uçmaḥdın adrılğan. (5v1-8)

1.2.12.berkit- fiili (DLT II,340) (<ber(k)+i-t- TTSKBS 2007:133)

berkit-:1. Sağlamlılaştırmak.

Aydı: bu ihlās turur, ‘amelimni *berkitür-men*.(18v11-26)

Ağakların tizlerine tegi yerge taşğa *berkitdiler*, yel keldi ağakları altınğa kirdi, topraqñı üñdi.(30v14-43)

2.Kapatmak, tıkamak.

Nuḥ aydı: kim teşükni *berkitse* ne tilegi bolsa bergey-men. (25v7-36)

Aydı: dıvlerge buyurur-men ol atağñıñ suwın çıkarurlar, qoy yüniñ bulaqlarñıñ tölüklerige soqarlar, *berkitürler*.(140r11-198)

3.Kilitlemek.

Bir yığaççığa sen kurgüçe sandūq yondurğıl, ağızını qulf birle *berkitsün*, sen aña kirkil. (28r18-39)

İmām Muhammed ewge kirdi, tişi soñınça kirdi qapuğ *berkitti* ve İmām Muhammedege yapuştı, niçe öğüt bérdi, qabül qılmadı, aydı: (82v9-114)

4.Durdurmak.

Anda Ḥelecān atlıg küçlüg kimerse bar erdi, ol aydı:men barayın, yelni *berkiteyin*, qamuğını qurtqarayın tep keldi. (30v19-43)

1.2.13.birik- fiili DLT(-) (<bi:r+ik- TTSKBS 2007:149)

birik-: 1. Birbirine eklenip çoğalmak.

Tañlası qelseler Teñri yarlıqı birle *birikmiş*, künde işleri bu turur, inşā’a’llāh têmesler. (176r11-250)

2. Toplanıp yığılmak.

Ya'nī İđiyā köre-sen bu 'āsī kullarıñdın mana ne tēge turur, fi'l-cümle kamuğ *birikip* tepündiler. (248r11-361)

1.2.14.bitür- fiili DLT(-) (<O.T. bütür~~bitür- pütür- <büt-ür- TTSKBS 2007:152)

bitür-:1. Tamamlamak.

Olar maña kelürler, sen alarğa māl qabül kılğıl bu işni *bitürsünler*. (88r4-122)

Aydı: ol adağda Semdün atlığ bir dīv bar, ol işni ol *bitürgey*. (139v16-197)

2.Çözümə kavuşturmak.

Nē boldı eger iş mendin biter bolsa men *bitüreyn*, eger māl birle biter erte muna cān, meniñ tenim, cānım saña fidā bolsun.(192v19-274)

1.2.15.boğuzla- fiili (<boğuz DLT II,24) (<boğ-(u)z+la- TTSKBS 2007:156)

boğuzla-: Kesmek.

Ol kişiler bu sözge qadğuluğ boldılar, on aruq koy keltürüp *boğuzladılar*, aş kılıp ewge kiwürdiler. (47r19-65)

2.Öldürmek.

Melik buyurdı, Yāhyanı taşt içinde *boğuzladılar*, kanı tınmadı, taşt toldı çıkıp yerge aqa başladı. (168r20-239)

3.İçmek.

Éwlgüm ay[dı]: bir sağı arpu bar, bir eçkü bar, un ögiteyin, sen eçküni *boğuzlağıl*. (228v6-329)

Cābir eçküni *boğuzladı* t[aqı] un ögitti, tennürqa ot kemişti, aşaç astı, Resül 'aleyhi's-selāmka aydı: (228r20-329)

1.2.16.buluş- fiili (DLT II,107) (<bul-(u)ş- TTSKBS 2007:182)

buluş -: 1.Buluşmak, bir araya gelerek.

ķavmi ‘ārın kötrümedin kökke aĝķan ‘īsi ol

Ümmetiĝa *buluşuban* yerde ķalĝan Muřafā (2r11-3)

Yana aydı: men kimerseĝe *buluşmas-men* bilgil, tēdi. (231v6-335)

2. Ulaşmak.

Ey oĝlanlar meni yanar ot içinde körseñiz maña *buluřĝay* mu-siz ya yok mu?(134v2-189)

3.Dostķa yaklaşmak.

Anda kēdin ķıkıp Ebū Süfyāndın kiři kelse aña *buluřuñ*, tēp ķıķtı. (229r5-330)

1.2.17.ķıkār- fiili (DLT II,83) (ķık-ar- TTSKBS 2007:235)

ķıkār-: 1. Yaratmak.

İdi ‘azze ve celle Ādemniñ oĝlanların ādemī řüretinķe oñurķasındın *ķıkārđı*. (6r16-15)

2.İlgisini keserek uzaklaştırmak.

Aydılar: bizni atalarımız dīnindin *ķıkārıp* eğin dīnge mü kiwürür-sen? (40r14-55)

3.Birinin veya bir şeyin ķıkmasını saĝlamak, ķıkmasına sebep olmak.

Üķ kündin soñ keldiler ayakķını *ķıkārđılar* soyurĝadılar, ařķını asıp öltürdiler. (88v21-124)

Bizĝe raħm ķılıñ melikniñ saĝusın yitürdük, kim anı *ķıkārıp* bērse bir tewe yükü buĝday bēreliñ. (97r2-135)

4.Gidermek.

Yūsuf ‘özrlerin ķabül ķıldı ve olarnı uyatdın *ķıkārđı*, aydı:(104v21-146)

5.Yollamak, göndermek.

Bu Mūsī cādülüķi birle sizlerni bu ēliñizdin *ķıkārmaq* tileyür sizler nē tēyür-siz?(112r2-156)

Özĝeler hem bu tedbīrni řavāb kördiler, tegme birlerni bir tēve *ķıkārıp* ķerig tapa sürdiler. (180r13-256)

6.Yerinden çıkarmak.

Ey Mūsī umanı keldim érdi, bulmadım bu köz maña kerekmez tēp tartıp *çıkardım*. (123v14-173)

Aydılar: butlarını yazığa çıkarıñ ağı tonlar keydüriñ, hamr içiñ.(160v7-228)

7.Açığa çıkarmak.

Biregünü öltürdüñiz örtüglük kılsun tēp üküş hileler kıldımız, İdi ‘azze ve celle sizler örtgenni *çıkarğan* turur.(129r7-121)

8.Boşaltmak.

Aydı: dīvlerge buyurur-men ol atağniñ suwın *çıkarurlar*, koy yüniñ bulaklarınıñ tölüklerige soqarlar, berkitürler.(140r11-198)

9.Sonunu getirmek.

Yangıl olarğa aygıl Süleymānga [muṭī‘] bolsunlar yok erte ağır çerig birle kelür-men kamuğların *çıkarur-men*.(149r14-211)

10.Yapmak, üretmek.

Her kişi neteg renk kerek aygıl men ol renglig ton *çıkarayın*. (171v11-2449)

12.Bulmak, ortaya koymak.

Bu kavlni ‘Āyişedin rażiya'llāhu ‘anhā rivāyet kılmışlar ammā müşrikler la‘anehümü'llāhi yalğanda *çıkarurlar*. (217v9-312)

13.Görünür bir yere koymak.

Sēn bargıl hatunuñğa aygıl, tennūr ağızın açmasun, ötmeklerin *çıkarmasun* men kelginçe, tēp. (228v8-329)

14.Zorla bulunduğu yerden çıkarmak.

... ‘Amr bini'l-‘Āşnı kıldaşları birle sarāydın sürdiler *çıkarıldılar*, keltürgen hediyelerin bērdiler. (233v7-338)

1.2.18.çök- fiili (DLT II,21) (<*çö-k- TTSKBS 2007:252)

çök-: 1.Çömelmek.

Buzağuga tapunmağan eki yarım şıbt Hārūn başlap kılıç alıp kelse her kim tizin *çöküp* kıbleğa olturmasa ya kılıç urğanniñ yüzige baksa Teñri la'neti anıñ üze taķı mengü tamuğda kalsun. (127v3-179)

2.Deve, sığır vb. olduğu yere oturmak.

Tëve bardı Ebū Eyyüb Enşārī öyi eşikinde *çökti*, Resül 'aleyhi's-selām anda indi özgeleminiñ köñli özge bolmasun tēp. (220v20-316)

1.2.19. egir- fiili (DLT I,178) (< E.T.~ O.T. eg- ir- “çevrimek, döndürmek” TTSKBS 2007: 322)

egir-: 1.Kuşatmak.

Mekkedin Mu'āviye bin Bekr üç miñ er birle kēldi Hicāznı *egirdi*.(33v10-47)

Yana üçünçi kat kök ferişteleri indiler bürküt şüretliğ, olarnıñ tegresini *egirdiler*. (121r9-169)

2.Yün, pamuk, vb.ni büküp iplik duruma getirmek.

Ol koylar yünin *egirdi* Ādem tokıdı. (13v11-20)

1.2.20.êlt- fiili DLT(-) (E.T. elit~elt~êlit- <*il-ä-t- TTSKBS 2007:431)

êlt : 1.Götürmek.

İner erken Muşafānı indep *êlken* Cebre'ıl

Yoklayurdu Cebre'ılını yolda salğan Muşafā (2r15-3)

ķarnı ağrıdı elgin tutdı yazığa *êltdi*.(14r12-20)

2.İletmek.

Boldı Resülnüñ ümmeti

Ṭā'at kılur tün kündüzün

Ëltür sebak muşhaf yığa (2v6-4)

1.2.21. ilin- fiili (DLT I,204) (<O.T. ili- “tutulmak” <*ıl-(1)n- TTSKBS 2007:431)

ilin- :1.Karşılaşmak istenilmeyen birine veya kötü bir duruma tutulmak.

Havvā teg cüft bérilgen, İblīs vesvesiñe *ilingen*, yaruq, uçmağdın adırılğan. (5v1-8)

Ol atasıña tüşin ayğan, ol atasındın naşīhatın işitken, ol qarındaş cefasıña *ilnip* quduğğa tüşgen,ol quduğdın çıkıp on sekiz bedel yarmağğa satılğan, ol tep özini öggen, ol Mısr tişileri belasıña müptelā bolup ihtiyār kılğan, āhir vaktinde tep Mevlīgā yalwargan Yūsuf yalawaç ‘aleyhi’s-selām (65v1-90)

2.(tuzak) düşmek, yakalanmak.

Zeliḥā kelebek teg özin otğa atdı, kul alur bolp kulluğğa özin satdı, yolu Yūsufğa tuşdı, közi körklügge tüşdi, al kıldı ağğa *ilindi*, köz birle köreyin tedi köñül aldurdı. (77r10-106)

1.2.22. qala- fiili (DLT III,249)(< kala- “yığmak, sandığa koymak” DLT, <* kal- a- TTSKBS 2007: 454)

qala- İteklemek.

Atañni nelük erse öltürdüñ? tedi erse anı yime bir yaña *qaladı*. (17r17-24)

2.Bırakmak.

Teñri ‘azze ve celledin k[orquñ] tep telim yalwardı erse tegme bir biriñe *qaladılar*. (70v2-97)

1.2.23. qal- fiili (DLT I,41) (<*ka- “yığmak, biriktirmek”<*kā-l- TTSKBS2007:454)

qal- :1.Olduğu yeri ve durumu korumak.

Ya’nī meniñ kulum kömni sözledi qatılmañ uçmağda *qalsun*, meniñ yarlıqım birle kirdi. (20v18-29)

Keçti behmen zemheri kış *qalmadı* qarı buzı (68r18-94)

2.Yetinmek.

Sözleri ötmedi, anda kèdin oğlan öltürmek *qaldı*, ol oğulğa *qazzār* atadılar, atasıñın atı Sālif erdi.(35r21-49)

3.Yaşamaya devam etmek.

Bizge ‘azāb tegmesdin burun, sözi köni bolsa bizdin burun ölmüş bolğay, yalğan bolsa ol ölgey biz *qalğay-miz* , tēp Şalīhni basıp öldürmekke ogradılar. (36r3-50)

Ey Yūsuf qanatı yolunmuş quş teg bolur mu-sen? Özge quşlar uça yerde qalur-sen. (83r5-115)

4. Miras olarak geçmek.

İbrāhīm kendin çıqdı, yābāngā yetdi, Mevlī ta‘ālāğa *qulluq* kıldı, atası öldi. Butlar atası qarındaşı Hāzerğa *qaldı*.(39v2-55)

5.Bitmek, tükenmek.

Melikniñ şabrı *qalmadı*, qoptı Sāre qatında yüzün tilep elig sundı. (46r1-63)

Yā Rabbi imdiğe tegi şabr kı[ldım] adın tākātım *qalmadı*, sen bilür-sen.(125r2-175)

6.Varlığını sürdürmek, korumak.

Kıyāmetğa tegi *halk* fitnede *qaldılar*. (76r16-105)

7.Zaman, uzaklık veya nicelik belirten miktarda bulunmak.

Mışrgā üç künlük yol *qaldı* erse Yūsufniñ Efrātīm atlıg oğlu üç miñ kişi birle qarşu kèlip uluğ kördi. (106v2-148)

Ey ‘Ömer seniñ ‘ömrüñ üç kün *qaldı*. (239v2-347)

8.Soyunu devam ettirmek.

İdiyā sen bu kün bulardın keçürmeseñ Ya‘kūb yalavaç uruğı yer yüzinde *qalmas*. (127v12-179)

9.Herhangi bir durumu devam ettirmek.

Biregünü öltürdüñiz örtüglük *qalsun* tēp üküş hīleler qıldınız, İdi ‘azze ve celle sizler örtgenni çıkarğan turur.(129r7-121)

1.2.24. qatıl- fiili (DLT I,121) (<kat-(1)- TTSKBS 2007:475)

qatıl-: 1. Eziyet, işkence etmek.

Ya‘nī meniñ qulum köni sözledi *qatılmañ* uçmağda qalsun, meniñ yarlıqım birle kirdi. (20v18-29)

Anı qabül qıldılar, Şālih aydı: yarlıq ol turur, bu tewege *qatılmañ*, emgetmeñ, urmañ, öltürmeñ, bu işlerde birin qılsañız bizge ‘azāb kelgey. (35r6-49)

2.Dokunmak.

Sizlerge meniñ kızlarım arıgraq turur, kızlarımñı aliñ, qonuqlarımğa *qatılmañ* tēdi. (60v6-83)

3.Dahil olmak, karışmak.

Yūsuf yığlayu ol mü‘ekkel birle arqasıña telmüre Mālik Ze‘rge keldiler, arqışğa *qatıldılar*, arqış tepredi.(74r3-102)

İdiyā munı kamuğ halkdın ayırğıl kimersege *qatılmasun*. (127r5-178)

4.Akraba olmak.

Mevlī ta‘ālā ol nufte suwdın Ye‘cüc Me‘cücñı yarattı, bizge atamız tarafındın *qatılurlar* anamız Havvādın qatılmaslar. (175r19-249)

1.2.25. qawuş-/qavuş- fiili (DLT II,102) (<E.T. qığış-~qığış- < * qa-b-ış- TTSKBS 2007:481)

qawuş-/qavuş-: 1.Birlikte olmak.

Èegü *qawuştılar*, Ze‘üm Şālih peygambarğa yüklüg boldı, ol sā‘atde Kāsūr öldi keldi. (33r6-46)

qaçan İbrāhīm Hācerğa *qavıştı* erse ol nūr Hācerdın bolğan oğlanğa teggey erdi.(47v21-66)

2.Ayrı kalınan, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, onu yeniden görmek.

İdiyā közümlü yaruqı, könlüm toqı ‘ıyalimni maña *ķawuştır* tēgen ķadguluğ abuşğa bolğay mu-
sen?(75v14-104)

3.Ulaşmak.

Yūsuf peygamber ‘aleyhi’s-selām Zelīhāğa *ķavuşkan* sözleri (108r16-151)

4.(açık olan kapı vb.) kapanmak.

Mevlī yarlıqı birle yığaç eki pāre boldı, Zekeriyā kirdi yığaç *ķavuştu*. (168v5-239)

1.2.26.keçür- fiili (DLT I,47) (<kêç-ür- TTSKBS 2007:358)

keçür-: 1.Bağışlamak.

Men öwün buğday yedim, sen ķan kıldıñ, neteg *keçürür*. (52v15-72)

mālım tavarım telim turur, şadaķa kılayın yer kök teñrısı *keçürgey*, erimdin ķorķar erseñ aģu
bērip öltüreyin. (81r20-112)

2.Zaman harcamak.

Yūsufnıñ müşāhedesi birle tört ay ta‘ām yemediler, Yūsufnıñ körki birle kün
keçürdiler.(67r9-93)

3.Yaşamak.

Yūsuf birle Zelīhā on sekiz [yı]l tiriglik keçürdi. (110r11-153)

Belkīs yüz yıl [Süleymān] mülkinde ‘ömr *keçürdi*, müsülmānlıķ üze bardı. (150v14-214)

4.Geçirmek.

İdiyā sen bu kün bulardın *keçürmeseñ* Ya‘ķüb yalavaç uruğı yer yüzinde ķalmas. (127v12-
179)

1.2.27. kiter- fiili (DLT III,187) (O.T. kiter-~kēter- < *kit-er- TTSKBS 2007: 371)

kiter- : 1.Götürmek.

Uçmağğa kivürdi erse erklig boldı, feriştelerge üstād boldı, Hāriş atn *kiterdiler* ‘Azāzīl at bērdiler.(4v11-7)

2.Uzaklaştırmak.

Rivāyetinçe dünyānı yētmiş miñ yıl olar tutdılar.kaçan Mevlīğa yazdılar erse olarnı *kiterdi*. (4v16-7)

Lūt ‘aleyhi‘s-selām tewege taķı itke aydı: bularnı mendin *kitergil*.(58r16-80)

3.Almak.

Anda kēdin feriştelik atın andın *kiterdiler*,Hārūt ve Mārūt at bērdiler.(22v3-21)

1.2.28. kivgür-/kigür-/kiwür- **fili** DLT(-) (<*kig- “geri gitmek” <kī-gür- TTSKBS 2007:371)

kivgür-/kigür-/kiwür-: 1.Göndermek.

‘āşılık kıldılar erse olarnı *kivürdi* feriştelerge bērdi, yētmiş miñ yıl olar tutdılar dünyāge köñül bağladı. (4v17-7)

Oğul-kızların, yılķı qaraların tağlarğa *kiwürdiler*. Olarnıñ ‘adeti ol erdi.

2.Girdirmek.

ēşik ƣaktı, Ümmühānī utru ƣıķtı, ağırladı öyige kigürdi, aş boğuz kēltürdi. (218v19-313)

kaçan Ādemni uçmağğa *kiwürdiler* erse ni‘metlerin, hūrların, ƣuşurların kördi, ammā öziñe meñeyür kimerse yok üçün könli tōlenmedin kēyik teg bolup uşmağ içinde yöriyür erdi.(7v4-11)

3.Kabul etmek.

Aydılar: bizni atalarımız dīnindin ƣıķarıp eğin dīnge mü *kiwürür-sen?* (40r14-55)

4.Ulaşmasını sağlamak.

İdiyā meni dünyādın könilik üze [ƣu]tarğıl, toprağğa könilik üze *kigürgil*, kıyāme kün toprağdın könilik üze ƣoparğıl, tēyür [er]di. (237r19-343)

1.2.29. kōd-/koy- fiili (DLT II,29) (E.T. koy-<kod-~kot- <ko-d- TTSKBS 2007:548)

kōd-/koy-: 1.Bırakmak.

Hile kıldı, ağakında na‘leyni bir yığaç tūpinde *kōddı*. (20v9-29)

Kimerse ol řandūknı kötrūp ol tađnıñ tūpinde *kōddı*. (28r18-39)

2.Kovmak.

‘Avac anı řandūkdın çıkardı ewlüği birle *kōddı*,kurtđanı tileyü bardı, buldı, keltürdi, yerge çaldı öltürdi. (28v5-39)

3. Bir işi başka bir zamana ertelemek.

Aydı: Lūť kōř sürmekni *kōddı*, aydı: ey Cebrā‘ıl ne keltürdüñ? (57v21-80)

4.Unutmak.

Kēçmiş barmışnı *kōdsun*, kıızını yaraşturup maña ıdsun, yok ęrse anuķ bolup tursun ağır erig birle kelür-men.(65r2-90)

Men bu atlar sewūđlüki birle meřđūl bolup İđı ‘azze ve celle zıkrini *koymuş-men*. (140v3-198)

5.Bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek.

Aydılar: kōdın bu kerāmetni tapdıñ? Aydı: kāfirlikni *koydum*.(88v4-123)

6.Değdirmek, dokundurmak.

Ekinçi cevāb ol turur kim Yūsuf başların egip tevāzu‘ kıldılar yüzlerin yerge *koymadılar*. (107r12-149)

Sıñar yañakların yerge *koyup* sıñar közleri tađđa baķtılar. (119v13-167)

7.Gömmek.

Ya‘kūb yalavaç Mısrda vefāt kıldı Mısrda oķ *koydılar*.(108r6-151)

Yūnus bir sā‘at řabr kılgıl kaçan va‘dem yetse meni tofraķda *koyđan-sen*.(155v3-221)

8. İzin vermek, müsaade etmek.

bularnıñ qolındın ne kélgey *qoyğıl* barsunlar, siziñ küçüñüz olarğa aytsun. (118r4-165)

9. İstememek.

Üstün ni‘metni *qoyup* astın ni‘met mü tileyür-siz?(119r7-166)

10. (kötü bir durumda) terk etmek.

İblīs aydı: meni *qoyşañ* munda öler-men. (128v9-180)

11. Varlığını devam ettirmek.

Mevlī ta‘ālā yarlıqı bolsa yer yüzinde bir düşmeni *qoymağay-men*. (139r10-196)

12. Vazgeçmek, terk etmek.

Köni sözled[im] emānetni ötedim haqğa yaramasni *qoydum* bu maqāmğa tēgdim. (163v17-233)

Yana aydı: *halāyık* kelime-i şehādetni qoydılar mu? Aydı: *qoymadılar*. (177r10-252)

13. Kaybetmek, yitirmek.

Yūnus Maqdis yolın *qoydı* tağ yolınğa girdi. (154v19-220)

14. Serbest bırakmak.

Ey dostum meni *qoyğıl* qaçayın. (164r1-233)

15. Kurmak, hazırlamak.

qartlar kelip önide olturdılar, mā’ide keltürdiler ilgeri *qoydılar*, tegme biri hikmet söz başladılar. (174r2-247)

16. İlgilenmemek.

Birisi aydı: bizge niçe baqar-sen, biz kamuğ tapuğçı yumuşçılar-miz, cennāt-ı ‘adndin tapuğ kılğalı keldük bizni *qoyğıl* aña baqğıl fahr-ı ‘ālem ol turur. (183r21-260)

17. (bir şeyden) eksik bırakmak.

seniñ birle ‘ahd kıldım kim Muḥammedni eđgü asrağil, ‘ıd künleri bolsa yañı tonsız *koymağil*, şofra başıda olturmışda Muḥammedni özüñ birle alıp olturğil. (186r15-264)

18.Ekleme, ilave etme.

Ḥadice qarabaşlarığa fermānlap érdi altun idişlerge za‘ferān ézip *koyuñ*. (192r5-273)

19.Yerleştirmek.

Bu taşnı köterip başım üze *koğıl* bék yerge minip Muḥammedniñ başınga koyayın tégende kıdreti yetmedi, köergeli taş öwrülüp qolın bastı, kolı yançıldı, ağırınga çıdamadı, Mevlī ta‘ālā birle nezr kıldı: (204v14-292)

1.2.30. kopar-fiili DLT (-) (<kop-ar- NSÇT 2011: 964)

kopar-: 1.İnşa etme.

Saña yarlıqanmaq kerek erse Mekkege bargıl, meniñ üçün bir ew *kopargıl*. (13r18-19)

qamuğ ḥalāyıqđın bed yana ğarrāq bular érdi, uluğ ḥisārlar *kopardılar* temāşā üçün yerlerde sarāy kıldılar. (29v3-41)

2.Kazmak.

Ye’cüc bezeki Zü’l-Karneyn sin *koparurda* taşqarı qaldılar. (175r14-249)

3.Kaldırmak.

İdiyā meni dünyādın könilik üze [ku]tarğil, topraqqa könilik üze kigürgil, kıyāme kün topraqđın könilik üze *kopargıl*, téyür [er]di. (237r19-343)

4.Dikme, yetiştirmek.

Bāğ *kopardık* tal yığaçlıq yaş yapurğak tal çèçek

Yemişi ḥikmet fezāyil āyet aḥbār yuldızı. (249v3-364)

1.2.31.koydur-fiili (<kod- DLT II,29) (<qo-d- TTSKBS 2007:548) ,dur-)

koydur-: 1.Karıştırmak.

Ol çağırlar ol köllerge *qoydurur-men*.(140r12-198)

2.Birinin bir şeyi bir yere koymasını sağlamak.

Andın soñ astında qoydılar,kömürler *qoydurdı*, qamuğı ot bolğunca uruñ tedi. (175v11-250)

1.2.32.köker- fiili (<köger- DLT II,84) (<kö:k+er- TTSKBS 2007:376)

köker-: 1.Yeşermek.

İnçileri birle tayaqların yazıda tıkdiler, qamuğları *kökerdi* ammā uzamadı. (67r14-93)

Ayaqçı aydı:tüşüm bu turur kim üzüm yeyür erdim üç dānesi çıktı, ol dānelerni yerge tıktım *kökerdi* üzüm qıldı, ol üzümni sıkıp suyun ayaqğa salıp melikge ayaq tutardım. (88r14-123)

2.Morarmak.

Resül ‘aleyhi’s-selām anıñ yüzüñ açıp kördi, yañaqı *kökermiş*. (227r5-327)

1.2.33. köter- fiili DLT(-) (< köt- er- NSÇT 2011: 969)

köter-:1. Almak.

Ol turur, bu kün qamuğ feriştiler bariñ Ādem tahtını boynuñuzğa *köterip* tapuğ tarıkn kezdürüñ, tēp yarlıg boldı. (8v10-13)

Tēweni öldürüp içegüsin sıkıp suwın içe başladılar, tēwe tükendi yüklerin uçalarıña *köterdiler*. (232r18-336)

2.Yok etmek, ortadan kaldırmak.

İdi ‘azze ve celle şehvetni andın *köterdi* erse qorqdı, uwtandı.(20r20-30)

Zelihā qapuğda erini kördi, tapuğda elini tepretti mekr saqındı, yazuqnı özündin *köterdi* ve Yūsufğa yükledi, aydı: (83v10-116)

3.Kaldırmak.

Ol qarı atamızın mundın artuq qadguda tutmağıl tedi erse derhāl Yūsuf yüzündin perdesin *köterdi*. (104v3-146)

4.Taşımak.

kaçırğa yüklediler kaçır *kötermedi*. (124r19-174)

5.Çıkarmak, göstermek.

Süleymān ol taht üze olturdı, ol teñizge baqar érdi, teñizdin bir balıq baş *köterdi* aydı Süleymānga: (138v9-195)

6.Beraberinde götürmek.

Oğlını öz ornıda olturtdı, on eki yıllık azuq *köterdi*, qalğanlarğa aydı: (176v17-251)

1.2.34. kötür- fiili (DLT II,44) (< köt-er- “kaldırmak, götürmek” NSÇT 2011: 731)

kötür-: 1.Taşımak.

qamuğ çerigiñe dört ay otun yıgırdı, qayu kölükke yükleyü kelseler *kötürmedi*, tewege yüklediler. (40v15-56)

2.Kaldırmak.

Tañlayu barıp topuz birle ururda elgin üstünrek *kötürti* qatıg urdı, Nemrüdniñ başı yarıldı. (45r1-62)

Kimerse ol şandükni *kötrü* ol tağniñ tüpinde qoğdı. (28r18-39)

3.Götürmek.

Bizniñ melikimiz mundaqlarını tileyür, sen munı qanqa qaçrup *kötürür-sen?* tēp İbrāhīmni kendge kiwürüp tüşürdiler, melikge barıp söz aydılar. (45r19-62)

4. Yükselmek.

qavmi ‘ārın *kötrümedin* kökke aqқан ‘isi ol

Ümmetiqa buluşuban yerde qalğan Muştafa (2r11-3)

1.2.35.kötrül- fiili (<kötür- DLT II,44) (< köt-er- NSÇT 2011: 969), ül-)

kötrül-: 1.Yükselmek.

Suw *kötrüldi* erse tağ tepesinde *qudı oğradı*, tört sınırdın *qāf tağıña tokıdı*.(26r5-37)

2.Yok olmak, ortadan kalkmak.

Mūsīğa kēlip yalbardılar, Mūsī du‘ā kıldı *tūfān kötrüldi*, yer *qurıdı*, yaş otlar ündi, çēçekler açıldı. (114r14-160)

1.2.36.oğra- fiili (DLT.I 125) (<oğ(u)r+a- TTSKBS 2007:959)

oğra-: 1.Ulaşmak.

Suw *kötrüldi* erse tağ tepesinde *qudı oğradı*, tört sınırdın *qāf tağıña tokıdı*.(26r5-37)

2.Bir işi yapmaya niyetlenmek.

Bizge ‘azāb tegmesdin burun, sözi köni bolsa bizdin burun ölmüş bolğay, yalğan bolsa ol ölgey biz *qalğay-miz* , tēp Şalīhni basıp öldürmekke *oğradılar*. (36r4-50)

Ey ‘Ömer ol kız qarındaşın ve küveyüñdin başlağıl soñra Muhammedge *oğrağıl* kim küveyüñ ve kız qarındaşın Muhammed[g]e imān keltürüp tururlar. (196r20-279)

1.2.37. oqu/okı - fiili (DLT II,333) (<oq-ı TTSKBS 2007:619)

oqu/okı - :1.Çağırmaq, davet etmek.

Körklüg sıfatlıg şüreti

Kündüz oqur tünle qopar

Tā‘at kıtur kirip suqa (2v10-4)

Harāmğa nelük *oqır-sen*. (20r12-28)

2. Okumak.

oquğluğa kereklig, *oqumaqqa* yarağıg bolğay erdi tēp iltimās ma yañlıg işāret (2v17-5)

Aymışlar: kim berk yerge kirse ya belāğa ilinse bu du‘ānı *oqısa* Mevlī ta‘ālā necāt bergey.(71r1-98)

3.Anmak, dile getirmek.

muña hem be[lā] ıdğıl şabr kılayın meni hem du‘ālarında *oķısunlar*. (134v17-190)

1.2.38.ozdur- fiili DLT (-) (<oz- TTSKBS 2007:645), dur-)

ozdur-:1. Göndermek.

Mevlī seni biziñ üze *ozdurdı*, seni ağırla[r-miz] (104v19-146)

2.Seçmek.

Bu muñça cādūlarda ozdurmıř ęrdiler, yana bulardın tōrtini *ozdurdılar*.(112r6-156)

Bir ançası ‘ālimler, adın halklardın *ozdurdum* sizni eğgüler kıldım.(117r21-164)

1.2.39.ör- fiili (DLT I,172) (<E.T. yōrgē-~O.T. ör-, örü- <*ö:-r- [<*hö:r-] TTSKBS 2007:666)

ör-: 1.Örmek.

Müsülmān ĥurmā yapurğakındın selleler *örüp* anı satıp bir ançası öz yarađlarıña ĥarc kılıp ķalğanını dervīřlerge bēür ęrdiler. (36v19-51)

Ol bulut ēltip uçmağ ĥullesiñe yōrgēp yıdığlar mu‘attar kılıp kōzlerige sürme tartıp saçların *örüp* uçmağ ĥullesiñe yōrgēp keltürüp anası öñide ķoyar ęrdi. (183v11-261)

2.Yükseltmek.

Kelez kelip otını *örer* ęrdi, İbrāhīm aña la‘net kıldı kırķ tün kün köydi. (41r6-57)

1.2.40.ört- fiili DLT(-) (<*ör-t- TTSKBS 2007:671)

ört-: 1.Gizlemek.

Söz ma‘nisi olarğa *örtti*, olar ma‘ninin añlamadılar. (40r6-55)

2.Kapatmak.

Nūĥ peygamber kimisiniñ taĥtası birle saķfını *örtti*. (52v9-72)

Ammā Yūsufniñ yüziñe niķāb *örtmediler*, şüretin ĥicāb içinde kizlemediler. (76r19-105)

1.2.41.ös- fiili DLT (-) (<*ö:-s- TTSKBS 2007:673)

ös- :1.Sevinmek.

Ol kul atın işitip kadğurdı bu kün qarındaşım tedi köñli *össün*, sewünsün tęp. (104v9-146)

2.Büyüme.

qarıncğalar yıglıp anı tişler érđi, kırk kündin soñ tüsi *ösüp* kutulur ęrdiler.(147r16-208)

3.Uzamak.

Aymışlar: erniñ yaşında tişi tüşer on beş yaşda resıde bolur, yęirmi bir yaşğa tegi boyı *öser* kırk yaşğa yetse ‘aqlı kemāl. (193v13-275)

1.2.42.saçra- fiili (DLT II,133) (<E.T. saçıra-<*saç-ra- TTSKBS 2007:763)

saçra-: 1.Yukarıya veya ileriye atılarak yerinden çıkmak.

Ol kimerse kelip Resülğa köz salğuçı Resül bu āyetni oqıp anıñ [köz]ige dem kıldı. Fi’l-hāl anıñ eki közi *saçrap* çıktı. (95r8-133)

2.Yerinden koparak hızla, parçalar durumunda savrulmak.

Aymışlar: qāsıd köydürmediler ammā öz yarağlarığa ot urmışda ot *saçrap* köydi. (179v14-255)

1.2.43.sağın- fiili (DLT II,152) (<*sa-k+(ı)n- TTSKBS 2007:718)

sağın-:1. Zannetmek.

Ebu’l-Velīd kim bolur bilmez-miz, bu sarāy biziñ teñrimizniñ turur tęp Mūsini tilençi *sağındılar* yol bérmediler. (111r2-155)

2.Hatırlamak.

Sen atamnı öltürmiş-sen aña yıglayur-men, taķı atamnı *sağınıp-men*, ayğıl atamğa meñzeyür bir şüret kılsunlar anı körüp köñlüm tınsun.(142v16-202)

1.2.44.sağın- fiili (DLT I 142) (<*sa-k+(ı)n- TTSKBS 2007:718)

sağın-: 1.Korumak.

Olar munı işitip kelgen eşlerin *sakındılar*, Ka‘bege kelip qurbān kıldılar. (30r7-42)

2.Düşünmek, hatırlamak.

Başın kuğı salıp atasın *sakınıp* yığlar ırdı.(79r12-109)

Reyyān ayakqını Yūsufğa iberdi, qačan zindānga keldi ıerse Yūsufnıñ burunqı aytkan sözün kim Reyyānga yawuq bolmıřda meni *sakıngıl* tıgenni unuťkanı üçün uwtanırdı aydı: (90r5125)

3.Çekinmek.

Kim yazuqđın *sakınsa*, Mevlıdın qorqsa, belāga şabr kılsa , selımgā rāzı bolsa Mevlı anıñ emgekin zāyi‘ kılmas. (104v12-146)

... bitig añā tıgdi ıerse çerig yığıp Hüseynđin burunraq Kūfeke keldi, başıña taylasan yörgenip kirdi bu Hüseyn turur, tıyü *sakındılar*, çerig telim kördiler ıerse Hüseyn ermesin bilip qorqıtlar, üküşreklere bey‘atdın yandırdılar. (245r21-356)

1.2.45.sakla- fıili (<saklanmak DLT II,247) (<*sa-k+la- TTSKBS 2011:720)

sakla-: 1.Bakmak, bakımıyla ilgilenmek.

Kimerse řāliħ peygamberni Muħammed resūlu‘llāhnı körse tanumağay ıerdiler. řāliħ anasınıñ koyların *saklar* ırdı. (33v9-47)

2.Gizlemek.

Teñri ‘azze ve celle yaratmış nerselerde yol saklap nesre (alğ)anlardın yawuzraq yoq. (45r16-62)

Aymışlar: yıti yüz çerāğ yaqlur ırdı, Ya‘qūb bir tünle *sakladı*, řeytān kelp çerāğnı öçürürde Ya‘qūb sekridi řeytānnı tutup boynını zincirledi bir tırgükge berk tikdi. (62r8-86)

3.Korumak, muhafaza etmek.

Yıtmış yıl boldı, men Zühre yulduzğa tapunur-men ulaşu bu sakınqda-men; bu eğiz kökni tırgüksiz kim tutar, yağız yerni suw üze kim *saklayur*. (46v1-64)

Yā Teñrim meni zindāndın bu tışiler belāsıdın *saklağıl*.(87r1-121)

4.Özen göstermek, dikkate almak.

Yūsuf aydı: èki haqnı *saqlayur-men* biri yaratqan Allāh haqqın, ekinçi meni satqun alğan ‘Azīzdin qorqar-men. (80r19-111)

Ey Zelīhā yazuq sende özgege yüklemegil, andağ kılmağıl, meniñ haqqımnı *saqlağıl*. (85r6-118)

5.Tehlikeli, zararlı durumları önlemek.

Ba’zısı bir qarış, ba’zısı yawlaq uzun, tırnakları yitig, boyları tüslüg ıssıg sawukdın *saqlayu* teg. (175r13-249)

1.2.46.saklat- fiili (<saklan- DLT II,247) (<*sa-k+la- TTSKBS 2007:720), t-)

saqlat-: 1.Hapsetmek.

Yūsuf olarnı üç kün ewde *saqlattı* yana köñli bolmadı yiberdi. (94r13-131)

2.Korumak.

Mevlī ta‘ālā yarlıqı birle seni kāfirdin meniñ üçün *saqlattı*.(110r19-154)

1.2.47.sal- fiili (DLT II,24) (<*sā-l- TTSKBS 2007:722)

sal- :1. Yollamak, göndermek.

İner erken Muştafānı indep èltken Cebre’ıl

Yoqlayurdu Cebre’ılını yolda *salğan* Muştafā (2r15-3)

Yūşa‘ bir idişge etmek taqı söklünmiş èki balıq *saldı*. (129r20-181)

2.Atmak.

Ol öwünni ağızınga *saldı*, çeynedi. (11v6-17)

Ey meniñ qullarım, bu Kāşūr meniñ tapuğımğa yaramaz, anı zindānga *salıñ*. (32v11-46)

3.Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Andın soñ boyagçılıkğa bërdi, üstād evi[ge] çıktı erse ‘İsī kāmug tonların küpge *saldı*. (171v9-244)

4.İndirmek.

Başın kuğı salıp atasın sakınıp yığlar erdi.(79r12-109)

Māryāb yüzün başın aşak *saldı*, Mūsī tayağ tepretdi yer teprenü başladı. (125r17-175)

5.(kadehi, bardağı vb...) doldurmak.

Ayağçı aydı:tüşüm bu turur kim üzüm yeyür erdim üç dānesi çıktı, ol dānelerni yerge tiktim kökerdi üzüm kıldı, ol üzümni sıkıp suyun ayağğa *salıp* melikge ayağ tutardım. (88r14-123)

6.Özgür bırakmak.

Ağağınğa kişen urđıl tēmiş-siz, katiğ ınırçağğa mündürgil, yırağ yerge eltıp *şalgıl*, üç türlüğ ‘aybı bar kaçkağ, yığlağ, oğrı-dur tēmiş-siz. (104r15-145)

7.Katmak, eklemek.

Ol balıknı bişürüp özge ta‘ām birle şofrağa *salıp* bu kişi alnığa keltürgil.(144r13-204)

8.Karıştırmak.

Circīs aydı: keltürgil içeyin. Keltürdi telim ağu *saldılar*. (162v2-231)

9.Sarkıtmak.

Ol çukur ağzın taptılar, çerāđ birle uzun arđamçı bağlap kişi *saldılar*, tiledi tapmadı. (164v15-234)

Yana b[ir] ‘ākil kimersenı *saldılar*, ol bir niçe bardı, meni tartıñ, tēdi. (164v16-234)

10.Çekmek.

kur‘a *salalıñ*, kimniñ adığa çıkısa ol alđay tēdi[ler]. (166v21-237)

11.Savurmak.

Hāzer ot keltürdi ol samanga kemişti, Mevlī yarlıǵı birle keldi ol otdın bir kesekni ketürdi
Hāzerniñ başınǵa *saldı* Hāzer yıǵıldı, köye başladı.(42r13-59)

12.Gizlemek.

Andın soñ boyaqçılıǵǵa bérdi, üstād evi[ge] çıktı erse ‘Ísī kamuǵ tonlarını küpge *saldı*, üstād
kirdi dükkānda toñ körmed[i], tonlar kanı? (171v9-244)

1.2.48.sıǵın- fiili (DLT II,152) (<sıǵ-(ı)n- TTSKBS 2007:764)

sıǵın-: 1.Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek.

Ken‘ān aydı: Men eğiz taǵlarǵa *sıǵınǵay-men* , taǵ meni suwdın küdeşgey tedi. (24v7-34)

2.Güvenmek.

Ançaǵa tegrü lañif kördüm aña ısındım imdi lañif boldum aña *sıǵındım*.(109v10-153)

1.2.49. sıǵa/ sıǵa - fiili (DLT III,269) (<sıǵ- “dokunmak” <*sıǵ-a- TTSKBS
2007:775)

sıǵa/ sıǵa -: 1. Okşamak.

Ey Ādem, bularda birin üdürgil, elǵıñni başınǵa *sıǵaǵıl*. (13r15-19)

Nūh elgin arslan başınǵa sıǵadı, burnındın iki möşük çıktı. (25v4-36)

2.Sıvamak.

Uluǵ ot yakıp neñ taǵı kükürt birle tamların *sıǵadılar*. (41r14-57)

1.2.50.şına- fiili (DLT I,242) (<sī-n+a- TTSKBS 2007:768)

şına-: 1.Denemek.

Ṭālūt aydı: mundın burun özünñni hıç *şınamıñıñ* bar mu? (133r20-187)

Andın özge şınamıñıñ bar mu? tedi. (133r21-187)

2. Askerin kırılması, maǵlup olması.

Ammā ayserni aymışlar islām keltürdi, ba‘zı aymışlar islām keltürgeli oğradı ammā özi mülki zevāl bolmadın ortı, erigin *sınamış* bolup körgü urdı...(230r10-332)

1.2.51.sındur-fiili (sı - DLT III, 249; -n- (DLT II, 29) (<sın-dır- TTSKBS 2007:769)

sındur-:1. Bozmak.

Olar ‘ahd *sındurdılar* imān keltürmediler.(114v1-160)

2.Kırıp geçirmek, ezmek.

Sizlerde dört miñ ılıç bar, ılıçlarınıñ ınlar *sındurup* salıñ. Anda edin etekleriñiz bek baqlañ, mundağın ara tağğa oğrasañız tüpindin azğay-siz, tedi. (232r5-335)

1.2.52.sok- **fiili** (DLT I,425) (<so(/u)-k- TTSKBS 2007:793)

sok-: 1.İçeriye girdirmek.

uş urtlar Hābīlni yegeli oğradı, ābīl Hābīlni bir apğa *sokup* arkasına kötürüp yörür erdiler. (16r7-24)

Menā ol oynıñ emçekin Yūnus ağızığa *sokdı*, aydı: (152r14-216)

2.Yerleştirmek.

İbrāhīm yip aldı bıçak birle yeñiñ *sokdı* tağğa baru başladı, Hācer aydı: (50v12-69)

Yarlığ boldı Cebra‘ılge, bir kiçig anatın yazdı, Lūtnı anatlarınıñ üstiñe *sokdı*, yerni suwğa tegi oydı.(61r8-84)

3.Tıkamak.

Aydı: dīvlerge buyurur-men ol atağnıñ suwın ıkarurlar, oy yüniñ bulaqlarınıñ tölüklerige *sokarlar*, berkitürler.(140r11-198)

4.(bir nesneyi vb.) bir yere takmak.

Süleymāndın burun Āmene keldi iç tonın, yüzükin aldı barmağığa *soktu*. (143r18-202)

1.2.53.sol- **fiili** <soluş- DLT II,109) (<sō-1- TTSKBS 2007:795)

sol-:1. Tazeliğini, diriliğini yitirmek.

Ol yana bir büstânda çeçekler suwsuz almış, *solmış* aña suw bergeil. (80r15-111)

2.Rengini yitirmek, rengi uçmak.

Özi muñluę keç eñni küsep meñzi *solğan* Ya'ub ol

Yeti yaşap yaş oğulnı yitrüben yaşı aıp (61v11-85)

1.2.54.suçul- fiili (DLT II,122) (<*suç-u-l- EDPT 1972: 797)

suçul-: 1. Savrulmak.

açan bu zillet belgürdi erse tã başlarındın *suçuldi*. (11v10-17)

2.Açılmak.

Anda kedin tonların *suçuldi*, bir anaları tağ ünürleriñe kirip yaşundılar, yel anda kirip tartıp ıkaru ew tamlarıña tokıyu helã ıldı.(30v16-43)

3.ıkarmak.

Köñlekini *suçulup* béliñe yip bağlap uđuęa s[aldı]lar.(70v7-97)

1.2.55.sun- fiili (DLT II,28) (<sü-n- TTSKBS 2007:815)

sun-: 1.Batırmak, daldırmak.

Tağlar üze olturup teñizge elgin *sunup* balıqnı alıp küñge arřu tutup söklüp yeyür erdi. (28r11-39)

2.Uzatmak.

Melikniñ şabri almadı, optı Säre atında yüzün tilep elig *sundi*. (46r1-63)

1.2.56.sür- fiili (DLT II,7) (<*sü-r- TTSKBS 2007:823)

sür-:1.Herhangi bir durum içinde bulunmak, devam etmek.

Bir niçe 'izzet, hürmet, uluğluk sen sürdüñ bir niçe men *süreyin* tedi. (127r3-178)

Otuz eki yıl memleket sürdi, altmış bir yıl ‘ömr *s[ürdi]*. (151v5-215)

2.Önüne katıp götürmek.

Özgeler hem bu tedbîrni şavâb kördiler, tegme birlerni bir tève çıkarıp çerig tapa *sürdiler*. (180r13-256)

3.Zorla göndermek.

... ‘Amr bini’l-‘Āşnı koldaşları birle sarâyдын *sürdiler* çıkardılar, keltürgen hediyelerin bėrdiler. (233v7-338)

1.2.57.talaş- fiili DLT (-) (< tal-a-ş- NSÇT 2011: 1004)

talaş-: 1.Tartışmak.

ķābīl aydı: maña karındaş bolur ęerse ol hem karındaş bolur tēp söz *talaşdı* ęerse Ādem aydı: (15v9-22)

Bir yığaçnı tutdı, ‘Azrī‘īl birle söz *talaşdı*. (20v13-29)

2. (birbiriyle) yarışmak.

Hūd ve Şālīhde kēđin barı mülk talaştı, ‘Arabda eñ ilki tūkel ‘ālemni tutğan Nemrūd bin Ken‘ān ęrdi. (37r15-51)

Bizde hem cādūlar kōp bar olar birle *talaşsunlar*.(112r1-156)

1.2.58.talpın- fiili. (DLT II,239) (talbın- < tal- pı-n- NSÇT 2011: 406)

talpın-: 1.Çırpınmak

Elgim adaķımnı berk bağlağıl bıçaķ ağrığında *talpınıp* tonuñuzga ķan tegmesün. (51v1-71)

2.Saldırmak.

Ya‘ķūb oğlanları *talpınıp* kirdiler, bular yērde ferīşteler kōkde, kāfirler ķorķup ķaçtılar.(64r1-89)

1.2.59.tapşur-fiili (DLT II,175) (< tap-ış- ur- NSÇT 2011: 1007)

tapşur-: 1.Teslim etmek, vermek.

kaçan Ādem hacge barur erdi erse Hābīlni kökke *tapşurdi* men kelginçe saqlağıl tēp kabul kılmadı. (16r18-23)

Yarlıg keldi: ey İbrāhīm, İsmā‘īlni maña *tapşurğıl*, arkasından bir yalavaç ıdğay-men Muḥammed Resūlu`llāh atlıg. (54r8-74)

2.Göndermek.

Seniñ söziñni işittim [al]ğan mällarnı ‘Azīz-i Mışrğa *tapşurdım*. (78r8-107)

Fermān boldı üç tün kün Üvreyāğa seni *tapşurğay-men*.(131r13-192)

3.Bırakmak.

Ölmesdin burun mülk ü memleketni Süleymānga *tapşurmuş* erdi. (137r4-193)

1.1-2.60. tarıl- fiili (DLT III, 180) (< O.T. * tar – “ dağıtmak, yaymak” TTSKBS 2007: 862)

tarıl-:1.Dağılmak.

Şālīh dünyādın rıhlet kıldılar erse olar yer yüzinde *tarıldılar*, bir ançası Cābülka tüştiler, bir ançası Cābülsa tüştiler. (37r8-51)

Tüzülmiş moncuğ yipi üzilmiş teg *tarılğay*. (114v16-160)

2.Gücenmek, kırılmak, alınmak, incinmek.

Ey anam oğlı saçım saçalım tutmağıl, bularnı tēse-men *tarılğaylar* nelük tandıkönmedin tēge[yler] tēyü korqtum. (126v12-177)

3.Ayrılmak.

Biri biriñiz kılıç birle öltürüñ ya ewleriñizdin bırakıp çıkıñ, yerdin suwdın *tarılıñ* tevbeñiz qabul bolsun. (127r18-178)

1.2.61.tart- fiili (DLT III,426) (<*tar-t- TTSKBS 2007:863)

tart-:1.Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

Dîn üçün köp qın *tartıp* yöritü Hâk yarlığın

Bizge sökünc emgek içre qalmadı hîç tã'ati. (22v12-32)

Anîñ üçün kim İblîs eşgek qıdrıqın tutup *tartar* erdi. (24v19-34)

2.Bir yerden başka bir yere taşımak.

Anda kedin tonların suçuldı, bir ançaları tağ ünürleriñe kirip yaşundılar, yel anda kirip *tartıp* çıkaru ew tamlarıña toқыıyu helāk kıldı.(30v16-43)

3.Güç durumlara dayanmak.

Ey 'azîz bu bitigni oқumaқda siziñ maқşudıñız ne turur, her qın bolsa biz *tartalñ* bu bitigni bizge oқutmağıl öz bitigimizni özümüz oқыıyu bilmes-miz. (102v18-143)

4.Üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak.

Hârûn eki yarım sıbtıñı başlap kılıç *tartıp* keldiler.(127v6-179)

5.Bir yerden bir şeyi yukarı doğru almak.

Yana b[ir] 'âkil kimersenı saldılar, ol bir niçe bardı, meni *tartıñ*, tedi. (164v16-234)

6.Daralıp kısalmak.

Hâc künleri bolsa yerge êrklig feriştege yarlıg bolur, yer tamurların *tartar* yollar kısğa bolur. (216v13-310)

1.2.62.taşla- fiili (DLT III,294) (<tâş+la- TTSKBS 2007:867)

taşla-: 1.Dışarı atmak, evden kovmak.

Atası aydı: ey İbrâhîm sen meniñ teñrilerimge bütmes mü-sen? Bu işdin yığılmadın erse seni *taşlağay*-men bir ança mendin yırak kitgil tedi.(39r18-54)

2.Atmak.

Maşrıqđın mağrıpgâ tegi kayu yerde tayaқ *taşlasa* kişi başıngâ tüşer erdi. (23r9-32)

Özi ilgerü kirid tayağın başı üze çewürdi, havâka saldı, yana tutdı. ‘Älem içinde yığaçnı havağa taşlap yana tutmaq yehüdâdn küldi. (64r12-89)

3.Uzaklaştırmak.

kaçan munı işitti erse özini tewedin *taşladı* anasınıñ adaqıñğa tüşdi, uş oğlın men-men tēp.(105v14-147)

1.2.63.tayan- fiili (DLT III,161) (<*tay+a-n- TTSKBS 2007:269)

tayan-:1. Sabretmek, dayanmak.

Tā‘atdn *tayanmadı*, yawlağ emgendi ,kırk tün gün tamām boldı erse Ya‘kübğa uyqu galabe kıldı. (69r1-95)

2. Yaslanmak.

Hıdmetde tağsır kıldın tağı tağdım üze *tayanıp* oturur-sen.(147r18-209)

1.2.64.tegür- fiili (DLT I,207) (<teg-ür- TTSKBS 2007:271)

tegür-: 1.Uygulamak.

Mevlī ‘azze ve celle bizni bēş nersedin yıgmış erdi: kan tökmekdin, rüşvet almağdn, zinā kılmakğdn, küç *tegürmekdin*, hamr içmekdin.(22r1-31)

2.Ulaştırmak.

Nūh aydı: ‘alem gayet kēñ turur., kâfirle telim, men qayyu yerge barıp senün yarlıqın *tegüreyin* tēdi.(23r14-32)

Tünle kündüz Hüd *tegürdi* Teñrimizniñ yarlıqın

Sekkiz uçmağğa keliñ haqını bātıldın seçip (29r4-40)

1.2.65.tepre- fiili (DLT III,277) (<tēp-re- TTSKBS 2007:277)

tepre-:1. Yola çıkmak.

İbrāhīm eki tewe kelürdi biriñe Hācerni mündürdi, biriñe özi mündi *teprediler*. (48r19-66)

Yūsuf yıǵlayu ol mü'ekkel birle arķasıña telmüre Mālik Ze'рге keldiler, arķışǵa ķatıldılar, arķış *tepredi*.(74r3-102)

2.Hareket etmek.

Lūṭ tepredi it ilgerü tewe soñındın, kim yoluķsa it, tewe *tepinür* erdi. (58v4-80)

1.2.66.tepren-fiili (DLT II,240) (<têp-re-n- TTSKBS 2007:277)

tepren-: 1.Hareket etmek.

Süñük, et, teri, tamur, siñirler belgürdi, *teprenü* başladı. (6v20-10)

ķağunlardan yençip Yūsuf aǵzıǵa ķata bəriñ, kim tizrek *tepreñse* uluǵrak yençip Yūsuf aǵzıǵa ķata bërse aña uluǵraq, hil'at bergey-men tedi. (85v4-118)

2.Sallanmak.

Bu yer teprenü başladı, anı toķtamaķ için (3r18-5)

ķābīl Hābīlni öltürti erse yeti kūn yer *tepreñdi*, (16r21-23)

1.2.67.tındur-fiili (DLT I,11) (<tın-dur- TTSKBS)

tındur-: 1.Dinlemek.

Yazuķluǵnı ıdmaķ tırgüzmek bolmaz kerek erdi kim bu öldürgeñni tırgüzgil tесе aħmaķ kāfir birle hücetleşmekni hoş körmedi. Bir söz birle *tındurmayın*, tēp aydı: (40v3-56)

2.Sakinleştirmek.

İdiyā on sekiz miñ 'ālem halkını *tındurmaǵıl*, kimerse sendin hacet tilemesünler men kolayın. (136r2-191)

1.2.68.tikil- fiili (DLT II,130) (<tik-(i)l- TTSKBS 2007:283)

tikil-:1. Dikme işi yapılmak.

ķamuǵ tonlar yigne birle *tikilür* adınlarını örter ammā özi yalıñ ķalır, ya kendü çerāǵ meñizlig özi yanar özgelerge yaruķluķ berür. (78v8-108)

2.Saplanmak.

Vara‘a bini‘ş-Şerīki‘t-Temmī Hüseynniñ elgiñe bukağı birle urdı, ‘Amr bini‘l-Ḥalīfeti‘l-Ḥaḥfi kılıç birle egniñe urdı, Sinān bin Ensi‘l-Naḥ‘ī oq attı kögsiñe *tikildi*... (248r13-361)

1.2.69.tile- fiili (DLT I,21) (<*ti-l+e- TTSKBS 2007:284)

tile-:1. İstemek.

Erse Mevlī olarnı tilemedi, mendin eğinge köñül bađladıñız. (4v19-7)

Maña bergeñil. Ḥiṭāb keldi: ne *tileyür-sen?* İblīs uzun yaş tiledi, kıyāmet küñge tegi.(9v5-14)

2.Evlenmek istemek.

Ḥadīce Tevrīt-ḥ‘ān erdi, özi tetik erdi, eri ölüp özi tul qalmıñ erdi. ‘Arap melikleri *tilediler* erse barmadı. (186v18-265)

3.Aramak.

Ümmühānī oyğandı kelimesin aytu eşikke keldi, tiñledi, ün işitmedi, Resül ‘aleyhi‘selāmı tiledi tapmadı, taşar çıkıp feryād kılurda ün işitti: (219r9-314)

1.2.70.tirgüz- fiili (<tirgür- DLT.II,179) (< tir- gür- EDPT 1972: 545, ETG 1988: 59)

tirgüz-:1.Yaşama döndürmek, diriltmek.

Teñri ‘azze ve celle cānı *tirgüzür* tenni tirgüzmes dër erdi.(179r11-254)

2.Canlılık, tazelik, dirilik getirmek.

Teñri ‘azze ve celle cānı *tirgüzür* tenni *tirgüzmes* dër erdi.(179r11-254)

1.2.71.tiril- fiili (DLT I,14) (<*ti:r-il- TTSKBS 2007:289)

tiril-: 1.Yaşamak.

İşhāk tuğmıñta kēdin yegirmi üç yıl *tirildi*, yegirmi beş kün ağrıdı, muḥarrem ayında penç-şenbe kün ikindük namāzı vaqtında vefāt kıldı, yüz yegirmi toquz yaşap. (56r10-77)

Ya‘kūb yalavaç andın soñ yegirmi yēti yıl *tirildi*. (108r2-151)

2.Canlanmak.

Neteg kim ‘İsī su’āli mā’ide erdi bērdi, İbrāhīm su’āli қоşlar *tirilmeki* erdi bērdi. (123r10-172)

Azuқın alurda қолındın bir қатре суw tamdı azuқ üstige, ammā ol қатре суw balıqlarğa tēgdi balıqlar tirildiler sekrip teñizge түştiler. (129v3-182)

3. (bir kimseye vb.) bağlı kalmak, sadık olmak.

Ey Dāvūd Süleymānga aygıl meniñ hazretimde andağ *tirilsün* kim sen tirildiñ men taқı saña қılған luғf u keremni aña қılayın. (137r16-193)

1.2.72.tol- fiili (DLT I,431) (<*tō-1- TTSKBS 2007:294)

tol-: 1.Bir yere iyice yayılmak, bir yeri kaplamak.

Taglardaęı ünürler қamuęı tecellī nūrındın *toldı*, Mūsī yüzin түşti.(121v11-170)

қуш yana silkindi sarāynıñ eki ülüşü қуш birle *toldı*, yana sordı: (177r6-252)

2. Dolu duruma gelmek.

Aқtı yul teg *toldı* köller közleriniñ yaşları. (131v5-185)

Melik buyurdı, Yāһyanı таşt içinde boğuzladılar, қanı тınmadı, таşt *toldı* çıkıp yerge ақа başladı. (168r20-239)

1.2.73.tölen- fiili DLT(-) (<töle- NSÇT 2011: 1022), n-)

tölen-: 1. Sabit ve sağlam durmak.

қақан Ādemni uқmaһęa kiwürdiler erse ni‘metlerin, һұrların, қушurların көrdi, ammā öziñe meñeyür kimerse yoқ үçün көnli *tölenmedin* кейик teg bolup uşmaһ içinde yöriyür erdi.(7v5-11)

2. (korkuya) kapılmak.

Bu һavf u recā turur, bir ança һavfęa *tölenür-men* bir ança recāęa inanur-men. (18v13-

3. (bir şeyin etrafında) dolanmak.

Yarlıg keldi: ol tağga bağgıl tağ ornında *tölenſe-sen* meni körgeysen.(120v21-169)

1.2.74.tuğur- fiili (<toğur- DLT II,80) (<to(u)ğ-ur- TTSKBS 2007:293)

tuğur-: 1.Güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmesini sağlamak.

Yılduzlarını kim *tuğurur* kim baturur, kündüzni yèrni kim iletir, tünni kim iletürür, bu işlerni kamuğ seniñ teñriñ kılur ermiş. (46v2-64)

2.Doğum yapmak.

İmdige tegi oğul *tuğurmadım*, İbrāhīm ma ulğardı oğul neteg bolur?(59v21-82)

Yèrdin nebāt öndürmedi, hatun oğul kız *tuğurmadı*, yılkı qara kamuğ helāk boldı. (23v14-33)

1.2.75.turğuz- fiili (<turmak DLT I,139) (< tur- guz- NSÇT 2011: 1025)

turğuz-: 1.Durdurmak.

Er bu türlüğ ermiş, terk kitgil tèt qaşıdın *turğuzdı*. (82v114)

2.Kaldırmak.

Ol duman teg köp tümen toğ *turğuzup* yüz miñ ‘arab

Kelmişinde bir avuç tofrağ atıban tarğuçı (181v20-259)

1.2.76.tutun- fiili (DLT II,23) (<tutu-n- TTSKBS 2007:938)

tutun-: 1.Benimsemek, kabul etmek.

Ey melik bizge bu teñri kerekmez, bizni toğuşğa kemişti, adım teñri *tutunur-biz*, bizni toğuşturmağay tèt. (32r21-45)

Men seni satqun aldım, emīn ve mu‘temed kıldım, oğul *tutundum*, maña yanut munı mu kıldıñ? (84r8-116)

2. (put vb.) edinmek.

qarra‘ atlıg tağga kişi iddılar, but *tutunmağa* taş tilediler. (32v1-45)

1.2.77.tügül- fiili (DLT III,215) (<tüg- TTSKBS 2007:310), ül-)

tügül-: 1.Karışmak.

Ol èllerniñ tegme birinde yüz miñ sancısur kişiler bar erdi, *tügüldiler* astınları üstün boldı. (61r18-85)

2.Düğümlemek.

Hasret teñizinde ğarq bolmış, oq teg boyı ya teg egilmiş, ay teg açuq köñli tügme teg *tügülmüş* İsrā'ılu'llāh oğlu Zebīhu'llāh nebiresi, Halīlu'llāh nāfilesi Yūsuf men-men tedi.(75v16-104)

1.2.78.tüken- fiili (<tüke- DLT III,270) (< tük+e-n- NSÇT 2011: 1027)

tüken-: 1.Bitmek, kalmamak.

Andağ kıldı mālī *tükendi*. (18r12-26)

2.Nesli tükenmek.

... Resül 'alehi's-selāmniñ [uruğı kamu]ğ *tükense*. (247v17-360)

1.2.79.tüşür- fiili (DLT II,78) (<tüş- TTSKBS 2007:315), ür-)

tüşür-: 1.Düşürmek, yere çalmak.

Bizniñ melikimiz mundağlarını tileyür, sen munı kaçça kaçrup kötürür-sen? tēp İbrāhīmi kendge kiwürüp *tüşürdiler*, melikge barıp söz aydılar. (45r19-62)

2.Vücuttan yavru, çocuk, taş, solucan vb. atmak.

Ol yıgaç yer üni barsa aniñ törtte bir ülüşinde işitgen hāmile za'ıfleroğlan *tüşürür* ermiş. Ol kim-dür?(104r1-145)

3.Davet etmek.

'Abdu'llāhni çadırğa *tüşürdi*, bir tēve soydı, ta'ām yegendin soñ 'özrler kılıp öz[in] aña 'arza kıldı. (182r14-259)

4.Yansıtmak, değdirmek.

Onunçı kölegeñni yerge *tüşürmedi* ilgeridin artkarıdın bir teg körünür erdi. (194v19-277)

1.2.80.ulan- fiili (DLT I,64) (<ül+a-n- TTSKBS 2007:964)

ulan-: 1.Yetişmek.

Muḥītdin muḥītgā *ulangān* suwlar teñizler boldı.(26v7-37)

2. İstenilmeyen bir yere gönderilmek.

ḳamuğlarınñ yürekleri yarılıp öldiler, tamuğğa *ulandılar*. (36v6-51)

Nemrūd öldi, tamuğğa *ulandı*.(45r4-62)

1.2.81.ulğar- fiili (ulgat- DLT I,263) (E.T.~ O.T. ulug < * ül+ lug TTSKBS 2007: 965, + ar-)

ulğar-:1. Büyümek.

Nūḥ yığaç tikdi, kırk yılda ol yığaç *ulğardı*, yığaçnı kesdi. (23v20-33)

Nemrūdññ kökke ağğan sözleri ḳara ḳuşlar balaların iktülediler, *ulğardı* erte kedin bir şandūḳ yondurdı eki ḳapuğluḳ biri üstün biri astın, sekiz aḳaḳlıḳ törti astın, üstünki aḳaḳlarınğa ḳara ḳuşlarnı baḳlatdı.(44r2-60)

2.Yaşlanmak.

Bir eḳiz uluğ tağ üze ādemī körmes ḳuş ḳurt tegmes yerde koḳdı, ḳaçan *ulğardı* erte ‘Avac andın ḡayib boldı taḡnın bir ḳıraḳına keldi. (28r14-39)

İmdige tegi oḡul tuḡurmadım, İbrāhīm ma *ulğardı* oḡul neteg bolur?(59v21-82)

1.2.82.una- fiili (DLT I,215) (<*u-n-a- TTSKBS 2007:968)

una-: 1.Beḡenmek.

ḳızğa *unamadı*, tamuğ içinde bir müñüşte oturup tā‘atğa meşḡul boldı.(4r21-7)

2.Kabul etmek.

Yılan ḳorḳdı *unamadı*, İblīs aydı; aḡzıñnı aḡḡıl men kireyin, tedi. (11r17-16)

Kirgil ol şart üze kim terk çıķğıl. İdrīs abul ıldı, ni‘metlerin krdi erse ıķarġa unamadı.(20v8-29)

1.1.83.üür- fiili (DLT III,11) (< ut/üt – TTSKBS 2007:1002),- ür-)

üür-: 1.Seçkin kılmak.

Âdem haķķında ‘ināyet bar(er)di anı *üürdi*, meniñ haķķımda ‘ināyet yok erdi meni ıurdu. (11v21-17)

2. Seçmek.

Ey Âdem, bularda birin *üürgil*, elġiñni başıġa sıkıġıl. (13r15-19)

1.2.84.ünde- fiili (DLT III,69) (<ün+de- NSÇT 2011: 1034)

ünde-:1. Seslenmek.

Raġbeti bolup maña yawuķraķ kelgil, tp *ündedi*. Hāvā aydı:meni tiler erseñ sen kelgil,(7v16-12)

Ayaķçı Yūsufġa keldi Reyyān melik sözün yetkürdi kim seni *ünderyür*.(90v2-126)

2.Doġru yola davet etmek.

Yana aydı: İlāhī bular kirmezler niçe ünderyin? Cebrā‘ıl keldi taķı <ķırk> yıl *ündergil*. (59r8-81)

ķırķ yıl taķı *ündedi* bireġü ġmān keltürmedi, ‘azāb vaķtı boldı yawuşıdı erse Lūt melikge keldi aydı: (59r9-81)

1.2.85. üzül-/üzil- fiili (DLT I,196) (<üz-(ü)l- TTSKBS 2007:1008)

üzül-/üzil-: 1.Son veya aralık verilmek.

Ol satıġ *üzülmedi*, ol bey‘ buzulmadı erse yalwaru Yūsufġa keldi, aydı:(77v17-107)

2.Kesilmek.

Tüzülmiş moncuķ yipi *üzilmiş* teg tarılġay. (114v16-160)

1.2.86.yağ- **fiili** (DLT I,456) (<yā-k- TTSKBS 2007:1033)

yağ-: 1.Yakmak.

Anda kedin ot *yağdılar*, eki yıldın burun İbrāhīmi ağır kişen birle bağlap ew içinde tutar ırdiler. (40v21-56)

Uluğ ot *yağıp* neft tağı kükürt birle tamların sığadılar. (41r14-57)

2.Sürmek, çekmek.

Kirşeni qar kanı eñlik *yağsa* tağlar şüreti

Tonlıkı tañsuğ yığardıñ Rüm Hıtağ atlas çuzı. (68v2-95)

3. Hoşuna gitmek, kabul etmek.

Mağşüdi ol ırdi kim tişiler sözi belgülig bolmayın çıksam Reyyan melik maña sorsa kim ne boldı kim zindānga tüşdüñ men aytu bėrsem Reyyan köñliñe *yağmağay* meni düşmen tutğay. (90v4-126)

Süleymānga ol söz *yağmadı*, oğı Hākīmi üdedi Belkīsni öz mülkige yandurdı. (150v12-213)

1.2.87.yandur- **fiili** DLT (-) (<yan- tur- TTSNSÇT 2011: 1037)

yandur-: 1.Göndermek.

İdiyā Yūsufumni saña tapşurdum maña terk *yandurgıl*, firāqınıñ otı birle meni yan[durmağıl.] (69v1-96)

Süleymānga ol söz *yağmadı*, oğı Hākīmi üdedi Belkīsni öz mülkige *yandurdı*. (150v12-213)

2.Yakmak.

İdiyā Yūsufumni saña tapşurdum maña terk *yandurgıl*, firāqınıñ otı birle meni yan[durmağıl.] (69v1-96)

1.2.88.yap- **fiili** (DLT III,33) (<yā-p- TTSKBS 2007:1062)

yap-:1. Örtmek, kapatmak.

ķapnı dūşāb birle toldurgıl, toñuñnı anın üze *yapğıl*. (133v20-188)

2.İnşa etmek.

Yana bir év ķıldurdı taşdın, tēpesin tēmür birle *yaptı*, ķurgaşun birle suvadı. (149r21-212)

1.2.89.yapuş- fiili (DLT III,53) (<yap-(1)ş- TTSKBS 2007:1066)

yapuş-: -e aralık bırakmayacak biçimde üzerine dokunmak.

Nemrūd çerigiñe *yapuşdılar* harcīlerin tonların, atların, sūñülerin tamām tüketü yēdiler, kes kes ķıldılar. (44v5-61)

İmām Muhammed ewge kirdi, tişi soñınça kirdi ķapuğ berkitti ve İmām Muhammedeğe *yapuştı*, niçe ögüt bērdi, ķabūl ķılmadı, aydı: (82v9-114)

2.Karışmak.

Andın soñ yügürdi Hā[rūn]niñ saçı saķalıñğa *yapuştı*. (126v10-177)

3.Sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak.

Süleymān yanıp keldi, andın tōrt ay yēti kün ağırdı, bir kün ķoptı, yatur yēriñe barurda ağırķ tutdı tayaķıñğa *yapuştı*. (151r10-214)

1.2.90.yara- fiili (DLT III,38) (<yār-a- TTSKBS 2007:1070)

yara-: 1.Faydalı olmak.

Ey meniñ ķullarım, bu Kāşūr meniñ tapuğımğa *yaramaz*, anı zindāñğa salıñ. (32v10-46)

ķamuğ ģalāyıkğa ma'lūm bolsun kim munça teñlig yumruķlar eñseleriñe yetken kimerse teñrilikğe neteg *yarayur*, tēp anıñ birle ağırığı tınmadı, topuzlar uru başladı. (44v18-61)

2.Uygun düşmek.

Düşmenni körgen kōz dost dīdāriğa *yaramadı*. (122v12-172)

1.2.91.yaraş- fiili (DLT II,105) (<yara-ş- TTSKBS 2007:1072)

yaraş-: 1.Uygun düşmek.

Küçleriñe, bođlarıña *yaraşu* butlar kıldılar. (29r17-40)

2.Yakışmak.

Ol yarık yaşıknı olarğa keydürdi *yaraşmadı*.(133r9-187)

3.Yarışmak.

kaçan ét, ya kerek bolsa barıp koy kozı keltürüp yeyür-biz, bir birge artukluk kılmas-biz, *yaraşıp* yeyür-biz. (216v6-310)

1.2.92. yarul/yarıl- fiili (<yarıl- DLT I,119) (<yār-(ı)l- TTSKBS 2007:1075)

yarul/yarıl-:1. Yarılmak, parçalara ayrılmak.

Bardılar taş tüpinde yatdılar Mevlî yarlığı birle ol taş *yarıldı* kamuğın helāk kıldı. (36r6-50)

Tañlayu barıp topuz birle ururda elgin üstünrek kötürti çatıg urdı, Nemrüdniñ başı *yarıldı*. (45r1-62)

2.İkiye ayrılmak.

Keltürdi erse deryā suwı yarıldı aña yol bérdi. (199r7-284)

Ma'nisi ol bolur kim Mevlî ta'ālā yarlıqar: kıyamet yavudu ay *yarıldı*. (208r7-298)

1.2.93.yat- fiili (DLT II,313) (<yā-t- TTSKBS 2007:1087)

yat-:1.Belli bir süreyi cezaevinde geçirmek.

Arıg kim on éki yıl zindānda meniñ için *yatdı* ve sırrımını açmadı ve 'aybımını aytmadı tēyü perdedin çıqa keldi ve çadırın başıdın salıp aydı: (90v17-126)

Andın zindānga tüşdüm, telim yıllar zindānda *yattım*. (96r16-134)

2.Uzanmak.

Maña yüz dīv bērgil olar bir yerde busup oltursunlar men aña yalguz barayın, sen özüñni hasta kılıp *yatğıl*. (139v20-197)

Özi hasta bolğan bolup *yattu* niçe kündin soñ Süleymān öldi tēp çav boldu. (140r3-197)

1.2.94. yayıl-/yağıl- fiili (DLT I,412) (<yā-d-(1)l- TTSKBS 2007:1096)

yayıl-/yağıl-: 1.Yayılmak.

Anda kēdin qarnınga keldi erse qarnı ta‘ām tiledi, cān içinde *yayıldı*.(6v19-10)

2.Herkes tarafından duyulmak.

qamuğları erdemlerin körgüzdiler atları çavları *yağıldı*. (107v18-150)

1.2.95.yıgıl- fiili (DLT III,79) (<yıg-(1)l- TTSKBS 2007:1134)

yıgıl-: Toplanmak.

Sizlerni uruğuñuz birle öltürgüsi turur terkin *yıgılıp* anı öltürüñ. (13r12-19)

Biz seniñ söziñ teñrilerimizni qoğmaz-miz tēdiler, *yıgıldılar* keneştiler. (29v11-41)

2.Sakınmak, uzak durmak.

Dünyāğa bariñ, maña ta‘āt kılıñ, ma‘siyetdin *yıgılın*. (21r21-30)

Atası aydı: ey İbrāhīm sen meniñ teñrilerimge bütmes mü-sen? Bu işdin *yıgılmadın* erse seni taşlağay-men bir ança mendin yırağ kitgil tēdi.(39r18-54)

1.2.96.yıqıl- fiili (DLT III,81) (<yıq-(1)l- TTSKBS 2007:1137)

yıqıl-: 1.Devrilmek, yığılmak.

Hāzer ot keltürdi ol samanga kemişti, Mevlī yarlığı birle keldi ol otdın bir kesekni ketürdi Hāzerniñ başınga saldı Hāzer *yıkıldı*, köye başladı.(42r13-59)

2.Herhangi bir sebeple göçmek, yıkılmak.

Eger tam *yıkılrsa* ol māl körünüp özgeler almasun tēp ol tamnı rāst kıldım. (131r1-184)

1.2.97.yitür- fiili (DLT III,67) (<yit-(i)r- TTSKBS 2007:1148)

yitür-: 1.Yanlış yola girmek, kaybolmak.

Mevlî ta'ālā yarlıgı birle yel kopardı, kârvân yol *yitürdi*, Mâlik Ze'r arkışını yıgıdı, arkış tüşdi
Mâlik aydı: (74r12-102)

2.Ne olduğunu, nerede bulunduğunu bilememek, kaybetmek.

Bizge raħm kılıñ melikniñ sağusın *yitürdiük*, kim anı çıkarıp bërse bir tewe yükü buğday
bèrelıñ. (97r2-135)

1.2.98.yoğur- fiili (DLT II,102) (<*yuğ-ur- TTSKBS 2007:1152)

yoğur-:1. Karıştırmak.

Cebra'ıl Mevlî yarlıgı birle kelip kaçram-ı Şaristānīni yeri birle *yoğurup* astını üstün kıldı.
(65r15-90)

2. Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna
getirmek.

Mūsî koptı otun yondı, un *yoğurdi*, emgenü başladı közindin yaş açar, yüzindin suw tamar
èrdi. (130r9183)

1.2.99.yolçıla-fiili DLT(-) (<yol+cu+ TTSKBS 2007:1157), la-)

yolçıla-: 1.Yol göstermek.

Bözçilerdin keçerde yol sordı, yawuz yolğa *yolçıladılar*, tikenlik yerge tüşti, anlarğa kağadı.
(18r13-26)

2.Ulaştırmak

Ey ata maña 'ilmi bërildi saña bërilmedi, sen meniñ sözümni işitgil men seni köni yolğa
yolçılayın tedi. (19r14-54)

3.Göndermek.

Kāveş aydı: men ol işni k'lu bilmes-men ammā kimersege *yolçılağayın* ol s[aña] keltürgey.
(139v14-197)

4.Uğurlamak.

Ya'nî meniñ yārānlarım yulduzlar teg turur, qayı yulduzı körüp kılavuz kılıp yörüdüniz erse rāst yolğa *yolçılar*. (202v13-289)

1.2.100.yoluq- **fili** DLT(-) (<yol+(u)k- TTSKBS 2007:1158)

yoluq-: 1.Rastlamak.

Cebrā'il bir aṭ tutup Mikā'il sağındın İsrāfīl solındın bolup köklerni kezdürdiler. Ferişteler *yolukmuşda* Ādem es-selāmün 'aleyke yā melāikete'llāhi tēp selām kılır. (7r21-11)

2.Karşısına çıkmak.

Lūṭ tepredi it ilgerü tewe soñındın, kim *yoluksa* it, tewe tepinür erdi. (58v4-80)

1.2.101.yöri- **fili** (<yorı- DLT I,367) (< * yöri- < *y or - (1)- TTSKBS 2007:1195)

yöri-: 1. Gezmek, dolaşmak.

qaçan Ādemni uçmağğa kiwürdiler erse ni'metlerin, hūrların, kuşurların kördi, ammā öziñe meñeyür kimerse yoq üçün könli tölenmedin keyik teg bolup uşmağ içinde *yöriyür* erdi.(7v5-11)

Bu qan ādeminiñ teninde neteg yörise şeytān andağ *yöriyür*. (9v16-14)

2.Yüzmek.

Suw üze ördek *yörügenin* körgüzü bērdi, aña oşsayu kimi yüze başladı. (24r1-33)

Kimi kılır-men tepesiñe minip suw üze *yörür*-men (24r4-33)

3. Yürüme.

Ba'zılar aymışlar: ewdin ewge *yöridi* kāfirlerge haber kıldı, körklüg yigitler qonuç kelip turur tēp. (60v4-83)

4.Hareket emek.

Aymışlar: bu eki aylıq yērni yēl üze *yörügenlerin* bilmes erdiler. (138v4-195)

5.Gelmek.

Ey müsülmānlar, Resūl ‘alehi's-selām üze bu zulmler *yöridi*... (249r1-362)

1.2.102.yörit- fiili (<yoritmak DLT I,115) (< yürü- t- TTSKBS 2007: 1195, < * yöri- < *y or - (1)-

yörit- :1- Hareket ettirmek.

Aynı ve künni ve yulduzlarını yaratdı, felek içinde *yöritti*.(3v1-6)

2.Söylemek.

Hüd ‘aleyhi‘s-selām tilinde *yöritti*: sizge yel tip kelgey, kamuğunuznu yel birle helāk kılğay. (29v8-41)

Ey oğlı kıızı bolmağanlar, boldı erse murādça bolmağanlar içleriñiz arıtıñ, i‘tikādlarıñız yarıtıñ, bu kelimātnı tilde *yöritiñ*. (878r17-108)

3.Yerleştirmek.

Tamları bir kerpiç altundın, bir kerpiç kümüşdin, eki kerpiç arasığa yıpar za‘ferān *yöriütdi*.(124v1-174)

4.Uygulamak, yapmak.

Meryem aydı: Mevlī ta‘ālā yarlıqın *yöriütil*. (170r14-242)

1.2.103.yükle- fiili (DLT III,309) (<yük+le- TTSKBS 2007:1188)

yükle-: 1.Sorumlu tutmak.

Zelīhā қапуғда erini kördi, tapuғда elini tepretdi mekr saқındı, yazuқnı özündin köterdi ve Yūsufğa *yükledi*, aydı: (83v10-116)

Ey Zelīhā yazuқ sende özgege *yüklemegil*, andağ kılmağıl, meniñ haққımnı saқlağıl. (85r6-118)

2.Bir yere taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak.

қаңırға *yüklediler* қаңır kötermedi. (124r19-174)

İKİNCİ BÖLÜM

2.İSİMLER

2.1.Kök Hâlindeki İsimler

Kök hâlinde olan isimler ve anlamlarına ilişkin örnekler ve tasnifler şu şekildedir:

2.1.1.açığ ismi (DLT I,63) (<E.T. açığ O.T. <*ācığ TTSKBS 2007:54)

açığ: 1. Acı, ızdırap.

Ey melekü'l-mevt cān bērmek *açığın* işitip-meniñ cānımmı algıl. (20r20-29)

Men ādem erdim öldüm, telim yıllar kēçti etim, tenim sūñüküm çüridi toprak boldı, ol toprağdın küp kıldılar, bu suw açığı cān *açığı* turur tēdi.

(171v1-244)

2.Öfke.

Şem'ün, Rübīl açığlandılar, Ya'kūb oğlanları açığlansa b[ir] vilāyetni ħarāb kıılmağunça *açıkları* öçemes erdi. (63r8-87)

Zelīhāniñ *açığı* keldi, kıoptı enegisiğa bardı, ħālini aytu bērdi.(80v2-111)

3.Tadı bu nitelikte olan.

Kim teñizlerniñ *açığı*, sasığı ol tūfānda ölgenlerdin turur. (26v8-37)

4.Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duygu, tatlı karşıtı.

Ol üzüm aķ mu erdi, kızıl mu erdi, *açığ* mu erdi, süçüg mü erdi etmeki neteg erdi, idişi neteg erdi kıamuğın aytu bērerin.(88r21-123)

2.1.2.ağın ismi (DLT III,151) (<ağın, ağım, atım TTSKBS 2007:49-50)

ağın: 1.Diğer.

Yarlığ keldi: *ađınlarıñız* kıanı? (10v14-16)

İt Ādemğa ııındı, *ağın* kuş ırtlarğa tepüندی kamuğını ıavdı.(13r16-19)

2.Başka, farklı.

İmdi bizge atalarımız dīnini ıoğup *ağın* dīnğa mu ündeyür-sen? (31v16-44)

Ey melik bizge bu teñri kerekmez, bizni toıuşğa kemişti, *ağın* teñri tutunur-biz, bizni toıuşturmağay tēp. (32r21-45)

2.1.3.ağız ismi (DLT I,43) (*ağız TTSKBS 2007:56)

ağız: 1.Kapak.

Bir yıgaççığa sen kirgüçe sandūı yondurgıl, *ağzını* ıulf birle berkitsün, sen aña kirgil. (28r18-39)

Sēn bargıl ıatunuñğa ayđıl, tennūr *ağzın* aımasun, ötmeklerin ııkıarmasun men kelginçe, tēp. (228v8-329)

2.Giriş.

Hāzer ıalknı yığıp ol ot yaığan yerde ıukur ıazdı teriñ tüpi, tar *ağzı* keñ eni saman birle, arığsız nesre tolturdu. (43r10-59)

3.Yüzde, avurtlarda iki ıene arasında bulunan, ses ııkarmaya, soluk almaya vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

ıağunlardan yenııp Yūsuf *ağzığa* ıata bēriñ, kim tızrek teprense uluğrak yenııp Yūsuf *ağzığa* ıata bērse aña uluğrak, ııl'at bērgey-men tēdi. (85v4-118)

4.Ağız.

Yarlığ kēldi: bilmedüñ mü kim rūze tutđan ıulnıñ *ađzınıñ* isi meniñ ıatımda yıpardın sewügrek turur erdi.(120v1-168)

5.Kapların veya iıi boş şeylerin aıık tarafı.

Melik öñinde *ağzın* aıtılar, bir soyulmış ıoy ııktı. (164v6-234)

2.1.4.ara ismi (DLT I,87) (*<ara <*hāra TTSKBS 2007:74)

ara: 1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boluş, mesafe.

Tüş ermes-men, Yūsufdın keldim tedi. Yā'kūb ƙopdı a'rābīni ƙuƙdı, êki közi *arasında* öpti, aydı: (79v14-110)

Tamları bir kerpiç altundın, bir kerpiç kümüşdin, êki kerpiç *arasığa* yıpar za'ferān yürütdi.(124v1-174)

2.Kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi.

Tegme vilāyetniñ begleri kelip altun kümüş, yılķı ƙara, māl tawar yıǵdılar alǵuçı boldular, dellāl *ara* kirip artuƙǵa teger tedi. (75r7-103)

3.İç.

Ey yigitler sizlerniñ *arañız[da]* var yigit bar öwkesi kelse adaƙın yerge tepse tizige tegrü kömülür ermiş.(103v19-145)

Olar ƙorƙup öz için *ara* öz tilleri birle sözleşe başladılar. (104r18-145)

2.1.5.ata ismi (DLT I,32) (<ata TTSKBS 2007:86)

ata: 1. Baba.

Ol *ata* birle anasın üdürüp ümmet için

Yalbarıp Hākdın şefā'at satƙun alǵan Muştafā (2r10-4)

Bu süñükümdegi 'azīzni ne ƙılayın, tuǵmışdın soñ neteg saƙlaǵayın, oǵlum tēju elgimdin kim alǵay, ulǵarmışda kimni *atam* tegey, tēp yıǵladı. (183r4-260)

2.Ata, ced.

İmdi bizge *atalarımız* dīnini ƙođup adın dīnǵa mu ündeyür-sen? (31v16-44)

3.Eş.

Ol vaƙtda Eymene Muħammed Resūl'llāhǵa yüklüg boldı, altı ay kēçti erse *atası* 'Abdu'llāh öldi, Eymene tul ƙaldı. (183r3-260)

2.1.6.ay ismi (DLT I,82) (<ay TTSKBS 2007:91)

ay: 1. Ay, gezegen.

Bolğusı, bu cihānı, ol cihānı, *aym*, künni, kamuğ nerselerni anıñ sewüglügi üçün yarattım. (5r14-8)

Hasret teñizinde ğarķ bolmış, oķ teg boyı ya teg egilmiş, *ay* teg açuķ köñli tügme teg tügülmüş İsrā‘īlu’llāh oĝlı Zebīhu’llāh nebīresi, Hālīlu’llāh nāfilesi Yūsuf men-men tedi.(75v16-104)

2.Otuz gün.

kamuğ çerigiñe dört *ay* otun yıĝdurdı, kayu kayu kölükke yükleyü kelseler kötürmedi, tewege yüklediler. (40v15-56)

İshāķ tuĝmıřta kedin yegirmi üç yıl tirildi, yegirmi beş kün aĝrıdı, muharrem *ayında* penç-şenbe kün ikindük namāzı vaktında vefāt kıldı, yüz yegirmi toķuz yaşap. (56r10-77)

2.1.7.baş ismi (DLT I,79) (<baş TTSKBS 2007:118)

baş: 1. Baş, kafa.

ķarañĝu dünyāge ingen, üç yüz yıl tēp yıĝlaĝan hiĝābın işitken, tāacını *bařınĝa* urĝan, hil‘atin keçgen, kerāmeti birle mükerrrem bolĝan, teřrīfini bulĝan Ādemi-i şaşı ol ĝalīfe-i vefī. (5v3-8)

Yarlıĝ boldı: bu dört ķuřlar[nı öltür]gil, *başların* elĝiñe alĝıl, kalĝanın bir idişge alıp toĝraĝıl, bir biriñe ķatıp dört ülüş kılĝıl, dört taĝ *başında* ķođĝıl.(55r11-76)

2.Tepe.

Yılķı ķaraĝa tofraķ yüklep ediz taĝlar *bařınĝa* saçıp ařlıķ tariyur erdiler. (23r8-32)

Yarlıĝ boldı: bu dört ķuřlar[nı öltür]gil, *başların* elĝiñe alĝıl, kalĝanın bir idişge alıp toĝraĝıl, bir biriñe ķatıp dört ülüş kılĝıl, dört taĝ *başında* ķođĝıl.(55r12-76)

3.Bir şeyin yakını veya çevresi.

Anda kedin tüz [keñe]ř kılıp ķuđuĝĝa kemiřür bolup Yūsufnı tutup süđreyü ķuđuĝ *bařınĝa* [kelt]ürdiler.(70v19-97)

Ammā ĝās meydān *başında* arslanlar, barslar, pīller, itler, toñuzlar [k]elmiş erdi, kimersege başçı bolmasa kirü bilmes erdiler. (111r6-155)

Ançada Resül ‘aleyhi's-selām kavmi birle kirid, tennūr *başında* turuqtı, tennūr *başın* açtı
kütluğ ağzındın ürdi, aşaç ağzın aña ürdi, sofrā keltürün, tedi. (228v15-330)

4.Başlangıç.

Bir tişi imām Muḥammed bin Ḥasan-ı Şeybānīga ‘āşık boldı, yolu *başın* saklap olturdı.(82v7-
114)

Fir‘avn atlamıp suw *başınğa* bardı. (115r2-161)

5.Bazı yiyeceklerde adet.

Anı tañlap tururda yetti *baş* buğday kördüm, teñizdin öner, boyları tiñ. (89v4-125)

Ol aruq sığırlar anı yégeli barurlar, alar yemes erken yetti *baş* kuruğ buğday çıkar, tegme bir
kuruğ buğday yaş buğdayğa çulğaşıp ola[r]nı kuruturlar. (89v5-125)

6.Topluluğu yöneten kimse.

Ermele aydı: men üç yüz yetmiş yalavaçnı öltürdüm sën sözlegen söz birle kamuğınñ *başı*
sen-sen.(159r12-226)

2.1.8.berk ismi (DLT I,349) (<berk TTSKBS 2007:133)

berk:1.Sağlam, sıkıca.

Men bulardın küll yıraç-men kul-men Allāh mevliğā

kurşanıp kulluq kurını *berk* tutar-men yarlığın (39r9-54)

Elgim adaqımnı *berk* bağlağıl bıçaq ağırında talpınıp tonuñuzge kan tegmesün. (51v1-71)

Aymışlar: yeti yüz çerāğ yaqlur erdi, Ya‘küb bir tünle sakladı, şeytān kelp çerāğnı öçürürde
Ya‘küb sekridi şeytānnı tutup boynını zincirledi bir tirkükge *berk* tikdi. (62r8-86)

2.Kapalı.

Aymışlar: kim *berk* yerge kirse ya belāğa ilinse bu du‘ānı oqısa Mevlī ta‘ālā necāt
bergey.(71r1-98)

2.1.9.boy ismi (DLT I,14) (boy=bod <*bod TTSKBS 2007:163)

boy: 1.Beden.

Mışr  lini n dell lları yıgılıp Y sufnı kıymet kıldılar,  z *boyını n* ağırın a k m ŝ, ağırın a altun, ağırın a yıpar, ağırın a ŝeker, ağırın a  ar r, ağırın a ‘anber, ağırın a k f r, ağırın a edim-i T yifi. (75v6-103)

Ba’zısı bir  arıŝ, ba’zısı yawla  uzun, tırnakları yitig, *boyları* t sl g ıssıg sawukdın saklayu teg. (175r12-249)

2.Boy.

 asret te nizinde g r k bolmış, o  teg *boyı* ya teg egilmıŝ, ay teg a uk k nli t gme teg t g lmıŝ İsr ‘ilu’ll h oğlı Zeb hu’ll h nebiresi,  al lu’ll h n filesi Y suf men-men tedi.(75v16-104)

Bu  amıŝ kimni n *boyıga* te n  else ol kimerse sizge melik bolsun. (132r14-186)

2.1.10. l **ismi** DLT(-) (< :1 TTSKBS 2007:429)

 l :1. Memleket.

K ndin eğizrek himmeti

Mevr ŝı beglik d ny da

S rer * lni* bulnup bek  (2v4-4)

Ol N ŝir ‘d-d n k nyeti

 l aşasun y z yaşasun

Bolup mu t‘ Mevlisınđa

Mundın ziy de  urbeti (2v12-5)

2.Halk.

Nemr d k firli k  birle ulam s z işitmedi, * l* yıgılsun tanu luk b rseler turalı n tedi. (40r1-55)

2.1.11.er **ismi** (DLT I,16) (<er TTSKBS 2007:336)

er: 1. Koca.

Ol yoldın Һatunlarğa barmaq sünnet Һaldı, ammā Һaçan uçmaҺğa kirseler Һatunlar *erenlerge* kelürler. (7v18-12)

2. Erkek.

Һābīl uruğı yēti miñ *er* Һatun boldılar. (14v14-21)

3. Asker.

Mekkedin Mu‘āviye bin Bekr üç miñ *er* birle kēldi Һicāznı egirdi. (33v10-47)

2.1.12.ēş ismi (DLT I,47) (<ē:ş TTSKBS 2007:343)

ēş: 1. Eş, zevce.

Olar munı işitip kelgen *ēşlerin* sağındılar, Ka‘bege kelip Һurbān Һıldılar. (30r7-42)

2. Arkadaş.

Ey Yūsuf, telim yıllar boldı bizge *ēş* erdiñ eğgülik Һıldıñ, imdi bizler zindānda neteg turalıñ?
(91v15-127)

2.1.13.iç ismi (DLT I,35) (<iç E.T.<*içir+e TTSKBS 2007:423)

iç: 1. İçeri.

Anda kēdin ot yağdılar, ēki yıldın burun İbrāhīmni ağır kişen birle bağlap ew *içinde* tutar eşdiler. (40v21-56)

2. Akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri.

Uşbu kitmekdin ölmekimni tiler eřseñ senā

Men öñünde öleyin sen *içimni* yandurmağıl (50v12-69)

3. Bir ülke, şehir, topluluk, vb.nde olan veya yapılan.

Özi ilgerü kirid tayağın başı üze çewürdi, havāka saldı, yana tutdı. ‘Ālem *içinde* yığaçnı havağa taşlap yana tutmaq yehūdādın küldi. (64r12-89)

kaçan Rübîl Mısrđın çıktı erte yarım yolğa keldi erte Ya'küb yalavaçğa Ken'an içinde
Yüsufniñ köñleki yıldı keldi erte feryād kılıp aydı:(105v16-147)

4.Ortam.

Ammā Yüsufniñ yüziñe niķāb örtmediler, şüretin hicāb içinde kizlemediler. (76r19-105)

5.Nesnelerin veya kimselerin arasında bulunan nesne veya kimse, ara.

Zeliħā ol hāde perdede oturur erdi, perde içindin ayakçığa işāret kıldı ve aydı: meni Yüsuf
hiç yamanladı mu? Ayakçı aydı: seni hiç ağızlanmadı. (90v16-126)

Ol hāde Yüsuf anı işitip niķāb içidin yığladı. (93v21-131)

6.Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında geçen bir zaman.

Bu kırk yıl içinde tınaqları uzamadı, saçları tarakğa muhtāc bolmadı, tonları opramadı.
(119r8-167)

7.Oyuk şeylerin boşluğu.

Cebre'İlni kördüm atı tuyağındın bir avuç tofrağ aldım buzağuniñ içige saldı. (126v21-178)

ķoy aydı: meni sağdı, ayak aydı: meniñ içimge süt sağdı, taş aydı:(157v20-224)

8.Üst.

Aymışlar: yazığa çıkıp kırk ün kün secde içinde yığ[ladı]. (135v14-191)

9.Ten ile dış giysiler arası.

Süleymān kaçan tahāret kılur bolsa iç tonını, yüzükini Āmene atlığ karabaşğa bérür erdi.

(143r17-202)

Süleymāndın burun Āmene keldi iç tonın, yüzükini aldı barmağığa soktu. (143r18-202)

10.Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunan, dış karşıtı.

Bu eki iç arıklar uçmağda aķar, bu eki taş arıklar biri Nîl deryāsı turur biri Furat turur. (209r8-
299)

2.1.14.is ismi DLT (-) (<*İs~İş TTSKBS 2007:439)

is:1. Koku.

Yarlıg keldi: bilmedün mü kim rûze tutğan ıulnıñ ağızınıñ *isi* meniñ ıatımda yıpardın sewügrek turur erdi.(120v1-168)

Ol atlar suw içgeli keldiler, çağır *isin* tapıp içmediler.(140r16-198)

2.Belirti, işaret.

ıarınçga aydı: bu sözdin ıased *isi* kelür, maña bolsun özgelege bolmasun.(139r16-196)

2.1.15.ıara ismi (DLT I,7) (<ıara TTSKBS 2007:462)

ıara:1. Kara, siyah.

İbrâhım Lûtga aydı: munda tüşgil. Tüşdi, *ıara* ewge tégdi.(47r6-64)

2.Kurak.

Bulutlar yaş akıtısa yaş oğlan anadın tuğar teg yaş yaşap ölgen *ıara* yerdin kök *yaş* otlar ünér.

(68r15-94)

2.1.16. kat ismi (DLT III,240) (<kat TTSKBS 2007:474)

kat: 1.Huzur.

ıatımda ‘ucbge *ıatıglık* ‘ibâdetdin sewügrek turur. (5r20-8)

Melikniñ şabrı ıalmadı, ıoptı Sâre *ıatında* yüzün tilep elig sundı. (46r1-63)

2.Yan.

İbrâhım butnı atası *ıatından* ııkarıp boynına yip bağlap suwga salıp toprakga bulđap bázârğa kiwürdi.(39r1-54)

Sâre İbrâhım *ıatında* olturdı, melik aydı: ey ‘abda‘llâh, meniñ mālım mülkimniñ nihâyeti yok yarusını saña bereyin tedi, karındaşıñnı maña bergil tedi. (45v13-63)

3.Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

Yana üçünçi *kat* kök feriştelere indiler bürküt şüretliĝ, olarnıñ tegresini egirdiler. (121r9-169)

2.1.17.katıĝ ismi (DLT. I,110) (< E.T.katıĝ ~ O.T. * katgı ~ katkı ~ katıĝ TTSKBS 2007: 475)

katıĝ:1.Hoşĝörüsüz, acımasız, merhametsiz.

Ol *katıĝ* kórkinç ‘azāblarnı köreyin, tedi. (20v4-29)

Yana saķındı zindānga yol körküzdüm tēp baĝrı tüter, meyli bar tēdürgem tēp *katıĝ* kınĝa işāret aydı.(84r6-116)

2.Yüksek ses, çıĝlık.

Şālih olarĝa tegdi, bir *katıĝ* ün işitildi. (36v20-51)

3.Çok, aşırı derecede.

Nemrüdniñ bir but yonĝuçı inaĝı bar erdi Āzer atlıĝ, atı Tārih erdi, butĝa *katıĝ* tapnur üçün Āzer atadılar. (38r5-53)

Anı işitip *katıĝ* kórkdı, kađĝuluĝ bolup yeti tün kün yer titredi zelzele boldı.(42v6-58)

4.Sert, yumuşak karşıtı.

Yūsufnı bir *katıĝ* inırçaĝa mündürdiler, yolĝa kirdiler. (74r4-102)

Tañlayu barıp topuz birle ururda elgin üstünrek kötürti *katıĝ* urdı, Nemrüdniñ başı yarıldı. (45r1-62)

5.Hızlı.

Mūsī *katıĝ* yöridi Yūşa‘ teñ yöri bilmedi. (129r21-181)

2.1.18.kēn ismi (DLT III, 358) (<E.T. keñ ~ kiñ DLT kē:n TTSKBS 2007:364)

kēn: 1.Büyük.

Nūh aydı: ‘alem ĝayet *kēn* turur., kāfirle telim, men kayu yerĝe barıp senün yarlıkın tegüreyin tedi.(23r13-32)

2.Geniş.

Hāzer halkını yığıp ol ot yağan yerde çukur kazdı teriñ tüpi, tar ağız *keñ* eni saman birle, arıgsız nesre tolturdu. (43r10-59)

Andağ kim yüzi kavarmış yargağ deg, eki erinlerin Habeşî erinleri deg, közleri çakır burnınıñ töşükleri *keñ*. (83r11-115)

2.1.19.kız ismi (DLT I,7) (*kız<*kır TTSKBS 2007:522)

kız: Bakire kız.

kaçan Yūsuf Zelihāğa koşıldı erse anadın toğmış teg *kız* erdi.(110r19-154)

2.Dişi çocuk.

Melik aydı: *kız* qarındaşlarıñızni maña bériñ, atañızni tağı sizlerni ma māl birle ‘azīz kılayın, kamuğdın artuğ bolğay-siz. (63r7-87)

2.1.20.kol ismi (DLT III,134) (<kol TTSKBS 2007:534)

kol: 1.Taraf.

Bir ançası uşmañniñ oñ *kolında* turğuzdı, bir ançası tamuğniñ sol *kolında* turğuzdı. (10v8-15)

2 .El.

Şemvīl yalavaç ol kamaşğa ölçep tégme bir kişiniñ *kolığa* bir yığaç bérdi.(132r15-186)

Cebre’īl keltürgil tedi, Süleymānnı ündep hatnı *kolunğa* bérdi erse açmayın oqudı, açıp baqtılar. (136v7-192)

3.Kol, organ.

Kün orta boldı kâfirler yanıp keldi, kördiler butlarınıñ *kolı* butı sınıuğ, başları kesük. (39v15-55)

Andın Ādem *kolunğa* elgini o nūrğa kötrü bérdi, nūr andın inip şehādet ernekiniñ uçında turuqtı. (7r16-11)

4.Askeri birlik.

Bularnıñ *kolındın* nè kélgey qoygıl barsunlar, siziñ küçüñiz olarğa aytsun. (118r4-165)

5.Vadi.

Ol tağda bir *kol* bar erdi, Kāyne atlıg, suwları andın kelür erdi. (34v14-48)

Bularnıñ ataları šemüd bir kün ol *kol*da bir taşdın ün işitdi.(34v15-48)

6.Dere.

Elim yağmur yağdı, *kollar* toldı, kamuğ ğusl keltürdiler, suw aldılar, yılqı qaraların su[ladılar]. (221v7-317)

2.1.21.koş ismi (DLT III,126) (< O.T. koş~koşa DLT koş KTT SBS 2007:544)

koş: 1. Çift, iki, bir şeyin eşi.(Bakırcı ,2016:53)

Lut ‘aleyhi’s-selām Mağdis yerinde *koş* uy alıp aşlık tarıyur erdi. (57v19-79)

2. Çiftleş(tir)mek, (zorla) eşcinsel ilişkide bulunmak, livata yap(tır)mak, erkek erkeğe cinsel ilişki. (Bakırcı, 2016:53)

Yana aydı: siz erenlerni alur-siz yol keser-siz, arqışnı urup mällarnı alur-siz, encümende olturup halknı *koş* kılur-siz. (59r3-82)

3. Koş (atlı), hükümdarın yanına katılan/koşulan at. (Bakırcı, 2016:53)

Yūsuf (19) atdın tüşdi atası birle körüşti, atasını altun kañlığa mündürdi, on miñ (20) *koş* atlıg, barçası altun kümüş üstemlig tört miñ kul oğlan kamuğı altun qurlu[ğ] (21) bu aزامetlig birle kirdiler Mışırğa.(106v20-149)

4. Topraqı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan (bir çift öküz). (Bakırcı, 2016:53)

Aydı: Lūt *koş* sürmekni qoğdı, aydı: ey Cebrā‘ıl ne keltürdüñ? (57v21-80)

5. Çift öküzlük (alan ölçüsü birimi). (Bakırcı 2016)

Aymışlar: tört *koş* öküzlük yerni sarāy kıldurdı. (124r21-174)

2.1.22.kök ismi (DLT I,64) (<kö:k TTSKBS 2007:377)

kök :1.Gök.

qavmi ‘ārın kötrümedin *kökke* aqқан ‘isi ol

Ümmetiqa buluşuban yerde qalğan Muştafa (2r11-3)

Kündüz bu işler birle turuñ keçe bolsa *kökke* aşıñ, tañ atqınça tã‘at qılıñ tēp aydı.(21v2-30)

2.Yeşil.

Bulutlar yaş aqıtısa yaş oqlan anadın tuğar teg yaş yaşap ölgen qara yerdin *kök* yaş otlar ünēr.

(68r15-94)

Bir tirki belgürdi ağaqları havāda, içide aq etmekler taqı bişgen balıqlar taqı sirke *kök* otlar kim qalayıq yeyürler. (172r3-244)

3.Ot.

Bu yētti yıldın soñ yana yētti yıl kelgey kim kökdin yamğur yağmağay, yerdin *kök* yaş önmegey. (90r18-126)

2.1.23. qudı/quyı ismi (DLT I,100) (<*quduğ TTSKBS 584-585)

qudı/quyı: 1.Aşaqı.

Suw kötrüldi erse tağ tepesinde *qudı* oğradı, tört sıñardın qāf tağıña tokıdı.(26r5-37)

Olar Hūdın tepedin *qudı* salıp, sen bizni teñrilerimizdin ağırğalı mu keldin? Tediler. (29r14-41)

2.Alt.

Mevlī ta‘ālā bu şehrnı qalāyıqı birle yer *qudı* iddı, mendin ağın teñrini birlegen kimerse yoq erdi. (36v13-51)

Bular maña ta‘n qılmasunlar, mālın sarāyın yer *quyı* idğıl. (125v19-176)

2.1.24.qul ismi (DLT I,27) (<qul TTSKBS 2007:564)

qul: 1.Köle.

İlyās sarā[yğa] kireyin tedi. Bir *kul* çıktı İlyāsniñ elgin tutup yırak èltip koydı. (159r1-226)

2.Tanrı'ya göre insan.

Cebre'ıl kelip aydı: ey İlyās Mevlī ta'ālā yarlıķar, men ħalī-men évmez-men, *ķulumğa* aygıl
ķayu kün sançışmak tiler.(159v6-226)

2.1.25.küç ismi (DLT I,81) (< E.T. O.T. *kūç TTSKBS2007:393)

ķüç: 1.Zulüm.

Mevlī 'azze ve celle bizni bēş nersedin yıgmiş erdi: ķan tökmekdin, rüşvet almaķdın, zinā
ķılmaķdın, *ķüç* tegürmekdin, ħamr içmekdin.(22r1-31)

Sāre aydı: maña *ķüç* ķılmadıñ ammā teñri yalawaçıge *ķüç* ķıldın. (46r7-63)

2.Güç.

Reyyān Yūsufniñ *ķüçin* kuvvetin körmüş erdi. (107v12-150)

3. Ekonomik ve askeri potansiyel.

ķüçleriñe, bođlarıña yaraşu butlar ķıldılar. (29r17-40)

Bularniñ ķolındın nē këlgey ķoygıl barsunlar, siziñ *ķüçüñiz* olarğa aytsun. (118r4-165)

4.Büyük etkinliği ve önemi olan nitelik.

Oğlum öldi oğlanları ķaldı, olarnı baķarğa *ķüçüm* yok. (171r7-243)

2.1.26.kün ismi (DLT. I,69) (<*kūn TTSKBS 2007:395)

kün : 1.Gün.

Ol ķıyāmet *ķün* şefā'atniñ ķurını ķurşaban

Yalnayu turğan tilindin 'āşı yulğan Muştafā (2r12-3)

Ķābīl Hābīlni öltürti erse yēti *ķün* yēr teprendi, (16r21-23)

2. Güneş.

Bolġusı, bu cihānnı, ol cihānnı, aynı, *künni*, kāmug nerselerni anıñ sewüġlüġi üçün yarattım.
(5r14-8)

2.1.27.öñ ismi (DLT I,40) (<öñ <n, g TTSKBS 2007:662)

öñ: 1.Önce.

Tuġġan oġulġa bėrmegil, *öñdin* taķı soñdın tuġġanġa bėrgil.(4r19-7)

2.Ön.

İdi ‘azze ve celle yarlıġı birle ol nūrñ Ādemniñ elindin *öñ* yaña kıyınġa indi, yana eġniñe indi.
(7r14-11)

Ol oġurda trġi kim olarnıñ ‘ıdları, boldı, olar aşlar boġuzlar kılıp butlarġa keltürüp *öñinde* kōdar ęrdiler. (39v5-55)

2.1.28.soñ ismi (DLT III,357) (<O.T. songuk <son(g) TTSKBS 2007:798)

soñ: 1.Sonra.

yana ādem yaratmış *soñ* fazlı keremi birle bizlerni er yaratdı. (1v4-4)

Andın *soñ* kādım ihsānı birlen (1v7-4)

2.Arka.

Lūṭ tepredi it ilgerü tewe *soñundın*, kim yoluksa it, tewe tepinür ęrdi. (58v4-80)

İmām Muhammed ewge kirdi, tişi *soñınça* kirdi kapaġ berkitti ve İmām Muhammedeġe yapuştı, niçe öġüt bėrdi, kábül kılmadı, aydı: (82v9-114)

3.Akıbet.

Mūsı çıķtı ęki yüz miñ sanç[ış]ġu teg er birle Hārūn ęerig<i> birle *soñını* sordı. (115v4-161)

4.Bitiş.

Yėti kāt kök ferişteleri ‘ibādet kılıp niçe ševāb bolur ęerse ol ęki rek‘āt namāz ötep *soñında* bu kelimātını oķıġanlarġa ança ševāp bėrgey-men tęp yarlıķadı. (214v5-307)

2.1.29.su/suw ismi (DLT I,15) (E.T. suw~suğ~suğ~su <*sub TTS KBS 2007:811)

su/suw:1. Akarsu.

Çehâr-şenbe kün *sularnı*, yulakları yaratdı, yığaçlar ve ot yemlerini öndürüp rüzî ulaştırdı.(3v3-6)

2.Meyve, sebze vb.nin sıkılmasıyla elde edilen sıvı.

Az künde incir birle üzümniñ *suwı* arar, se[niñ] azuğın armadı. (165r13-235)

3.Su.

Yüsufumğa yahşı bakıñ, açsa aş bëriñ, *suwsasa suw* bëriñ, arsa egniñizge alıñ. (69v19-96)

2.1.30.tam ismi (DLT I,153) (<tām TTSKBS 2007:264)

tam: 1.Dam.

Maşrıqdın mağrıbğa tegi tutuş tamdın ewler erdi, *tamdın* tamğa maşrıqdın mağrıbğa tegi yörise bolur erdi. (23r6-32)

Möşük tamdın *tamğa* aşıp yörise yüz yığaç yer yörir erdi. (23r10-32)

2.Ev, bina.

Bir yığaçlık yer otun yıgdılar erse tegrasiñe edimdın *tam* yaptılar, neft birle kükürt birle suvadılar. (40v21-56)

Anda kedin ol taş tepesinde ruhām taşını *tam* qopardılar, olarnıñ qarısı birle kırk qarı edizliki, *tamnıñ* eninçe. (62v8-87)

3.Çatı, yüksek yer.

Erkek tawuk uğğa kirmiş üçün kimige kirip kimi *tamınga* aşıp kanat toqıp çarlayu başladı. (26v16-37)

2.1.31.taş ismi (DLT III,152) (<*taş TTSKBS 2007:865)

taş: 1. Kabuğu olan veya dış kabuk durumunda bulunan yiyeceklerin dış kısmı.

Bādām meñizlig kiminiñ *taşı* ma yènmez içi ma yènmez kagun, Һarpuz meñizlig. (12v18-18)

2.Taş

Tağı yana *taş* birle yençdi, qābīl anı körüp öltürmek ögrendi. (15v20-22)

Bularniñ ataları şemūd bir kün ol qolda bir *taşdın* ün işitdi.(34v15-48)

3.Dışarı.

Yalguz Züreyte atlıg qarabaş qaldı, qaçıp çıqdı, *taşdakılarga* Һaber kıldı, suw qoldı bərdiler.(36v7-51)

4.Put.

Yana fazlınıñ eşerini zāhir qılsa *taşqa* tapunğan ‘Ömerni Teñriğa tapunğan qılur. (196r16-279)

5.Hariç, başka.

Ya’nī qarındaşım oğlı söziğe boyun sunuñ, rās yalğan erse anıñ üçün Teñri eğgülikindin *taş* sözlemes. (205v5-293)

6.Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunan, dış karşıtı.

Bu eki iç arıqlar uçmağda aqar, bu eki *taş* arıqlar biri Nīl deryāsı turur biri Furat turur. (209r8-299)

2.1.32.teñ ismi (DLT III,355) (<teñ TTSKBS 2007:276)

teñ: 1.Benzer.

Mescidü’l-Һaram *teñinçe* erdi, taht üze bir kürsī iddi Ka’be teñinçe erdi. On yıgaçlık yer Һaram atandı. (7r11-11)

2.Eşit, denk.

Tā’atin kökke ağdurur erdiler, kamuğ yer Һalkı tā’atları birle *teñ* kelür erdi.(22r5-31)

Mūsī katıg yöridi Yūşa’ *teñ* yöri bilmedi. (129r21-181)

2.1.33.ten ismi (DLT II,307) (<ten TTSKBS 2007:879)

ten:1.Beden.

Bu kan ādemīniñ teninde neteg yörise şeytān andağ yöriyür. (9v16-14)

Men[in ümmetim]niñ *tenini* tamuğ oñıa ħarām kılsa hıç ‘acīb bolmağay. (15r12-22)

2.Deri.

Törtünçi *teni* şişuq érdi.(130v13-183)

2.1.34.tiş ismi (<tişle- DLT III, 294) (<*ti:ş TTSKBS 2007:289)

tiş:1.Çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntılardan her biri.

2.Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

Yana ol қапуғını bağlap kilīdni bir yerde қoymış érди, ol kilīdniñ on sekiz *tişi* bar érди қamuғı temürdin. (176r6-250)

2.Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

On yığaçlıq yer ħaram atandı, Mevlī ‘azze ve celle Ādemni қamuғı körklügler birle bezedi, *tişlerindin* nūr balқınur érди, (7r12-11)

2.1.35.ton ismi (DLT I,19) (E.T. ton <*tôn TTSKBS 2007:298)

ton: 1.Vücutun belden aşağısına giyilen uzun ve-ya kısa iç giysisi, külot.

Yūsuf anı mundağ kördi erse tegme bir қапуғ sanınca tiz *tonınıñ* bağığa tügün sala başladı. (80v20-112)

қақан Zelīhā Yūsufnı ewge kivürdi erse қапуғlarını temür zincirler birle berkitti erse Yūsuf anı sezip tiz *tonı* bağığa tügünler ur[dı]. (82v20-115)

2.Giysi.

Her kişi neteg renk kerek aygıl men ol renglig *ton* çıkarayın. (171v11-244)

Bu cādū turur, tēp tonlarını suwğa iltip ta[ş]ğa urdı er *tonlarını* boyağı arığraq boldı. (171v14-244)

2.1.36.tüp ismi (DLT I,52) (<*tūp TTSKBS 2007:287)

tüp: 1.Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği ve nokta ve çevresi veya bir şeyin yanına başı.

Hile kıldı, adağında na'leyni bir yığaç *tüpinde* kıldı. (20v9-29)

Kimerse ol şandūknı kötrüp ol tağnıñ *tüpinde* kıldı. (28r18-39)

2.Kenar.

Bardılar taş *tüpinde* yatdılar Mevlī yarlığı birle ol taş yaruldı kamuğın helāk kıldı. (36r5-50)

Yerliki mey-gün bağırdın abuğı yaşıl kızıl

Arası butağ yapurğak tal çeçekler *tüp* tüzi(68r21-94)

3.Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü.

Aydılar: teñiz *tüpi* balçık neteg kireliñ.(115v12-162)

Mevlī ta'ālā yel ıddı, kün ısığı bir sâ'atda teñiz *tüpi* kırıdı.(115v13-162)

2.1.37.tüz ismi (DLT I,60) (<tūz TTSKBS 2007:315)

tüz: 1.Düzlük.

Maña bir kēñ *tüz* yazı, sağ topraklık yer hāşıl kılıñ .(62v4-86)

2.Aynı, ortak.

Anda kedin *tüz* [keñe]ş kılıp kuğuğga kemişür bolup Yūsufnı tutup südreyü kuğuğ başınğa [kelt]ürdiler.(70v19-97)

2.1.38.uç ismi (DLT I,40) (<ūç TTSKBS 2007:954)

uç: 1. Genellikle uzun bir nesnenin, incelerken biten son ve sivri noktası.

Bu teriniñ belgüsü örnekler *uçunda* kaldı. (7r2-10)

Andın Ādem kōlınğa elgini o nūrğa kötrü bērdi, nūr andın inip ŧehādet ernekiniñ *uçında* turuqtı. (7r16-11)

2. Bir ŧeyin baŧ ve son noktası.

Tayaqniñ *uçın* üñdiler, sīm-āb toldırdılar. (112v4-157)

2.1.39. yalıñ/ yalañ ismi (DLT III,373) (<yala(/ı)n(/ñ) TTSKBS 2007:1045)

yalıñ/ yalañ: 1. Çıplak.

Zillet belgürdi erŧe tācdın hulledin *yalıñ* qaldılar. (12r12-18)

Tāvus Yeŧānğa tüŧdi. kamuğlarınñ ħalleri aynadı, Ādem Ĥavvā *yalıñ* qaldılar, İblīs mel‘ün boldı. (13r4-19)

2. Örtüsüz.

Dāvūd közi taŧkarı tüŧdi erŧe bir kıız kördi *yalıñ* baŧ, bu ne turur? tēp turur ērdi. (135v6-190)

Resül mübārek baŧıñ Ĥadīce tiziñe qoydı, Ĥadīce baŧın *yalañ* kıldı, imdi körer mü-sēn? tēdi. (194r12-276)

2.1.40. yan ismi (DLT II,19) (<yān TTSKBS 2007:1052)

yan: 1. Bölüm, kısım.

Ādemnüñ sittin eyegüsindin *yanından* Ĥavvānı yarattı. (7v7-11)

2. Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanlardan her biri.

Aymıŧlar: Cebre‘il yılda ēki yolu kelip olarnı sağdın solğa ēvürür ērdi, *yanları* çürimesün tēp. (179v6-255)

2.1.41. yel ismi (DLT I,95) (<yel <yi:(ī) TTSKBS 2007:1111)

yel: 1. Yel.

Yel belgürdi aydı: ey Cebra‘il bu ne ol ? (14r13-20)

Yinçü yâkût birle muraşsa‘ kılğan kevkebler ornatmış ol ‘alemni kötürseler *yêl* anı tepretse kök körer êrdi. (106v9-149)

2.Nefes.

Ol aydı: bu kün Muhammed ağzından *yêl* ürse öler-men, anıñ için kim men seni öldürgem temiş êrdim. (231r3-334)

2.1.42.yêr ismi (DLT I,15) (<*yêr KBS TTS2007:1124)

yêr : 1.Yer.

Yêtildi kim peygamberler kışşalarığa gâyet rağbetimiz bar. Têgme *yêrde* ol kitâbet taplur ammâ (2v14-5)

Mescidü‘l-ğaram teñinçe êrdi, taht üze bir kürsî ıddı Ka‘be teñinçe êrdi. On yığaçlık *yêr* ħaram atandı. (7r11-11)

2.Yeryüzü

Bu *yêr*, su üze yaratıldı êrse taqtamadı teprenü başladı, anı toqtamak için (3r18-5)

kılur-men andın ħalk yaratur-men , *yêr* mülkini anlarğa bérür-men têt ħitâb keldi.

3.Mesafe.

Möşük tamdın tamğa aşıp yörise yüz yığaç *yêr* yörir êrdi. (23r10-32)

4.Toprak.

Yünus Mūnisni yudı, *yêrge* kömdi.(155v4-221)

2.1.43.yığaç ismi (DLT I,14) (<*ığaç KBS TTS2007:51)

yığaç:1.Ağaç.

Çehâr-şenbe kün sularnı, yulaklarnı yaratdı, *yığaçlar* ve ot yemlerni öndürüp rüzî ulaştırdı.(3v3-6)

Yığcıdın yığmağda ne ħikmet êrdi? Cevâb: Mevlî ‘azze ve celle Ādem yaratmazda aşnu *yêr* yüzine ħalife yaratur-men. (9v18-14)

2.Dal.

Bargıl yulğun *yığaçıdın* tayağ tutgıl. (18r11-26)

3.Yaklaşık 6 km'lik uzaklık ölçüsü.

Möşük tamdın tamğa aşıp yörise yüz *yığaç* yer yörir erdi. (23r10-32)

2.1.44.yol ismi (DLT. I,53) (<*yöl TTSKBS 2007:1156)

yol: 1. Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi.

tā'at *yolında* tizgen, ma'şiyet yabānın kezgen, az azıgluğ köp (2r18-4)

2.Sebeb.

Ol *yoldın* hatunlarğa barmağ sünnet qaldı, ammā kaçan uçmağğa kirseler hatunlar erenlerge kelürler. (7v18-12)

İbrāhīm anı körüp turur erdi, kaçırğa la'net kıldı, ol *yoldın* uruğlamas tédiler. (40v17-6)

3.Ulaşımı sağlayan yer.

Bözçilerdin keçerde yol sordı, yawuz *yolğa* yolçılادılar, tikenlik yerge tüşti, anlarğa qarğadı. (18r13-26)

4.Uyulan ilke, sistem, tarz, tarik.

Bildi erse Rūm melikige bitig ıdtı, men seniñ *yoluñdın* sawuldum, sen bargıl kısrānı öltürgil, ol maña yawuz saqındı, küçlüg erenler mende turur, tēp silāhlar mende turur, tēp. (231r13-334)

2.1.45.yüñ ismi (DLT I,150) (<*yüñ/yüñ <*üñ TTSKBS 2007:1193)

yüñ: Tüy.

Anıñ üçün Ādem oğlanları sıçanı tutup *yüñini* yolup söklürler. (13r13-19)

2.Yün

Ol koylar *yüñin* egirdi Ādem toqıdı. (13v11-20)

2.2.Gövde Hâlindeki İsimler

Fiilden isim, isimden isim yapım eki alarak oluşan isimlerin anlamlarına ilişkin örnekler ve tasnifler şu şekildedir:

2.2.1.açuk/açuk ismi (DLT I,64) (<E.T. *açuk aç-(1)k TTSKBS 2007:48)

açuk/açuk: 1.Belirgin bir biçimde.

Ey Yūsuf, tüşleriñ yawlaķ körklüg turur, qarındaşalrıña aymağıl saña yawuz sangaylar, şeytān ādemīga *açuk* düşmen turur. (67v9-93)

2.Kolay anlaşılır, vazıh.

Açuk aydım işitmediler, sır içinde pend bērdim kabūl kılmadılar. (23v2-33)

Du‘ā kılgıl bu söz bizge belgüsiz boldı *açukrak* aysun, inşā’a’llāh kim bulunğay. (128r12-180)

3.Yalın, örtüsüz.

Resūl ‘aleyhi’s-selām kefenlik tiledi bulmadı, kaplan terisidin yağusı bar ērdi, aña yörgediler, yetmedi adaķı *açuk* qaldı ērse ēr tonı keltürüp adaķlarıga örttiler. (224r3-322)

4.Boşluk.

Tihāme tapa bardılar feriştelerni kördiler qanat qanatga toķup hāvada tururlar, igne kirgüçe *açık* yoķ. (184r10-261)

2.2.2.ağır ismi (DLT I,52) (<ağ-(1)r TTSKBS 2007:53)

ağır: 1.Sıkıntı veren, bunaltan.

Anda kēdin ot yaķdılar, ēki yıldın burun İbrāhīmni *ağır* kişen birle bağlap ew içinde tutar ērdiler. (40v21-56)

Yalavaçlıqğa nelük unamadıñ? Aydı: *ağır* yük turur. (163v12-232)

2.Çapı, boyutu büyük olan.

Kêçmiş barmışnı ƙođsun, ƙızını yaraşturup maña ığsun, yok ęerse anuđ bolup tursun *ağır* ęerig birle kelür-men.(65r3-90)

3.Ağırlık.

Mışr ęliniñ dellälları yığılıp Yūsufnı ƙıymet ƙıldılar, öz boyınıñ *ağırınça* kümüş, ağırınça altun, ağırınça yıpar, ağırınça şeker, ağırınça ģarīr, ağırınça ‘anber, ağırınça ƙāfūr, ağırınça edīm-i Tāyifī. (75r6-104)

4.Sayıca fazla, kuvvetli.

Yangıl olarğa ayđıl Süleymānğa [muťı‘] bolsunlar yok ęerse *ağır* ęerig birle kelür-men ƙamuđların ęıřarur-men.(149r14-211)

5.Çetin, güç.

Aydı: İđiyā bizge *ağır* yük yüklemegi, burnağı[lar]ğa yüklemiş değ tēyürler. (213r-305)

2.2.3.ağırlık ismi (DLT I,114) (<ağ-(ı)r+lık TTSKBS 2007:54)

ağırlık: 1.Uykudayken gelen ve insana boğulur gibi bir duygu veren durum.

İbrāhīm aydı: men nücüm ‘ilminde bağdım maña *ağırlık* kelir teg turur ęıřa bilmez-men tēdi. (39v8-55)

2.Değerli olma durumu.

Anda keğin Yūsufnı *ağırlık* birle Mışrğa ęltdiler. (74v4-103)

2.2.4.arığ ismi (DLT I,12) (arığ~arriğ DLT <arı-đ TTSKBS 2007:76)

arığ: 1.Doğru.

tağı bizni *arığ* yolğa köndürüp (1v5-3)

2.Suçsuz, günahsız

El-ģađ amul tüzün ƙılıđ

Silig *arığ* ģadd-i şafâ (2v4-4)

Māryābniñ hatunı bar êrdi arıǵ müsülmān, üç yêlük anuqlap qoddı aydı:(125r16-175)

3.Ahlakça lekesiz, necip, nezih.

Artar qamuǵdın hürmeti

Yaşı kiçig boyı uluǵ

Zātı arıǵ Bêg Toq Buǵa (2v11-4)

4.Güzel, hoş.

Sizlerge meniñ kızlarım arıǵraq turur, kızlarımni alıñ, qonuqlarımǵa qatılmañ tedi. (60v6-83)

Bu cādū turur, tēp tonlarını suwǵa êltip ta[ş]ǵa urdı er tonlarınıñ boyaǵı arıǵraq boldı. (171v14-244)

5.Kirli, lekeli, pis, bulaşık olmayan, arı , pak, münezzezh, hijyen, hijyenik.

Tıltaǵ birle êki yıǵaç yēr top ura bardılar, anda arıǵ tonları saldılar, jende tonlar yaşarup keltürmiş êrdiler, anı keydiler. (178r13-253)

2.2.5.arıǵsız ismi DLT(-) (<ārı-gTTSKBS 2007:76), +sız)

arıǵsız: 1.Deǵersiz.

Hāzer halknı yıǵıp ol ot yaǵǵan yērde çuqur qazdı teriñ tüpi, tar aǵzı keñ eni saman birle, arıǵsız nesre tolturdu. (43r11-59)

2.Pis.

Yēr yüzindeki qamuǵ arıǵsız sasıǵ yıdılıǵlar tütün bolup burunlarıña kirür.(21r14-31)

Otǵa saldı köymedi, arıǵsız yerge saldılar.(132r3-186)

3.Günahkar.

Cebra'ıl aydı: qor[qmaǵıl] biz teñri 'azze ve celle ferishteleri turur-miz, seni bu arıǵsızlardın qutǵarǵalı keldimiz. (60v16-84)

2.2.6.arka ismi (DLT I,123) (*ar+k(?)+a TTSKBS 2007:78)

arqa: 1.Art, peş.

Yarlıg keldi: ey İbrāhīm, İsmā‘īlni maña tapşurgıl, *arqasındın* bir yalavaç ıdğay-men Muḥammed Resūlu`llāh atlıg. (54r8-74)

2.İnsanın vücudu, bedeni.

Ya‘nī közüñni kim aqarttı, *arqañni* kim bügri kıldı, yüziñni nê açıttı? (100v3-140)

3.Arkada olan, arkada bulunan.

Arqasında bir top yıgaç erdi, kızıl altundın butaqları kümişdin, yaprakları yinçüdin, yemişleri yāķütdın.(101r9-142)

4.Bir defada sırta yüklenecek yük.

Her künde bir *arqa* otunı bāzārda satıp dört diremge êkisini şadaķa êkisige aş alıp anasıge barur erdi. (128r18-180)

2.2.7.astın ismi (DLT I,108) (<*as+t NSÇT 2001: 902)

astın: 1.Daha az değerli.

Üstün ni‘metni koyup *astın* ni‘met mü tileyür-siz?(119r7-166)

2.Alt, aşağı.

Ma‘nīsi ol bolur: tégme küç kılgan boynuğu rahmetdin nevmīd boldı. Köñliñe yaķmadı yana açtı ol āyet oķ çıktı, üçünçide açtı erse öwkelep öre kıptı muşhafnı yerge çaldı, adaķı *astın* baştı evrāqların yırtıp pāre pāre kıldı yelge bıraķtı... (248v17-362)

2.2.8.başçı ismi DLT (-) (<baş+c/(ç)ıl TTSKBS 2007:119)

başçı: 1. Kılavuzluk eden.

Savçılar mi‘rāç tüninde Beyt-i Makdiskā kelip

Her şefā‘at öteyürde *başçı* bolğan Muşafā (2r14-3)

2.Lider.

İbrāhīmiñ oğlı erdi İshāk Mevlī sawçısı

Miñ yalavaç tuğdı andın barçanıñ ol *başçısı* (50v16-74)

Aymışlar: Haq ta‘ālāniñ ešseri zāhir bolsa arslanğa tülki *başçı* bolur. (196v17-280)

2.2.9.bitig ismi (<bitik DLT I,71) (<biti-g TTSKBS 2007:152)

bitig: 1.Yazı.

havvāniñ vefātı boldı, bu kerçek bitigler kıyāmetğa tegi mīrāš qaldı. (19v20-27)

2.Kitap.

qaçan Muştafā ‘aleyhi’s-selāmiñ *bitigi* Türklerge keldi erse qabul kıldılar ağırladılar. (126r16-177)

2.2.10.boğuz ismi (DLT II,24) (<E.T. boğaz~boğuz DLT boğ-uz TTSKBS 2007:156)

boğuz: 1.Yiyecek.

Ol oğurda trgi kim olarnıñ ‘ıdları, boldı, olar aşlar *boğuzlar* qılıp butlarğa keltürüp öninde qoğar erdiler. (39v5-55)

eşik qaktı, Ümmühānī utru çıqtı, ağırladı öyige kigürdi, aş *boğuz* keltürdi. (218v19-313)

2.Yeme içme.

... uş qarındaşım Cebrā’ıl ma hazır turur, maña sözleyür ümmetiñe selām tégürgil, *boğuz* için imānnı eligdin çıkarmasunlar... (236v6-342)

2.2.11. eğiz ismi (DLT I,55) (<idiz~yitiz *(y)i+diz TTSKBS 2007:319)

eğiz: 1.Daha ulu.

Kündin *eğizrek* himmeti

Mevrūşı beglik dünyāda

Sürer elni bulnup bekā (2v4-4)

2.Bir şeyin tepesi.

Ferişelerdin turur takı periler milletidin, êkinçi ferişte Nâzilek atandı perilerdin ornı *ediz* kökde boldı.

(4r7-6)

3.Yüksek.

Yılkı karağa tofrağ yüklep *ediz* tağlar başınğa saçıp aşlık tariyur Erdiler. (23r8-32)

Ken'ân aydı: Men *ediz* tağlarğa sığıngay-men , tağ meni suwdın küdezgey tedi. (24v7-34)

2.2.12.erdem ismi (DLT III,41) (er+de-m TTSKBS 2007:336)

erdem: 1.Çaba.

Teñri bérmez, men öz *erdemim* birle qazğandım. (125v12-176)

2.İnsanın ruhsal olgunluğu.

qamuğları *erdemlerin* körgüzdiler atları çavları yağıldı. (107v18-150)

2.2.13.erk ismi (DLT I,43) (<er+k 2007:338 TTSKBS)

erk: 1.Saltanat .

Âdem Mevlidin tiledi kim yer meniñ *erkimde* bolsa.(17r21-25)

2.Yetki.

Ferişte aydı: Bu işke *erkim* yoğ, İdidin destür qolaym, tedi. (20r18-29)

2.2.14.erklig ismi (<erk DLT. I,43) (< er+ k TTSKBS 2007: 338 +lig, er + lik 2007: 339)

erklig: 1. Güçlü

uçmağğa kivürdi erse *erklig* boldı, ferişterge üstâd boldı, Hâriş atın kiterdiler 'Azrâil at bér diler.(4v-7)

2.Yetkili.

Ol hâlde 'Azâzil uçmağda *erklig* erdi, kamuğ ferişterge 'ilm ögretür erdi. (8r19-12)

3.Sahip.

Bu atağnıñ *erkligi* kim turur? Aydı: ‘Akūz melik turur. (141r18-200)

2.2.15.ertesı ismi (<ert- DLT III,233) (<er+te+si TTSKBS 2007:340)

ertesı: Ertesi gün.

Tañ atğunça tã‘at kıılır érđi, andın soñ *ertesı* halkğa tã‘am bérür érđi. (137v17-194)

2.Sonra.

Yūsuf yéti yılda bitken ekinlerni anbār kııldı, ol uçuzlık tamām boldı erse *ertesı* yıl kıızlık boldı.(92v16-129)

2.2.16.etek ismi (DLT I,68) (<et+(e)k TTSKBS 2007:346)

etek:1.Dağ, tepe, yığın vb. yamaçlı şeylerin alt bölümü.

Bu on bir yulduzlar ay kün birle kök *eteginde* Yūsufğa secde kııldılar. (67r5-93)

2.Giysinın alt kenarı.

Özümni Yūsufğa ‘arza kıılğan men-men, ewni men bezedim, ewge men kivürdim, *etegin* men yırttum, aña yazuq men yükledim, yalğan men sözledim, yazuq men kııldım ol arığ turur. (91r1-127)

2.2.17.ħatun ismi (<katun DLT I, 138) (<*ka+tun TTSKBS 2007:405)

ħatun: 1. Zevce.

Ol yoldın *ħatunlarğa* barmağ sünnet kıaldı, ammā kaçan uçmağğa kirseler *ħatunlar* erenlerge kelürler. (7v18-12)

2. Kadın.

ķabıl uruğı yéti miñ er *ħatun* boldılar. (14v14-21)

2.2.18. kırağ / kıraq ismi DLT(-) (<kıır+ak NSÇT 2011:951)

kırağ / kıraq : 1. Kenar.

kaçan suw kimi *ķıraķınga* keldi ęse Nūh niçe ķatıǵlandı kimi yörımedi. (25r9-35)

Bir eğiz uluǵ taǵ üze ādemī kōrmes ķuş ķurt tegmes yerde koddı, kaçan ulǵardı ęse ‘Avac andın ğayib boldı taǵnın bir *ķıraķına* keldi. (28r14-39)

2.Sahil.

ķarnı açsa teñiz *ķıraǵında* kelip balıķ tutup ķatıǵ üze koyup söklüp yer ęrdi.(14v16-20)

Süleymān tahtını ol teñiz *ķıraǵında* ķoydılar bir kürsī urdılar. (138v8-195)

2.2.19.ķonaķ ismi (DLT III,347) (<E.T. ğonaķ <ko-n-(a)k TTSKBS 2007:537)

ķonaķ:1.Ev.

Yana aydı: meniñ birle *ķonaķǵa* kirgil.(81r12-112)

ķonaķlarǵa ew eyesi burun kıymetliǵ ni‘metler keltürmes. (123r3-172)

2.Misafir.

Elçi Mısrǵa keldi kün keç bolup ęrdi, ķonaǵa ew tiledi kōrer kim bir ķurtķa ewi eşikide olturur, aydı: *ķonaķ* kerek mü? men teg ķurt[ķa]nı tileseñ tüşgil. (87v18-122)

Sol emükni alsam oǵlanlarıǵa *ķonaķ* bolmış teg bolur-men, saǵ emükni emeyin *ķonaķ* bolmaǵayın, saǵ emük süti hāş meniñ turur, olar mundın emmesünler maña *ķonaķ* bolsunlar. (185r6-263)

2.2.20.ķoy(u)n ismi (DLT II,339) (koyun < kodu ~kozi~ koyı (EDPT) +n TTSKBS 2011: 549-550)

ķoy(u)n:1.Himaye.

Bir ülüşü atalar oñurķasında, bir ülüşü, analar ķarnında, bir ülüşü yer yüzinde, bir ülüşü yer *ķoynında*. (10v2-15)

2.Göǵüs.

‘Ātike aydı: sewinmişdin saçrap ķoptum oǵlanı alıp *ķoynumǵa* soķtum, andaǵ hoş yıdıǵlar kōrdüm kim dünyāda andaǵ yıdıǵ kōrmışim yoķ ęrdi. (184r2-261)

2.2.21. **ķuruę ismi** (DLT I,383) (<kūr+ı-ę NSÇT 2011:970)

ķuruę:1.Canlılığını yitirmiş.

Ağakların tizlerine tegi yerge tařęa berkitdiler, yel keldi ağakları altıńęa kirdi, toprağını üñdi, ol yarıqların soydı, etlerini eritü aldı, *ķuruę* süñükleri ęaldı.(30v15-43)

Ey Säre ol teñri *ķuruę* yığağını seniñ elgiñde yaşardı, saña ęarılıęda oğul berse ne ‘aceb bolęay ? (60r3-83)

2.Heyecanı olmayan, tekdüze.

Käveř Süleymän öldi erse ęamuę dıvler periler ęutuldılar, sarāylar ęapuęı *ķuruę* ęaldı, barıp bir temāřa tep bu tıtağ birlen Semdüñni busuğ yerge keltürdi. (140r5-198)

3.Sütsüz.

Ėalime sağ emükin berdi erse aldı *ķuruę* emükdin Mevlī ęudreti birle açar su teg süt aça başladı. (185r3-262)

4.Eksik, mahrum.

Kāfirler tuğı tüş[ti], islām ęerigi anı körüp ęanimetęa baralıñ, Bedr tokıřındaķı meñizlig *ķuruę* ęalmalıñ tep ęanimetęa barur bol[dılar].(223v3-321)

2.2.22. **oğlan ismi** (DLT I,74) (<oğla “genç” + n <oğul+an TTSKBS 2007:614)

oğlan: 1.Evlat.

Su‘al: Ferişteler Ādemni tağı *oğlanlarını* körmişleri yok erdi. (5r9-8)

İdi ‘azze ve celle Ādemniñ *oğlanların* ādemī şüretinçe oñuręasındın ęıķardı. (6r16-15)

2.Erkek çocuk.

Nūhniñ ewlüęi ęāfir erdi, bir kün bir ęarı abuřęa bir *oęlanını* bařlap Nūhęa keldi Nūhniñ yüzüñe tüwkürdi, tili birle sökdi. (23v7-33)

Yerdin nebāt öndürmedi, Ėatun *oğul* kız tuğurmadı, yılķı ęara ęamuę helāk boldı. (23v14-33)

2.2.23. **orta ismi** (<ortu DLT I,124) (<or “merkez” <or+t+a TTSKBS 2007:631)

orta: 1.Ne büyük ne küçük.

Kiçig ma ermes qarı ma ermes, *orta* yaşlıg turur. (128r6-180)

2.Bir şeyin eşit olarak ayrılabilceği bölüm.

Ey melik, andın ‘acāyibrek körgüzeliñ, tēp bir uy keltürtdi, *ortasındın* çapturtdı, yarımını alıp içinge urdı.(162r11-230)

2.2.24.orun ismi (DLT II,77) (<E.T. *or+un TTSKBS 2007:633)

orun: 1.Makam.

Ferişelerdin turur takı periler milletidin, êkinçi ferişte Nāzilek atandı perilerdin *ornı* ediz kökde boldı (4r7-6)

2.Yer.

Ya‘ni Teñri .atāsı, Hābīlni aldım erse aniñ *orniña* Şişni bērdim tēdi. (17v19-25)

3.Konum.

Biz Resül ‘aleyhi's-selām birle işāret kıldı erse ay yarıldı, yarımı *ornıda* turdı, yana yarımı ırakraq barıp turdu. (208r18-298)

2.2.25.öz ismi (DLT I,45) (<*ö- “yükselmek” z <*ö-z TTSKBS 2007:679)

öz: 1.Kendi.

kaçan Ādemni uçmağğa kiwürdiler erse ni‘metlerin, hūrların, kuşurların kördi, ammā *öziñe* meñeyür kimerse yok üçün könli tōlenmedin keyik teg bolup uşmağ içinde yöriyür erdi.(7v4-11)

Biz tesbiñ ü şakdīs kıtur-biz tēp *özlerin* arıgladılar. (8v6-13)

2.Nefis.

Aydı:bu yaqīn turur, aniñ birle *özümni* dünyādın üze turur-men. (18v9-26)

2.2.26.savcı ismi (DLT III,154) (<E.T. sabcı~savcı <sav+cı TTSKBS 2007:742)

savçı : 1.Peygamber.

Savçılar mi‘râç tüninde Beyt-i Makdiska kelip

Her şefâ‘at öteyürde başçı bolğan Muştafa (2r14-3)

İbrâhîmniñ oğlı erdi İshâk Mevlî *sawçısı*

Miñ yalavaç tuğdı andın barçanıñ ol başçısı (50v16-74)

2.Elçi.

İlâhî ol kimerse yalavaç mu, sawçı mu turur ? (129r18-181)

2.2.27.söz ismi (DLT I,35) (<*sö+z TTSKBS 2007:810)

söz:1. Soru.

Mūsîğa aydı: imdidin soñ *söz* sorsam özüñe yavutmağıl. (130v3-183)

2.Bir düşünceni eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam.

Kimge barur-sen? tèse Mısr begiñe barur-men tedi, nelük barur-sen? tèse *söz* eltür-men, tedi.(240r10-348)

2.2.28.tapuğ ismi (DLT I,373) (<tap-(u)ğ NSÇT 2011:1007)

tapuğ: 1.Hizmet.

‘azze ve celle yarlığı birle kelip Ādemniñ tegresinde turup *tapuğında* turuqtılar. (7r10-11)

Ey meniñ kullarım, bu Kāşūr meniñ *tapuğımğa* yaramaz, anı zindānga salıñ. (32v10-46)

2.Kapı, eşik.

Ol turur, bu kün kamuğ feriştiler bariñ Ādem tahtını boynuñuzğa köterip *tapuğ* tarīkın kezdürüñ, tēp yarlığı boldı. (8v9-13)

2.2.29.tayağ ismi (DLT I,417) (<*tay+a-k TTSKBS 2007:269)

tayağ:1. Baston.

Bargıl yulğun yıǵaçıdın *tayaq* tutgıl. (18r11-26)

2.Sopa, deǵnek.

Mūsīniñ boyı on eki qarı erdi, *tayaqı* yime ança erdi, ol alıp on eki qarı yana sekridi, urdı aşuqıngā tegdi. (28v15-40)

İnçileri birle *tayaqların* yazıda tikdiler, kamuǵları kökerdi ammā uzamadı. (67r14-93)

3.Temel.

Maşrıqđın maǵrıpqā tegi qayı yerde *tayaq* taşlasa kişi başıngā tüşer erdi. (23r9-32)

2.2.30.teben ismi DLT(-) (<te-p-e[+n] KBS 2007:882)

teben: 1.Baş aşaǵı.

Cebra'ıl olarnı kelip Bâbil quduǵına eltdi, qıl birle *teben* asıldı.(22r11-31)

Ol yerde alarnı kördüm quduǵ içinde *teben* asılmışlar. (22r14-31)

2.Alt üst olmak.

Oǵlanlar beşikdin toǵrımadılar, suw idişleri *teben* boldı, bir katre suw tökülmedi.(61r12-84)

2.2.31.tepe ismi DLT (-) (<E.T. töbü~töpü~töpö <*tö/tü-p-e[ü] TTSKBS 2007:880)

tepe: 1.Üst.

Kimi qılur-men *tepesiñe* minip suw üze yörür-men (24r4-33)

Butnı yere qoğup bardı, kelginçe tilkü kelip ol butnıñ *tepesiñe* köp siymiş bulğanmış.(39r5-54)

2.Tepe.

Suw kötrüldi erse taǵ *tepesinde* qudı oǵradı, tört sıñardın qāf taǵıña tokıdı.(26r5-37)

3.Baş.

Aymışlar: *Tepesiñe* yazıladı erse necâset altında qalıp öldi. (28v9-40)

Unamadılar, tağ indi *tepeleriñe* tēgdi, uçaların bastı yüzün tüşdiler. (119v12-167)

4.Çatı.

Yana bir év kıldurdı taşdın, *tēpesin* tēmür birle yaptı, qurğaşun birle suvadı. (149r21-212)

2.2.32.til ismi (<tıl DLT I,107) (<O.T. K.T. tıl <*ti-l TTSKBS 2007:283)

til: 1.Konuşulan dil.

Ol tünle kamuğ *tiller* Mevlī kudreti(ñe) bulğaştı, *tiller* aynadı. (43v11-60)

Olar qorqup öz için ara öz *tilleri* birle sözleşe başladılar. (104r18-145)

Közleri Yūsufnı körer, *tilleri* Yūsufnı öger, tegme biri bir şi'r başladı. (85v18-119)

2.Söz.

İrikmiş köñül açılson tēp yalğan *til* birle ataların yalğap, tınç köñüllerni bulğap tēyü qola keldiler. (68v9-95)

2.2.33.tölük ismi (<telik DLT I,388) (<tel-(i)+k TTSKBS 2007:274)

tölük:1. Geçit.

Mevlī ta'ālā ol tağ meñizlig suwlarını öte *tölükler* yarattı, kamuğları biri birin körer boldılar. (115v18-162)

2.Delik, kaynak.

Süleymān miñ dīv, miñ batman yūñ, miñ kūze çağır bērdi, Semdün barıp ol suwlarını çıkarttı, bulaqlar *tölük*in tıkdırdı.(140r14-198)

2.2.34.ulug ismi (DLT I,51) (<E.T. , O.T. ulug <*ul+lug TTSKBS 2007:965)

ulug:1.Ulu.

uluğı, niyyetler arığı, ulug aklıg, qutlug zātlig, yahşı (2r21-4)

2. Uzun.

Artar kamuğdın hürmeti

Yaşı kiçig boyı *uluğ*

Zātı arığ Bèg Tok Buğa (2v11-4)

3.Büyük.

Uluğlarnıñ atı İsmā‘ıl turur.Ékinçi kat kök kümişdin turur. Üçünçi kök kıızıl yāķūtdın turur, atı ķīdem(3v12-6)

Bir *uluğ* bir but bar ırdı, balğanı kötrüp egniñe artaru saldı, füsüs tutup butğa aydı: (39v11-55)

4.Sayıca çok.

Süleymānga *uluğ* mülk bėrdiñ, olarğa bėrgen teg maña nė bėrdiñ. (190v4-270)

2.2.35.uruğ ismi (DLT I,53) (<ur-(u)ğ/ķ TTSKBS 2007:970)

uruğ: 1. Kavim.

‘Azāzıl cānn *uruğındın* ırdı. (4v12-7)

2. Soy.

Sizlerni *uruğunıuz* birle öltürgüsi turur terkin yıgılıp anı öltürüñ. (13r12-19)

ķābıl *uruğı* yėti miñ er ģatun boldılar. (14v14-21)

2.2.36.uzun ismi (DLT I,77) <(E.T. uzun~usun <*ū-z+(u)n TTSKBS 2007:984)

uzun: 1.Uzunluk.

Kimi yondılar *uzunu* üç yüz ķarı ırdı, eni eki yüz ķarı ırdı.(24r12-34)

Bir eyegüsin aldılar, *uzunu* tōrt yıgaçlık yer ırdı, teñizge köprüg ķıldılar tēp aymışlar. (28v17-40)

2.Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren.

ķarğa şeytānga meñzer körmekge ģor taķı yaşı *uzun*. (55v1-76)

Resül ‘aleyhi’s-selām Hırā tağınğa aşır *uzun* kün tefekkür kıılır érdi, kırk yaşı tamām boldı erse Cebre’ıl keldi özini Resülğa körgüzdi aydı: (193v17-275)

2.2.37.ülüş ismi (<üleş- DLT I,189) (E.T. üleş~ülük~ülüg <ül-e-ş TTSKBS 2007:990)

ülüş: 1.Bölüm, kısım.

Bir *ülüşü* atalar oñurqasında, bir *ülüşü*, analar qarnında, bir *ülüşü* yer yüzinde, bir *ülüşü* yer qoynında. (10v2-15)

Kündüz işi bu érdi, keçe bolsa tünni üç *ülüş* kıılır érdi bir *ülüşün* namāz kıılır érdi. (128r20-180)

2.Parça.

Ya’nī dīdār meniñ *ülüşüm* turur men körmegünçe kimerse körmes. (122v6-172)

2.2.38.ün ismi (DLT I,38) (<*ũ/ĩ+n TTSKBS 2007:991)

ün: 1.Ses.

Uçmağ havāsındın *ün* işitildi. (20v17-29)

Lokmān bin ‘Ād aydı: İlähī maña uzun yaş bérgil. *Ün* işitildi: niçe yaş tileyür-sen?(30r17-42)

2.Ağıt.

qumri bülbül muqrī bolup *ün* tüzer tün kündüzi (68r5-95)

Tesbīh aytsa birle bolup *ün* tüzüp iñraştılar. (131v4-185)

2.2.39.üstün ismi (DLT I,108) (E.T., O.T. üstün <*üst iyin TTSKBS 2007:999)

üstün: 1.Üzeri, üst taraf.

Özi yarıkı yaşıkı birle oq alıp bir mağı birle şandūğğa kirdi, quşlar *üstün* etni kördiler erse anı alğalı uçdılar.(44r4-60)

2.Daha yüksek.

Tañlayu barıp topuz birle ururda elgin *üstünrek* kötürti atıg urdı, Nemrüdniñ başı yarıldı.
(45r1-62)

3.Değerli.

Üstün ni‘metni oyup astın ni‘met mü tileyür-siz?(119r7-166)

2.2.40.üze ismi (DLT I,44) (<üz <*ö:z+e TTSKBS 2007:1007)

üze: -a karşı.

Ya‘ub aydı: men sizge silāh bèreyin kim ol silāh birle [kim] touş ılsa Teñri dūşmānları *üze*
zafer tapay. (64r3-88)

2.Üst.

Özi ilgerü kirid tayaın başı *üze* ewürdi, havāa saldı, yana tutdı. ‘Ālem içinde yıanı
havaa taşlap yana tutmaq yehūdādın küldi. (64r12-89)

3. –e göre, uygun olarak.

İdiyā meni dūnyādın kōnilik *üze* [u]tarıl, topraa kōnilik *üze* kigürgil, ıyāme kün
topradın kōnilik *üze* oparıl, tēyür [er]di. (237r19-343)

2.2.41.yarım ismi (DLT III,19) (<yār-(ı)m TTSKBS 2007:1075)

yarım: 1.Yarı.

açan Rūbīl Mışrdın ıtı erse *yarım* yola kēldi erse Ya‘ub yalavaa Ken‘ān içinde
Yūsufniñ kōnleki yıı eldi erse feryād ılıp aydı:(105v16-147)

ārūna ayıl mālınıñ *yarımın* dervīşlerge bèrsün taı tōrt yelük assun. (125r21-176)

2.Küçük.

Hārūn ēki *yarım* sıbtını başlap ılı tartıp kēldiler.(127v6-179)

2.2.42.yaru ismi (DLT I,46) (<yā-ru-k TTSKBS 2007:1075)

yaru: 1.Parlak.

Ḥavvā teg cüft bérilgen, İblīs vesvesiñe ilingen, *yaruk*, uçmaḥdın adrılğan. (5v1-8)

[köz]günü alıp yaruttı, andağ ərmes *yaruk* tedi. (174r20-248)

2.Aydınlık.

Ey közüm *yarukı*, köñlüm tokı, bağrım keşeki, özüm yükseki tıp yığlap aydı: (69r10-96)

2.2.43.yaş ismi (DLT III,4) (<ya-ş TTSKBS 2007:1082-1083)

yaş: 1.Gözyaşı .

ḳur‘ān oḳumaḳ ‘ādeti

Tesbīḥ ayurda hoşlanıp

İnçiklanur *yaşı* aka (2v7-4)

Münādi ma arturayın tıp ulnur, Yūsufnuñ *yaşı* yinçü teg töklünür.(76v16-106)

2.Ömür.

Maña béril. Ḥiṭāb keldi: ne tileyür-sen? İblīs uzun *yaş* tiledi, kıyāmet küñge tegi.(9v5-14)

Lokmān bin ‘Ād aydı: İlāhī maña uzun *yaş* béril. Ün işitildi: niçe *yaş* tileyür-sen?(30r17-42)

3.Yaşça küçük , genç.

Yēti yaşap *yaş* oğulnı yitrüben *yaşı* aḳıp

Anı seksen yılda kēḍin ḳayra bulğan Ya‘ḳup ol. (61v12-85)

Aymışlar: ‘Azīz hem Zeliḥā Yūsufdın nerseler kördiler kim özgelerdin körmediler. Etek yırtmaḳı, *yaş* oğlan tanuḳluḳı, eligler kesilmeki, tişiler tēmeki, Yūsufnuñ arıḳlıḳı. (87r14-121)

4.Yağmur.

Bulutlar *yaş* aḳıtsa *yaş* oğlan anadın tuğar teg *yaş* yaşap ölgen ḳara yērdin kök *yaş* otlar ünēr. (68r15-94)

5. Yeşil, canlı.

Bulutlar yaş aqıtsa yaş oğlan anadın tuğar teg yaş yaşap ölgen kara yerdin kök yaş otlar üner.

(68r15-94)

Ol aruğ sığırlar anı yégeli barurlar, alar yemes erken yétti baş kuruğ buğday çıkar, tegme bir kuruğ buğday yaş buğdayğa çulğaşıp ola[r]nı kuruturlar. (89v5-125)

6.Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

yâ Resûla'llâh, men kendü yaşımnu tecrube kılmışım yoğ ammâ bir yulduz bar Neşrdâmiğ atlığ , otuz miñ yılda bir toğar, anıñ otuz miñ yolu toğganın körüpmen.(182v3-259)

2.2.44.yawlaqismi (DLT I,77) (<E.T. yawlaq~yablak <*yaw-la-k TTSKBS 2007:1091)

yawlaq: 1. Güzel, iyi.

İştirse kur'ân âyeti

Erdemleri yawlaq telim

Öz sözlenür sözni uğa (2v8-4)

Tağlar üze oturup teñizge elgin sunup balıknı alıp künge qarşu tutup söklüp yeyür erdi, hamiyetlik erdi, yawlaq köniçi erdi.(28r12-39)

2.Çok.

Meniñ mālım telim boldı, yawlaq emgenür-meenn ceħd kılur-men bolsun tēp. (18r10-26)

Ol rüzgārda nücüm 'ilmi yawlaq ğālib erdi, anı tutar erdiler. (39v9-55)

2.2.45.yazı ismi (DLT III,55) (<*yad- <yaz-ı TTS KBS 2007:1102)

yazı: 1.Dışarı.

qarnı ağrıdı elgin tutdı yazığa eltdi.(14r12-20)

İdrīs aydı: yazığa çıqalıñ köñüñ açulsın tēp. (21r9-28)

2.Arazi.

Maña bir kēñ tüz *yazı*, sağ topraklık yēr hāşıl kılıñ .(62v4-86)

2.2.46.yazuq ismi (DLT I,16) (E.T. yazuk~yazuğ <yā-z-(u)k TTSKBS 2007:1013)

yazuq :1.Günah.

Ol yegirmi üç yıl emgep körmedi tün uykusın

‘Āşi ümmet *yazuqını* Hāğda qolğan Muştafā (2r13-3)

Munı öğrenmek *yazuq* turur, işletmek küfr turur. (21r19-31)

2.Suç.

Anda qēdin Cinn bini’l-Cānnga bērdi, yēti miñ yıl taqı olar tutdılar, *yazuq* ma’siyet üküş kıldılar.(5r2-7)

2.2.47.yoğun ismi (DLT III,29) (<yo-ğ-(u)n TTSKBS 2007:1115)

yoğun: 1.Kalın.

Aydılar: uşbu taşdın bir ineñ çıkarğıl kızıl tülüg, tili qara, boynı *yoğun* alını tülüg, tilini tilmiş.(34v16-48)

2.Ağır.

Adaqımğa kişen urdılar, yinçüklerim *yoğun* kişende şişdi, nāzük etim qatıg ıñırçaqda yençildi.(74r7-102)

2.2.48.yük ismi (DLT III,45) (<*yü-k TTSKBS 2007:1188)

yük: 1.Doğacak bebek.

Ādemdin *yüklüg* boldı, *yüki* yünül. (14v18-20)

2.Araba, hayvan vb.nin taşıyabildiği miktar.

Aydılar: Mışr meliki bizge telim eğgölük kıldı, seni sordı, saña bir *yük* buğday yiberdi, İbn Yāminga hem bir *yük* buğday yiberdi, alıp bargan yağ, kurut, yün, yarmaqlarımıznı qayra alıp keldük. (94v6-132)

Bizge raħm ılın melikniñ sağusın yitürdük, kim anı ıkarıp berse bir tewe *yüki* buğday bereiin. (97r2-135)

3.Birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev.

Yalavalıkėa nelük unamadın? Aydı: ağır *yük* turur. (163v12-232)

Resül seferde inen minip tururda Cebre'ıl kelip vağy keltürse Resül terleyür erdi, inen vağy *yükin* kötere bilmey çöker erdi. (197v18-282)

SONUÇ

Bu çalışmada Kısaşü'l-Enbiyâ'da çok anlamlı yüz yetmiş üç fiil incelenmiştir. Çok anlamlı olarak tespit edilen fiillerden yetmiş basit, yüz üçü türemiş yapıdır.

KE'de çok anlamlı doksan üç isim incelenmiştir. Çok anlamlı olarak tespit edilen isimlerden kırk beşi basit, kırk sekizi türemiş yapıdır.

Basit yapılı hâllerinde çok anlamlılık barındıran kelimelerin, yapım eki almış hâllerinde de daha fazla anlam barındırdığı tespit edilmiştir.

Dilimizde yaygın olarak kullanılan ve geçmişten günümüze ses ve şekil değişiklikleriyle yaşayan sözcüklerin çok anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu sözcüklerden bazıları; tüş-, keç-, kel-, kir-, ur-; ağır, ağız, arıg, katıg, uluğ şeklindedir. “Çık-“ fiili metinde üç yüzden fazla kullanılmıştır. Buna bağlı olarak yirmi bir farklı anlam tespit edilmiştir. “Açıg” kelimesi metinde yirmi yedi kez kullanılmıştır ve üç farklı anlam tespit edilmiştir.

Bu çalışmada Kısaşü'l-Enbiyâ'da bulunan çok anlamlı fiiller ve isimler değerlendirilmiştir. Farklı dönemlere ait eserlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak ve sözcüklerin yapı ve anlam bakımından tarihî gelişimlerini izleyebilmek için yapılacak bu tür çalışmalar önem arz etmektedir.

Eserin yazıldığı dönemin söz varlığını görebilmek ve eserin okunduğunda daha kolay anlaşılması için bu çalışma önemlidir.

Çok anlamlı olarak değerlendirilen fiil ve isimlere ait veri tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.Kök Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu

Kök Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu			
Fiiller	Anlam Sayıları	Fiiller	Anlam Sayıları
aç-	6	kör-	8
ağ-	2	köy-	2
ağrı-	2	ķurı-	4
aķ-	2	küse-	2
al -	10	min-	2
ar-	2	öl-	2
as-	4	öt-	2
aş-	4	öte-	3
at-	3	saņç-	2
ayır-	2	sawı-/savu-	2
ay-	2	siñ-	2
ayna-	2	soy-	2
bar-	5	sök-	2
bas-	3	tap -	7
bat-	2	teg-	6
bér-	7	tik-	6
bil-	3	tın-	4
bit-	3	toğ-/tuğ-	2
bol-	2	toķı-	3
buz-	2	tök-	2
çal-	2	tur-	4
çık -	22	tut-	17
in-	2	tüş-	15
kaç-	2	tüz-	4
ķak-	3	uç-	2
ķav-	3	ur-	8
ķeç-	8	uy-	2
kel-	7	ür-	2
kemiş-	3	yan-	3
kes-	4	yar-	2
kıl-	2	yaz-	4
kir-	7	yenç-	2
kit-	4	yet-	3
ķop-	6	yığ-	2
kön-	2	yut-	2

Tablo 2.Gövde Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu

Gövde Hâlinde Olan Fiillerin Anlam Tablosu					
Fiiller	Anlam Sayıları	Fiiller	Anlam Sayıları	Fiiller	Anlam Sayıları
açıl-	5	kiter-	3	ulğar-	2
ağırla-	2	kiygür-/kigür-/kiwür-	4	una-	2
ata-	2	koıdur-	2	üğür-	2
ayt-	3	köker-	2	ünde-	2
bağısla-	3	köter-	6	üzül-/üzil-	2
bağla-	6	kötür-	4	yak-	3
bağ-	5	kötrül-	2	yandur-	2
başur-	2	oğra-	2	yap-	2
başla-	5	oğu/okı -	3	yapuş-	3
belgür-	2	ozdur-	2	yara-	2
bêril-	2	ört-	2	yaraş-	3
berkit-	4	ös-	3	yarul/yarıl-	2
birik-	2	saçra-	2	yat-	2
bitür-	2	sağın-	2	yayıl-/yağıl-	2
boğuzla-	3	sağın-	3	yığıl-	2
buluş-	3	sağla-	5	yıkıl-	2
çıkar-	14	sağlat-	2	yitür-	2
çök-	2	sal-	12	yoğur-	2
egir-	2	sıgın-	2	yolçıla-	4
êlt-	2	sıka/ sıga -	2	yoluğ-	2
ilin-	2	şına-	2	yöri-	5
ğala-	2	sındur-	2	yörit-	4
ğal-	9	soğ-	4	yükle-	2
ğatıl-	4	tutun-	2	tüşür-	4
ğawuş-/ğavuş-	4	tügül-	2	ulan-	2
keçür-	4	tüken-	2		

Tablo 3. Kök Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu

Kök Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu			
İsimler	Anlam Sayıları	İsimler	Anlam sayıları
açıĝ	4	ķul	2
ağın	2	küç	4
aĝız	4	kün	2
ara	3	öñ	2
ata	3	soñ	4
ay	2	su/suw	3
baş	6	tam	3
berk	2	taş	6
boy	2	teñ	2
él	2	ten	2
er	3	tiş	2
êş	2	ton	2
iç	10	tüp	3
is	2	tüz	2
ķara	2	uç	2
ķat	3	yalıñ/ yalañ	2
ķatıĝ	5	yan	2
kên	2	yél	2
ķız	2	yér	4
ķol	6	yıĝaç	3
ķoş	5	yol	4
kök	3	yüñ	2
ķuđı/ķuyı	2		

Tablo 4. Gövde Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu

Gövde Hâlinde Olan İsimlerin Anlam Tablosu			
İsimler	Anlam Sayısı	İsimler	Anlam Sayısı
açuk/açuğ	4	öz	2
ağır	5	savçı	2
ağırlık	2	söz	2
arığ	5	tapuğ	3
arıgsız	3	tayağ	3
arka	4	teben	2
astın	2	tepe	4
başçı	2	til	2
bitig	2	tölük	2
boğuz	2	uluğ	4
eğiz	3	uruğ	2
erdem	2	uzun	2
erk	2	ülüğ	2
erklig	3	ün	2
ertesi	2	üstün	3
etek	2	üze	3
hatun	2	yarım	2
kırağ / kırağ	2	yaruğ	2
konak	2	yağ	6
ko(u)n	2	yawlağ	2
ku(u)ğ	4	yazı	2
oğlan	2	yazuğ	2
orta	2	yoğun	2
orun	3	yük	3

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1.Aksan, D.(2015). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara:TDK Yay.
- 2.Aksan, D.(2016).*Anlambilim Anlambilimi Konuları ve Türkçenin Anlambilimim*, Ankara:Bilgi Yayınevi
- 3.Atalay, B.(1998).*Kāşgarlı Mahmut-Divānū Lüġāt'it-Türk*. Cilt I- II- III- IV. Ankara: TDK Yay.
- 4.Ata, A.(1997). *Kıssaşü'l-Enbiyā I- II*, Ankara :TDK Yay.
- 5.Atmaca, E.(2011).*Eski Oğuz Türkçesinden Türkiye Türkçesine Söz Varlığındaki Değişmeler ve Anlam Olayları*, Sakarya Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek lisans Tezi, Sakarya.
- 6.Bakırcı, F.(2016).Harezmi Türkçesiyle Yazılmış Kıssaşü'l-Enbiya'da Koş Sözcüğü ve Anlam Alanı, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Eğitim Kültür Dergisi*, S.5/1, s.42-55.
- 7.Banguoğlu, T.(1986). *Türkçenin Grameri*, Ankara:TDK Yay.
- 8.Baykan, A.(2017).*Türkiye Türkçesinde İsimler Üzerine Bir Çok Anlamlılık İncelemesi*, Yıldırım Beyazıt Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- 9.Berbercan, M. T.(2013).Kutadgu Bilig'de Fiillerin Çok Anlamlı Yapısına Genel Bir Bakış, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.6/24, 84-98.
- 10.Bilgin, M.(2013). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Ankara:Doruk Yay.
- 11.Cin, A.(2010).Rabguzi'nin Kıssaşü'l-Enbiyası'nın Tahran Nüshası, *International Peridical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume S.5/1,237/245*
12. Clauson, S. G.(1972).*An Etimoligical Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford Ünivesity,London.
- 13.Doğru, F.(2012). *Kāmūs-ı Türki'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri Fiiller*, Eskişehir Osmangazi Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Tüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- 14.Duymaz, E. ve Turan, A.(2006). *Türkçede Anlam Bilgisi*, Ankara:Birleşik Dağıtım Yay.
- 15.Egro, G. A.(2009).Dünyada ve Türkiye'de Anlam ve Kelime Değişmelerine İlişkin Açıklamalar Münasebetiyle, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Litature and History of Turkish or Turkic*, S.4/3 841-867.
- 16.Ercilasun, A. B.(2017). *Türk Dili Tarihi*, Ankara:Akçağ Yayınevi.
- 17.Ergin, M.(2009).*Türk Dil Bilgisi*, İstanbul:Bayrak Yayınevi.

- 18.Erol, H. A.(2002).*Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
19. Gabain,V G.(1988).*Eski Türkçenin Grameri*,Ankara:TDK Yay.
20. Gökçe, F.(2015). Kutadgu Bilig’de Kör- “Görmek”: Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme, *Türkbilig*, S.2015/29 59-76.
- 21.Gözütok, A. (2008).Rabguzi, Kıyasü’l-Enbiyâ:XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması, A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* S.37, 1-29.
- 22.Guiraud, P. (1999).*Anlambilim*, Çev. Berke Vardar. İstanbul:Multilingual Yayınevi.
- 23.Gülensoy, T.(2007).*Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*.Ankara:TDK Yay.
24. Hacızade, N. (1994). Nasıreddin Rabguzî’nin “Kıyasü'l-Enbiyâ” adlı Eseri ve Onun Azerbaycan Türkçesi ile Münasebeti, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.1, 67-77.
- 25.Hazar, M.(2014).*Türkçe (Sözcük) Anlam Bilimi-I*, Konya:Eğitim Yay.
- 26.Hazar, M.(2013). Türkiye Türkçesindeki Anlam Bilimi Bibliyografyası, *Türk Dil Edebiyat ve Halk Bilgisi Dergisi*, S.1/2 137-173.
- 27.İmer, K. , Kocaman, A. , A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul:Boğaziçi Yayınları.
- 28.Kabadayı, O.(2017).Yetmiş Yıl Önce Yayımlanan “Rabguzi Santaksı” Adlı Eser Üzerine Düşünceler ve El-Rabguzi’nin Kıyasü’l-Enbiyâsı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi, *Juornol of Old Turkic Studies*, S.1/1,76-97.
- 29.Kahraman, S.(2015). *Dilde Çok Anlamlılık ve Belirsizlik*, Dokuz Eylül Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- 30.Karaağaç, G.(1994).Eş Yazılılık, Eş Seslilik ve Çok Anlamlılık, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi VIII*, İzmir.
- 31.Karacan, E.(2012). *Türkçe ve Almanca Metinlerde Çok Anlamlılık:Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Gazi Üniv. Eğitim Bilimleri Ens. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- 32.Kılıç, V.(2009). *Anlambilimine Giriş-Temel Kavramlar*, İstanbul:Papatya Yay.
- 33.Korkmaz, Z.(1992).*Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara:TDK Yay.
- 34.Korkmaz, Z.(2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara:TDK Yay.
- 35.Muradov, N.(2003). *Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde Çok Anlamlılık ve Eş*

- Seslilik*, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- 36.Kaçalın, M.(2011).*Nevai'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar*, Ankara:TDK Yay.
- 37.Öner, M.(2012,24-28 Eylül). *Türkçe "yal" dinlenme, izin, ücret ve Çok Anlamlılık*, VII. Türk Dil Kurultayı, Ankara.
- 38.Saparov, M.(1997).*Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Eş Seslilik ve Çok Anlamlılık İlişkisi*, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Doktora Tezi, İzmir.
39. Selçuk, E.(2000). *Batı Türkçesinde Anlam Değişmeleri*, Sakarya Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yüksek lisans Tezi, Sakarya.
- 40.Selvi, C.(2019).*Türkiye Türkçesinde Bir Çok Anlamlılık İncelemesi*, Yıldırım Beyazıt Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Doktora Tezi, Ankara.
- 41.Soydan, S.(2017). *Çağatay Türkçesinde Basit Fiiller ve Fiilden Fiil Yapım Eki Alan Fiillerde Yapı ve Çok Anlamlılık*, Ankara:Gazi Kitapevi.
- 42.Toprak, F.(2005).*Harezmi Türkçesinde Fiiller*, Ankara.
- 43.Toprak, F.ve Besli, N.(2015).Türkiye Türkçesi ve Türk Lehçelerinde Kuru Sözcüğünün Anlam Boyutları Üzerine Art ve Eş Zamanlı Bir Yaklaşım, *International Journal of Languages Education and Teaching*, ISSN 2198-4999 s.1001-1012.
- 44.Uçar, F. M. E.(2016)Çağatay Türkçesinde Bol- "Olmak" Fiilin Çok Anlamlı Yapısı, *Dil Araştırmaları*, S.2016/19 125-151.
- 45.Uğur, N.(2003). *Anlambilim/Sözcüğün Anlam Açılımı*, Ankara:Doruk Yay.
- 46.Ünlü, S.(2012).*Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü*, Konya:Eğitim Yayınevi.
- 47.Vardar, B.(2002).*Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul:Multilingual Yayınevi.

Elektronik Kaynak:

- 1.Türk Dil Kurumu, Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu genel ağ sayfası: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi. 10.06.2020, 16.30.
- 2.Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu genel ağ sayfası: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi. 10.06.2020, 16.30.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyad :Aslı ÖZKAN ŞEN
Doğum Yeri ve Tarihi : Kozan, 1992.
Medeni Hâli :Evli.
İletişim Bilgileri :asliozkan01@hotmail.com

EĞİTİM

1998-2003 Karahamzalı-Belenören İlköğretim Okulu
2003-2006 Kozan Pansiyonlu İlköğretim Okulu
2006-2010 Hacı Zekiye Arslan Lisesi
2010-2014 Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İŞ DENEYİMİ

2014-2015 Avcılar İlköğretim Okulu-Sınıf Öğretmenliği
2016-2020 Faik Şahenk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

MAKALE

Özkan, A. ve Soydan S.(2019). Kutadgu Bilig'deki Bazı Duygu Fiileri Üzerine Bir Değerlendirme Niğde Ömer Halisdemir Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi S.1/2 27-32.

